

SATURA RĀDĪTĀJS

1. Tiesiskās aizsardzības process.....	2
2. Juridiskās personas maksātnespējas process.....	5
3. Fiziskās personas maksātnespējas process.....	23
3.1. Fiziskās personas maksātnespējas procesa pasludināšana.....	23
3.2. Bankrota procedūra.....	31
3.3. Saistību dzēšanas procedūra.....	39
3.4. Citi jautājumi.....	57
4. Maksātnespējas procesa izmaksas.....	70
5. Pārrobežu maksātnespējas process.....	75
6. Citi ar maksātnespējas tiesībām saistīti jautājumi.....	83

1. Tiesiskās aizsardzības process

Par tiesiskās aizsardzības procesa ierosināšanas priekšnoteikumiem¹

No kura brīža jāskaita četru mēnešu termiņš atkārtotai tiesiskās aizsardzības procesa lietas ierosināšanai, ja parādniekam saskaņā ar Maksātnespējas likuma 34. panta pirmās daļas 3. punktu pēdējo četru mēnešu laikā ir bijis ierosināts un izbeigts tiesiskās aizsardzības process, proti, vai no lietas ierosināšanas vai izbeigšanas brīža?

Maksātnespējas likuma 34. panta pirmās daļas 3. punkts paredz, ka tiesiskās aizsardzības procesa lietu nevar ierosināt, ja parādniekam pēdējo četru mēnešu laikā ir bijis ierosināts un saskaņā ar Maksātnespējas likuma 51. panta pirmo daļu izbeigts tiesiskās aizsardzības process. Atbilstoši minētā likuma 51. panta pirmajai daļai tiesa izbeidz tiesiskās aizsardzības procesu, ja tiesiskās aizsardzības procesa pasākumu plānu šajā likumā noteiktajā kārtībā un termiņā nav atbalstījis šā likuma 42. panta trešajā daļā noteiktais kreditoru vairākums, vai tiesiskās aizsardzības procesa pasākumu plāns neatbilst šā likuma prasībām.

No minētās normas izriet, ka četru mēnešu termiņš atkārtota tiesiskās aizsardzības procesa ierosināšanai, visticamāk, ir noteikts, lai parādnieks savu finansiālo grūtību risināšanai tiesiskās aizsardzības procesu neizmantotu negodprātīgi un nesamērīgi bieži. Turklāt parādniekam jāizstrādā tāds tiesiskās aizsardzības pasākumu plāns, lai tas atbilstu Maksātnespējas likuma prasībām un to saskaņotu likumā noteiktais kreditoru vairākums.

Lai noskaidrotu, vai četru mēnešu termiņš tiesiskās aizsardzības procesa lietas ierosināšanai skaitāms no iepriekšējā tiesiskās aizsardzības procesa lietas ierosināšanas vai izbeigšanas brīža, jāņem vērā Maksātnespējas likuma 3. panta pirmajā daļā noteiktais tiesiskās aizsardzības procesa mērķis, proti, tiesiskās aizsardzības process ir tiesiska rakstura pasākumu kopums, kura mērķis ir atjaunot parādnieka spēju nokārtot savas saistības, ja parādnieks nonācis finansiālās grūtībās vai uzskata, ka tajās nonāks.

Ņemot vērā, ka parādnieks jau vienreiz ir vērsies tiesā ar tiesiskās aizsardzības procesa pieteikumu, secināms, ka parādnieks jau ir nonācis finansiālās grūtībās vai arī uzskata, ka tajās nonāks, un vēlas atjaunot spēju nokārtot savas saistības, izmantojot likumā paredzētās tiesiskās aizsardzības procesā piemērojamās metodes. Tas, ka tiesiskās aizsardzības process ir izbeigts saskaņā ar Maksātnespējas likuma 51. panta pirmo daļu, nenozīmē, ka parādnieks ir atrisinājis finansiālās grūtības. Līdz ar to, ja atkārtotu tiesiskās aizsardzības procesa pieteikumu varētu iesniegt tikai četrus mēnešus pēc iepriekšējā tiesiskās aizsardzības procesa izbeigšanas brīža, tas vēl vairāk palielinātu parādnieka finansiālās problēmas, jo to risināšanai nebūtu iespējams izmantot Maksātnespējas likumā noteiktās tiesiskās aizsardzības procesa metodes vēl vismaz vairāk nekā četrus mēnešus, tostarp ņemot vērā šā likuma 40. pantā noteikto termiņu tiesiskās aizsardzības procesa pasākumu plāna saskaņošanai.

¹ Maksātnespējas administrācijas 15.05.2017. vēstule Nr. 1-49/61.

Ņemot vērā minēto, Maksātnespējas administrācijas ieskatā, ja parādniekam pēdējo četru mēnešu laikā ir bijusi ierosināta un izbeigta tiesiskās aizsardzības procesa lieta, tad saskaņā ar Maksātnespējas likuma 34. panta pirmās daļas 3. punktu četru mēnešu termiņš būtu skaitāms no tiesiskās aizsardzības procesa ierosināšanas dienas, lai parādniekam būtu iespēja nokārtot savas saistības un atjaunot maksātspēju pēc iespējas ātrāk.

Vienlaikus atbilstoši Maksātnespējas likuma 51. panta otrās daļas pirmajam punktam tiesa izbeidz tiesiskās aizsardzības procesu un pasludina juridiskās personas maksātnespējas procesu, ja attiecībā uz parādnieku gada laikā otro reizi ierosināta tiesiskās aizsardzības procesa lieta, bet nav pasludināta tiesiskās aizsardzības procesa īstenošana. Papildus norādāms, ka tiesiskās aizsardzības procesa lietas ierosināšana, tostarp Maksātnespējas likuma 34. panta pirmās daļas 3. punkta piemērošana, ir tiesas kompetencē.

Par administratīvā soda piemērošanu personai, kurai ir pasludināts tiesiskās aizsardzības process²

Kurai personai – administratoram vai parādniekam juridiskajai personai, tiesiskās aizsardzības procesa laikā ir pienākums nomaksāt administratīvos sodus (piemēram, administratīvo sodu par vispārīgo ceļu satiksmes noteikumu pārkāpšanu)?

Atbilstoši Maksātnespējas likuma pārejas noteikumu 47. punktam Maksātnespējas likuma noteikumus, ar kuriem tiek ieviests tiesiskās aizsardzības procesa uzraugošās personas regulējums un ar to saistītās izmaiņas tiesiskās aizsardzības procesā un ārpus tiesiskās aizsardzības procesā un kuri attiecīgi ierobežo administratoru kompetenci veikt administratora pienākumus tiesiskās aizsardzības procesā un ārpus tiesiskās aizsardzības procesā, piemēro, sākot ar 2017. gada 1. jūliju. Attiecīgi tiesiskās aizsardzības procesiem, kas uzsākti līdz 2017. gada 30. jūnijam, piemērojamas Maksātnespējas likuma normas, kas bija spēkā attiecīgā procesa uzsākšanas dienā. Atbildes sniegšanas nolūkos Maksātnespējas administrācija prezumē, ka tiesiskās aizsardzības process tika pasludināts laika posmā no 2015. gada 1. marta līdz šim brīdim, un tādējādi ir piemērojams Maksātnespējas likums redakcijā, kas bija spēkā līdz 2017. gada 5. janvārim (turpmāk – Maksātnespējas likums).

Visupirms jāinformē, ka administratīvais sods, kas piemērots pēc tiesiskās aizsardzības procesa pasludināšanas, ir uzskatāms par tiesiskās aizsardzības procesa izmaksām, konkrētāk, tās ir Maksātnespējas likuma 167. panta trešās daļas 5. punktā minētās ar parādnieka saimnieciskās darbības nodrošināšanu saistītās izmaksas, kas ir ieskaitāmas tiesiskās aizsardzības procesa izdevumos.

Maksātnespējas likuma 49. panta pirmajā daļā ir noteikti parādnieka rīcības ierobežojumi un pienākumi tiesiskās aizsardzības procesā. Ņemot vērā, ka pēc tiesiskā aizsardzības procesa pasludināšanas parādnieka pārvaldes institūcijas turpina savu darbību, pienākums segt tiesiskās

² Maksātnespējas administrācijas 19.04.2017. vēstule Nr. 1-49/54.

aizsardzības procesa izmaksas, tostarp arī administratīvos sodus, kas ir uzlikti parādniekam – juridiskajai personai, ir parādniekam saskaņā ar Maksātnespējas likuma 49. panta trešās daļas 3. punktu.

Norādām, ka saskaņā ar Maksātnespējas likuma 32. panta pirmo daļu tiesiskās aizsardzības process ir piemērojams juridiskajām personām, personālsabiedrībām, individuālajam komersantam, ārvalstī reģistrētai personai, kas veic pastāvīgu saimniecisko darbību Latvijā, un lauksaimniecības produktu ražotājiem. Savukārt atbilstoši Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa 149.⁴ pantam atbildība par vispārīgo ceļu satiksmes noteikumu pārkāpšanu ir paredzēta fiziskai personai – transportlīdzekļa vadītājam. No minētā izriet, ka juridiskajai personai nevar piemērot administratīvo atbildību par Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa 149.⁴ pantā paredzētajiem administratīvajiem pārkāpumiem. Attiecīgi juridiskajai personai tiesiskās aizsardzības procesa laikā nevar būt pienākums segt administratīvo sodu par Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa 149.⁴ pantā paredzētajiem administratīvajiem pārkāpumiem, jo šāds pienākums ir fiziskajai personai – transportlīdzekļa vadītājam.

Vienlaikus norādām, ka saskaņā ar Maksātnespējas likuma 49. panta pirmās daļas 6. punktu tiesiskās aizsardzības procesa īstenošanas laikā parādniekam ir aizliegts pildīt tādas mantiskās saistības, kas nav ietvertas tiesiskās aizsardzības procesa pasākumu plānā. Saskaņā ar Maksātnespējas likuma 167. panta otro daļu tiesiskās aizsardzības procesa pasākumu plānā norāda arī tiesiskās aizsardzības procesa izdevumu apmēru un to segšanas kārtību. Proti, tiesiskās aizsardzības procesa pasākumu plānā norāda plānoto parādnieka izdevumu kopsummu tiesiskās aizsardzības procesa laikā (Maksātnespējas likuma 40. panta ceturtās daļas 6. punkts). Attiecīgi mainoties parādnieka faktiskajiem apstākļiem (piemēram, palielinoties izdevumu apmēram), parādniekam būtu jānodrošina, ka šādas izmaiņas bez vilcināšanas tiktu atspoguļotas tiesiskās aizsardzības procesa pasākumu plānā, veicot grozījumus atbilstoši Maksātnespējas likuma 47. pantam. Tajā pašā laikā jāņem vērā, ka parādnieks tiesiskās aizsardzības procesa laikā turpina veikt aktīvu saimniecisko darbību, un tādējādi ir tikai pašsaprotami, ka, izstrādājot tiesiskās aizsardzības procesa pasākumu plānu, nav iespējams norādīt precīzu plānoto izdevumu apmēru.

Līdz ar to nebūtu lietderīgi tiesiskās aizsardzības procesa pasākumu plānu grozīt katru reizi, kad faktiskie tiesiskās aizsardzības procesa izdevumi atšķiras no tiesiskās aizsardzības procesa pasākumu plānā norādītajiem, piemēram, kā tas ir gadījumā, ja parādniekam ir uzlikts pienākums samaksāt administratīvo sodu. Maksātnespējas administrācijas ieskatā parādniekam tiesiskās aizsardzības procesa pasākumu plāns jāgroza tad, ja pēc tiesiskās aizsardzības procesa pasludināšanas kopējais izdevumu apmērs palielinās tādā apmērā, ka parādnieks nespēj vienlaicīgi samaksāt tiesiskās aizsardzības procesa izdevumus un izpildīt tiesiskās aizsardzības procesa pasākumu plānā paredzētos maksājumus kreditoriem.

2. Juridiskās personas maksātnespējas process

Par juridiskās personas maksātnespējas procesa uzsākšanu³

Kā iesniegt juridiskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanas pieteikumu, ja piekļuve uzņēmuma kontiem ir bloķēta, un tādēļ valdes locekļi nevar saņemt bankā kredītu (arī kā privātpersonas), lai iemaksātu depozītu divu minimālo mēnešalgu apmērā maksātnespējas procesa uzsākšanai, un, ja viens no valdes locekļiem, kuram tai skaitā pieder 50% no uzņēmuma kapitāldaļām, ir ilgstoši slims un nav zināms, kad atgriezīsies darbā.

Saskaņā ar Maksātnespējas likuma 62. panta pirmo daļu juridiskās personas maksātnespējas procesa pieteikuma iesniegšanas priekšnoteikums ir juridiskās personas maksātnespējas procesa depozīta iemaksa divu minimālo mēnešalgu apmērā Maksātnespējas administrācijas speciāli izveidotajā kontā. Turklāt Maksātnespējas likuma 62. pants neparedz izņēmumus no juridiskās personas maksātnespējas procesa depozīta iemaksas veikšanas pienākuma, kad uzņēmuma konti ir bloķēti un uzņēmumam, kā arī tā valdes locekļiem nav līdzekļu depozīta iemaksai. Vienlaikus likums neparedz, ka depozīta iemaksu var veikt tikai parādnieks – juridiska persona, līdz ar to depozītu divu minimālo mēnešalgu apmērā var iemaksāt jebkura cita persona, maksājuma rīkojumā norādot, par kuru personu tiek veikta depozīta iemaksa.

Attiecībā uz maksātnespējas procesa uzsākšanu norādāms, ka atbilstoši Maksātnespējas likuma 60. panta trešajai daļai parādniekam ir pienākums nekavējoties iesniegt juridiskās personas maksātnespējas procesa pieteikumu, ja pastāv kāda no Maksātnespējas likuma 57. panta pirmās daļas 5., 6. vai 9. punktā minētajām juridiskās personas maksātnespējas procesa pazīmēm, proti:

- 1) parādnieks ilgāk nekā divus mēnešus nav nokārtojis parādsaistības, kurām iestājies izpildes termiņš;
- 2) saskaņā ar likvidācijas sākuma finanšu pārskatu parādniekam nepietiek aktīvu, lai apmierinātu visus pamatotos kreditoru prasījumus, vai arī šis apstāklis atklājas likvidācijas gaitā;
- 3) ir iestājies šā likuma 51. panta piektajā daļā minētais apstāklis, proti, parādnieks iesniedz tiesai maksātnespējas procesa pieteikumu, vienlaikus lūdzot izbeigt tiesiskās aizsardzības procesu, ja nespēj nokārtot tiesiskās aizsardzības procesa pasākumu plānā noteiktās saistības.

Maksātnespējas administrācija vērš uzmanību, ka saskaņā ar Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa 166.³⁵ pantu par parādnieka maksātnespējas procesa pieteikuma neiesniegšanu likumā paredzētajos gadījumos ir paredzēta administratīvā atbildība.

Saskaņā ar Komerclikuma 91. panta pirmo daļu katram sabiedrības biedram ir tiesības pārstāvēt sabiedrību attiecībās ar trešajām personām, ja vien ar sabiedrības līgumu viņš nav izslēgts no pārstāvības. Atbilstoši minētā panta otrajai daļai sabiedrības līgumā var noteikt, ka visi vai vairāki sabiedrības biedri ir tiesīgi pārstāvēt sabiedrību tikai kopīgi (koppārstāvība). Šie biedri no

³ Maksātnespējas administrācijas 30.05.2017. vēstule Nr. 1-49/67.

sava vidus var pilnvarot vienu biedru vai vairākus biedrus slēgt noteiktus darījumus vai noteikta veida darījumus.

Civilprocesa likuma 363.³ panta pirmā daļa noteic, ka parādnieka vārdā maksātnespējas procesa pieteikumu var iesniegt pārvaldes institūcija vai personālsabiedrības biedri, kuriem ir pārstāvības tiesības, vai īpaši pilnvarota persona.

Ja valdes locekļiem ir noteikta kōppārstāvība, tad pieteikumu par juridiskās personas maksātnespējas procesa ierosināšanu, pastāvot kādam no Maksātnespējas likuma 57. pantā minētajiem nosacījumiem, jāparaksta visiem valdes locekļiem. Savukārt, ja sabiedrības pārstāvības tiesības katram valdes loceklim ir atsevišķas, tad ir pietiekami ar viena valdes locekļa parakstu, lai iesniegtu tiesā juridiskās personas maksātnespējas procesa pieteikumu.

Ja valdes locekļiem noteikta kōppārstāvība, jāizvērtē, vai konkrētā valdes locekļa veselības stāvoklis ir tāds, kas izslēdz iespēju piedalīties maksātnespējas procesa ierosināšanai nepieciešamajās darbībās. Ja veselības stāvoklis vērtējams kā tāds, kas liedz personai piedalīties maksātnespējas procesa ierosināšanā, tad personai būtu iecerjams likumiskais pārstāvis, kas darbojas šīs personas uzdevumā. Komerclikuma 169. panta pirmajā daļā paredzēta valdes un padomes locekļa pienākumu pildīšana kā krietnam un rūpīgam saimniekam. Šis pienākums ietver arī prasību ievērot normatīvos aktus, tai skaitā, ievērot Maksātnespējas likumā noteikto – iesniegt maksātnespējas procesa pieteikumu, ja uzņēmums nespēj nokārtot parādsaistības.

Nemot vērā minēto, uzņēmuma valdei būtu jāizvērtē radusies situācija un jārod iespēja savlaicīgi iesniegt tiesā maksātnespējas procesa pieteikumu, tostarp izpildot pieteikuma iesniegšanas priekšnoteikumu par depozīta iemaksu.

Par depozīta izmaksu⁴

Vai juridisko personu maksātnespējas procesā depozīta izmaksu maksātnespējas procesa administratoram ir nepieciešams veikt uz juridiskās personas norēķinu kontu kredītiestādēs?

Atbilstoši Maksātnespējas likuma normām (63. panta pirmās daļas 1. punkts, 95. pants) pēc juridiskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanas parādnieka mantas pārvaldīšanas tiesības iegūst administrators. Naudas līdzekļi, kurus administrators saņem, pārvaldot parādnieka mantu, noguldāmi kredītiestādes parādnieka kontā.

Maksātnespējas likuma 62. panta otrā daļa noteic, ka juridiskās personas maksātnespējas procesa depozīta mērķis ir segt juridiskās personas maksātnespējas procesa izmaksas, ja parādniekam nav mantas vai tās apmērs ir mazāks par depozīta apmēru un kreditori nav izlēmuši izmantot citu finansēšanas avotu.

Saskaņā ar Ministru kabineta 2015. gada 24. februāra noteikumu Nr. 88 "Kārtība, kādā iemaksā un izmaksā depozītu juridiskās un fiziskās personas maksātnespējas procesā" (turpmāk - Ministru kabineta noteikumi) 6. punktu Maksātnespējas administrācija, pamatojoties uz maksātnespējas procesa pieteikuma iesniedzēja iesniegumu, Maksātnespējas likumā noteiktajos

⁴ Maksātnespējas administrācijas 30.05.2017. vēstule Nr. 1-49/70.

gadījumos pieņem lēmumu par depozīta izmaksu. Minēto noteikumu 10. punkts noteic, ja juridiskās personas maksātnespējas process pasludināts saskaņā ar parādnieka maksātnespējas procesa pieteikumu, šo noteikumu 6. punktā minēto iesniegumu Maksātnespējas administrācijā iesniedz administrators (2. pielikums). Depozīts ieskaitāms parādnieka kontā, kuru administrators izmanto pēc juridiskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanas līdz juridiskās personas maksātnespējas procesa izbeigšanai. Šo noteikumu 10. punktā minētajā gadījumā iesniegumu par depozīta izmaksu administrators iesniedz pēc juridiskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanas (Ministru kabineta noteikumu 11. punkts).

Savukārt saskaņā ar Maksātnespējas likuma 137. panta 1. punktu pēc fiziskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanas un bankrota procedūras uzsākšanas administrators atver uz sava vārda kontu [..]. Šā likuma 129. panta trešā daļa paredz, ka fiziskās personas maksātnespējas procesa depozīts izmantojams, lai segtu administratora atlīdzību.

Atbilstoši Ministru kabineta noteikumu 27. punktam Maksātnespējas administrācija, pamatojoties uz administratora iesniegumu (3. pielikums) un tiesas lēmumu par fiziskās personas bankrota procedūras pabeigšanu, pieņem lēmumu par depozīta izmaksu administratoram. [..] Maksātnespējas administrācija pārskaita depozītu administratoram uz iesniegumā norādīto kontu (Ministru kabineta noteikumu 29. punkts).

Nemot vērā minētajās normās noteikto, secināms, ka, pirmkārt, Maksātnespējas likums tieši noteic, ka pēc juridiskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanas līdz juridiskās personas maksātnespējas procesa izbeigšanai administrators pārvalda parādnieka kontu, kurā noguldāmi naudas līdzekļi, kurus administrators saņem, pārvaldot parādnieka mantu. Naudas līdzekļi ir arī administratoram izmaksātais depozīts pēc juridiskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanas. Turklāt saskaņā ar Ministru kabineta noteikumu 10. punktu depozīts ieskaitāms parādnieka, nevis administratora kontā.

Otrkārt, atšķirībā no fiziskās personas maksātnespējas procesa, kurā depozīts izmantojams, lai segtu administratora atlīdzību, juridiskās personas maksātnespējas procesa depozīta mērķis ir segt juridiskās personas maksātnespējas procesa izmaksas likumā noteiktos gadījumos. Turklāt Ministru kabineta noteikumos paredzētā depozīta izmaksa uz parādnieka kontu ir vērsta uz efektivitāti, lai nodrošinātu administratoram naudas līdzekļus maksātnespējas procesa finansēšanai jau pēc procesa pasludināšanas.

Lai izvērtētu jautājumu par to, uz kuru kontu - parādnieka vai administratora - būtu veicama depozīta izmaksa administratoram juridiskās personas maksātnespējas procesā pēc šā procesa ierosināšanas, jāņem vērā arī tāds būtisks aspekts kā iespējamā administratora maiņa konkrētā procesā un ar to saistītie riski. Proti, šādā gadījumā, ja depozīts tiktu ieskaitīts administratora, nevis parādnieka kontā, pastāv risks, ka depozītu, kurš vēl nebūtu izmantots procesa izmaksu segšanai, atceltais administrators nenodotu jaunajam administratoram.

Ievērojot minētos secinājumus un apsvērumus, Maksātnespējas administrācijas ieskatā spēkā esošais regulējums par depozīta izmaksu pēc juridiskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanas administratoram uz parādnieka kontu nebūtu grozāms.

***Par SIA kapitāla daļu īpašnieka mantu
SIA maksātnespējas procesā⁵***

Vai, pasludinot juridiskās personas maksātnespējas procesu komersantam – sabiedrībai ar ierobežotu atbildību, tiks realizēta arī komersanta kapitāla daļu īpašnieka un valdes locekļa manta?

Juridiskās personas maksātnespējas process ir tiesiska rakstura pasākumu kopums, kura ietvaros no parādnieka mantas tiek segti kreditoru prasījumi, lai veicinātu parādnieka saistību izpildi (Maksātnespējas likuma 4. panta pirmā daļa). Parādnieks juridiskās personas maksātnespējas procesā ir subjekts, kam pasludināts maksātnespējas process.

Saskaņā ar Komerclikuma 134. panta pirmo un otro daļu SIA ir kapitālsabiedrība, kuras pamatkapitāls sastāv no pamatkapitāla daļām. Komerclikuma 137. panta trešajā daļā noteikts, ka dalībnieks neatbild par SIA saistībām. Dalībnieks, savukārt ir persona, kas ierakstīta dalībnieku reģistrā (Komerclikuma 136. panta pirmā daļa), un kas ir pamatkapitāla daļas tiesīgais valdītājs. Vienkāršoti – dalībnieks ir persona, kurai pieder viena vai vairākas SIA kapitāla daļas. Ņemot vērā minēto, jānorāda, ka persona, kurai pieder kapitāla daļas SIA, nav atbildīga par SIA uzņemtajām saistībām. Proti, SIA kā tiesību subjekta atbildība ir nodalīta no tās dalībnieku atbildības. SIA kreditori vispārīgi prasību var vērst tikai pret pašu SIA, ne pret tās dalībniekiem.

Šāda kārtība saglabājas arī gadījumā, ja SIA tiek pasludināts maksātnespējas process. Proti, no pašas juridiskās personas maksātnespējas procesa definīcijas izriet, ka kreditoru prasījumi tiek segti no parādnieka mantas. Maksātnespējas likuma 110. pantā *expressis verbis* noteikts, ka juridiskās personas maksātnespējas procesā tiek realizēta šā likuma 92. pantā norādītā parādnieka manta, t.i.:

- 1) parādnieka nekustamais īpašums, kustamā manta, tajā skaitā naudas līdzekļi;
- 2) naudas līdzekļi, kas iegūti, atsavinot parādnieka mantu;
- 3) saskaņā ar šā likuma 93. pantu atgūtā manta;
- 4) augļi, kas iegūti no parādnieka mantas juridiskās personas maksātnespējas procesa laikā;
- 5) juridiskās personas maksātnespējas procesa laikā cita tiesiski iegūtā manta.

Tā kā parādnieka manta tiek nodalīta no tā dalībnieku mantas, tad maksātnespējas procesā parādnieka dalībniekiem piederošā manta (kustamā manta, nekustamais īpašums u.c.) netiek realizēta.

Tomēr jānorāda, ka Maksātnespējas likuma 65. pantā paredzēti izņēmuma gadījumi, kad administratoram ir pienākums vērsties ar prasību tiesā pret parādnieka dalībniekiem. Pirmkārt, administrators izvērtē un ceļ tiesā prasības pret parādnieka dalībniekiem par viņu nodarīto zaudējumu atlīdzību. Tātad gadījumā, ja parādnieka dalībnieks ar savu rīcību būs nodarījis parādniekam zaudējumus, administratora pienākums būs vērsties ar prasību pret dalībnieku un piedzīt nodarītos zaudējumus no dalībnieka. Otrkārt, administrators pieprasa, lai parādnieka dalībnieki izpilda savas saistības attiecībā uz parādnieka pamatkapitālu vai citu mantu, un iesniedz tiesai prasības par šādu saistību izpildi. Saskaņā ar Komerclikuma 146. pantu, pamatkapitāla daļas

⁵ Maksātnespējas administrācijas 27.04.2017. vēstule Nr. 1-49/56.

var tikt apmaksātas arī pēc SIA dibināšanas. Gadījumā, ja SIA tiek pasludināts maksātnespējas process brīdī, kad visas tā kapitāla daļas nav apmaksātas, administrators vēršas pret dalībnieku ar prasījumu par kapitāla daļu apmaksu.

Saskaņā ar Komerclikuma 221. panta pirmo un septīto daļu, valde ir sabiedrības izpildinstitūcija, kura vada un pārstāv sabiedrību, un valdes priekšsēdētājs ir no valdes vidus ievēlēts valdes loceklis, kas organizē valdes darbu. No iepriekš minētā parādnieka mantas jēdziena redzams, ka parādnieka mantā nepietilpst parādnieka izpildinstitūciju locekļu manta. Tas nozīmē, ka vispārīgi SIA maksātnespējas procesā SIA valdes priekšsēdētājam pieder ošā manta, tāpat kā tā dalībnieku manta, netiek realizēta.

Tomēr arī šeit jānorāda uz Maksātnespējas likumā ietverto regulējumu par valdes locekļa atbildību parādnieka juridiskās personas maksātnespējas procesā. Pirmkārt, uz parādnieka valdes locekli, tāpat kā parādnieka dalībniekiem, ir attiecināms Maksātnespējas likuma 65. panta 8. punkts, kur noteikts, ka administrators izvērtē un ceļ tiesā prasības pret parādnieka pārvaldes institūciju locekļiem par viņu nodarīto zaudējumu atlīdzību. Proti, ja valdes loceklis sava amata kompetences ietvaros būs nodarījis parādniekam zaudējumus, administratora pienākums būs celt prasību par šo zaudējumu atlīdzināšanu. Ja tiesa šādu administratora prasījumu atzīs par pamatotu, piedziņa tiks vērsta uz valdes locekļa personīgo mantu. Otrkārt, Maksātnespējas likuma 72.¹ pantā noteikta valdes locekļa atbildība par dokumentu nenodošanu administratoram. Proti, parādnieka valdes loceklis atbild par zaudējumiem parādniekam (gadījumā, ja parādnieka pārvaldes institūcija sastāv no vairākiem valdes locekļiem – atbildība ir solidāra), ja administratoram netiek nodoti parādnieka grāmatvedības dokumenti vai tie ir tādā stāvoklī, kas neļauj gūt skaidru priekšstatu par parādnieka darījumiem un mantas stāvokli pēdējos trijos gados pirms maksātnespējas procesa pasludināšanas. Tādā gadījumā par parādniekam nodarīto zaudējumu apmēru tiek uzskatīti parādnieka maksātnespējas procesā atzītie kreditoru prasījumi pamatparāda apmērā, kurus nav iespējams segt parādnieka maksātnespējas procesa ietvaros, un piedziņa tiek vērsta uz parādnieka valdes locekļa personīgo mantu.

Par prasības celšanu pret parādnieka pārvaldes institūciju locekļiem⁶

Vai zaudējumi, kuri tiks piedzīti no parādnieka pārvaldes institūcijas locekļa, ir novirzāmi par labu nodrošinātajam kreditoram, ņemot vērā, ka nodrošinātā kreditora labā ir iekļāta visa parādnieka manta kā lietu kopība, kā arī lietas kopības nākamās sastāvdaļas?

Maksātnespējas likuma 65. panta pirmās daļas 8. punkts paredz administratora pienākumu izvērtēt un celt tiesā prasības pret juridiskās personas pārvaldes institūciju locekļiem un kapitālsabiedrības dalībniekiem (akcionāriem) par viņu nodarīto zaudējumu atlīdzību, kā arī pret personālsabiedrības personiski atbildīgajiem biedriem sakarā ar viņu pienākumu ar savu mantu atbildēt par personālsabiedrības saistībām.

Prasība par zaudējumu piedziņu pret personām, kuras, būdamas tiesīgas rīkoties ar parādnieka mantu, ir nodarījušas parādniekam zaudējumus, ir ceļama, pamatojoties uz vispārējiem Civillikuma

⁶ Maksātnespējas administrācijas 20.04.2017. vēstule Nr. 1-49/55.

noteikumiem par zaudējumu atlīdzināšanas pienākumu (Civillikuma 1770. - 1792. pants). Ja parādnieks ir kapitālsabiedrība un zaudējumus ir nodarījuši valdes locekļi, piemērojami Komerclikuma 169. panta noteikumi par valdes locekļu atbildību. Piemērojot zaudējumu atlīdzināšanas regulējumu maksātnespējas procesu ietvaros, ir jāņem vērā šī institūta mērķis maksātnespējas procesa kontekstā. Proti, zaudējumu atlīdzības prasības mērķis ir atgūt līdzekļus, no kuriem apmierināt kreditoru prasījumus. Tāpat ir jāņem vērā, ka valdes rīcība, kas ir novedusi parādnieku līdz maksātnespējai, ir radījusi kaitīgas sekas ne tikai sabiedrībai, bet arī kreditoriem, kuru prasījumus valdes rīcības dēļ nav iespējams apmierināt tādā apmērā, kā tas būtu iespējams, ja valde būtu rīkojusies kā krietns un rūpīgs saimnieks.

Ņemot vērā minēto, secināms, ka ceļot prasību pret juridiskās personas pārvaldes institūciju locekļiem par viņu nodarīto zaudējumu atlīdzību, atgūtie zaudējumi ir novirzāmi visu kreditoru prasījumu apmierināšanai.

Par juridiskās personas maksātnespējas procesa ierosināšanu⁷

Vai pašvaldība ir tiesīga iesniegt juridiskās personas maksātnespējas procesa pieteikumu, pamatojoties uz Maksātnespējas likuma 60. panta pirmās daļas 1. punktu, uzskatot, ka parādniekam ir iestājusies 57. panta pirmās daļas 1. punktā minētā maksātnespējas pazīme?

Atbilstoši Maksātnespējas likuma 57. panta pirmās daļas 1. punktam parādniekam juridiskās personas maksātnespējas procesu pasludina, ja, piemērojot piespiedu izpildes līdzekļus, nav bijis iespējams izpildīt tiesas nolēmumu par parāda piedziņu no parādnieka. Ar šo tiesību normu likumdevējs ir noteicis, ka maksātnespējas process nav izmantojams kā parādu piedziņas mehānisms, un tikai tad, ja kreditors nav varējis atgūt sev pienākošās summas vispārējā kārtībā, viņam ir tiesības iesniegt maksātnespējas procesa pieteikumu pret parādnieku. Tādēļ būtiski noskaidrot, vai pašvaldības izdots izpildrīkojums ir pielīdzināms Maksātnespējas likuma 57. panta pirmās daļas 1. punktā minētajam tiesas nolēmumam.

Civilprocesa likuma 539. pantā ietverti tiesu un citu institūciju nolēmumi, kas izpildāmi spriedumu izpildes kārtībā, savukārt minētā panta otrās daļas 2. apakšpunkts šajā uzskaitījumā ietver arī uz naudas maksājumiem vērstus ar valsts varu apveltītus iestāžu un amatpersonu izdotus administratīvos aktus.

Tādējādi, Maksātnespējas administrācijas ieskatā, pašvaldības izdots izpildrīkojums ir dokuments, kas izpildāms tiesas spriedumu izpildei paredzētajā kārtībā, un pielīdzināms Maksātnespējas likuma 57. panta pirmās daļas 1. punktā minētajam tiesas nolēmumam. Ņemot vērā minēto, pirmšķietami, pašvaldībai ir tiesības vērsties tiesā ar pieteikumu par maksātnespējas procesa ierosināšanu, pamatojoties uz Maksātnespējas likuma 60. panta pirmās daļas 1. punktu. Tomēr vēršam uzmanību, ka vērtēt to, vai dotajā gadījumā pastāv Maksātnespējas likuma 57. panta pirmās daļas 1. punktā minētā pazīme ir tiesas kompetencē.

⁷ Maksātnespējas administrācijas 12.04.2017. vēstule Nr. 1-49/51.

Par kreditora tiesībām iesniegt pieteikumu parādnieka maksātnespējas procesa pasludināšanai⁸

Tiesa vairākkārt ir noraidījusi juridiskās personas maksātnespējas procesa pieteikumu. VID pret attiecīgo juridisko personu ir prasījuma tiesības. No kura brīža iestājas šie 10 gadi, kad ir noilgums? Kādas tam ir sekas?

Atbilstoši Maksātnespējas likuma 57. panta pirmajai daļai parādniekam piemēro juridiskās personas maksātnespējas procesu, ja ir kāda no šajā pantā minētajām juridiskās personas maksātnespējas procesa pazīmēm. Savukārt Maksātnespējas likuma 61. pantā ir noteikti ierobežojumi juridiskās personas maksātnespējas procesa pieteikuma iesniegšanai.

Maksātnespējas likumā nav noteikti termiņi juridiskās personas maksātnespējas procesa pieteikuma iesniegšanai. Juridiskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanas gadījumā noilgums ir attiecināms uz kreditoru prasījumu iesniegšanas termiņiem. Turpretī Civillikumā ir noteikti saistību tiesības noilguma termiņi.

Prasījuma tiesību noilgums Civillikumā ir laika periods, kuram iztekt prasītājs (tas kam pieder prasījuma tiesības) zaudē tiesības vērsties tiesā pret atbildētāju savu aizskarto tiesību aizsardzībai. Kopējais prasījuma tiesību noilgums saskaņā ar Civillikumu ir desmit gadi, bet komercdarījumu noilguma termiņš saskaņā ar Komerclikumu ir trīs gadi. Prasījuma tiesību noilguma termiņš attiecas uz visiem darījumiem, kuri veikti saimnieciskās darbības rezultātā – noma, pirkums un pārdevums, pakalpojumu sniegšana.

Atbilstoši Civillikuma 1893. pantam saistību tiesības izbeidzas, ja tiesīgā persona tās pienācīgi neizlieto likuma noteiktā noilguma termiņā. Vienlaikus norādāms, ka noilgumam nav pakļautas zemesgrāmatās ierakstītas saistību tiesības, izņemot no tādām tiesībām izrietošas blakus tiesības, kam iestājies termiņš (Civillikuma 1907. pants). Piemēram, zemesgrāmatā ierakstītas nomas tiesības nevar izbeigties noilguma dēļ, bet gan var izbeigties saistībā ar līguma termiņa notecējumu. Tāpat noilgumam nav pakļautas prasības par nekustamā īpašuma robežu pārbaudīšanu (Civillikuma 1908. pants).⁹

Civillikuma 1895. pantā noteikts, ka visas saistību tiesības, kuras nav noteikti izņemtas no noilguma ietekmes un kuru izlietošanai nav likumā noteikti īsāki termiņi, izbeidzas, ja tiesīgā persona tās neizlieto desmit gadu laikā. Ievērojot minēto, secināms, ka noilguma termiņi var būt dažādi, proti, ne visi prasījumi no saistībām noilgst desmit gadu laikā.

Noilguma tecējuma sākuma brīdis ne vienmēr ir saistīts ar pārkāpuma izdarīšanas brīdi. Likumā var būt noteikts sevišķs iesākuma termiņš, kad lietu var iegūt ar noilgumu, kā tas ir

⁸ Maksātnespējas administrācijas 07.04.2017. vēstule Nr. 1-49/48.

⁹ K. Torgāns "Saistību tiesības I daļa", Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2006, 277.lpp.

Civillikuma 1663. un 1664. pantā (līguma noslēgšanas brīdis), 1894. pantā (lietas nonākšana turējumā). Terminētā saistībā noilgums sāk tecēt ar termiņa iestāšanās brīdi.¹⁰

Beztermiņa saistībā ir svarīgi noskaidrot, kad parādniekam rodas pienākums saistību izpildīt, proti, nav jāgaida un jākonstatē parādnieka atteikšanās izpildīt. Ja pienākuma rašanās atkarīga no nosacījuma izpildīšanās, tad ar to brīdi arī sāk tecēt noilgums.

Piemēram, gadījumā, ja prasītājs ir vērsies tiesā un sprieduma izpilde ir nodota tiesu izpildītājam, tad šādam parādam noilguma faktiski nav. Proti, lieta pie tiesu izpildītāja var glabāties vairākus gadu desmitus un piedziņu var uzsākt tad, kad parādniekam ir pietiekami ienākumi.

Civillikuma 1896. pantā noteikts: *“noilgums sāk tecēt ar to dienu, kurā prasījums ir tā nodibināts, ka pret parādnieku, kas nav izpildījis savu pienākumu, nekavējoties var celt prasību, kaut arī tomēr vēl nebūtu ne parādnieks liedzis izpildīt, ne arī kreditors viņam to atgādinājis. Saskaņā ar to noilguma tecējuma iesākumam vajadzīgs: nosacītiem prasījumiem - lai nosacījums jau būtu noskaidrojies, bet terminētiem prasījumiem - lai termiņš jau būtu notecējis. Gadījumi, kuros noilguma tecējumam nolikts sevišķs iesākuma termiņš, norādīti attiecīgā vietā.”*

Ievērojot minēto norādāms, ka Civillikuma 1896. pants orientēts uz prasības noilguma iesākumu un neaptver saistību tiesības noilguma otru aspektu, kas izriet no Civillikuma 1893. panta, proti, kreditora tiesību neizmantošanu. Piemēram, beztermiņa aizdevumā, vadoties pēc Civillikuma 1896. panta, noilgums būtu jāskaita no tā brīža, kad parādniekam rodas pienākums atdot parādu, tas ir, saprātīgā termiņā pēc kreditora pieprasījuma (Civillikuma 1829. un 1830. pants). Līdz ar to, piemēram, kreditors neveic aktīvas darbības parāda atgūšanai kādus 20-30 gadus, līdz ar to šādā situācijā noilguma 10 gadi jāskait tikai pēc pieprasījuma un tā neizpildīšanas. Savukārt no Civillikuma 1893. panta izriet citādi: kreditoram ir tiesības atprasīt aizdevumu 10 gadu laikā pēc aizdevuma izsniegšanas.¹¹

Saskaņā ar Civillikuma 1897. pantā minēto, ja tieši noteikts, ka saistības izpildīšanai jāgaida kreditora uzteikums vai atgādinājums, tad noilguma termiņš sākas nevis no uzteikuma dienas, bet no tā laika, kad kreditoram radusies tiesība uzteikt un kad vispār tāds uzteikums kļuvis iespējams.

No minētās tiesību normas izriet, lai iestātos parādnieka nokavējums saistībā, kurā nav noteikts izpildīšanas termiņš, parādniekam ir jāsaņem atgādinājums (uzteikums) no kreditora vai tā vietnieka (Civillikuma 1653. pants). Noilgums skaitāms no dienas, kad kreditoram radusies vēlēšanās vai iespēja uzteikt, ja vien kādā citā normatīvajā aktā nav noteikts citādi. Respektīvi, noilgums sāk tecēt no brīža, kad vienai pusei jāizpilda no uzteikuma izrietošais.

Vienlaikus norādāms, ka dažos gadījumos noilguma tecējums skaitāms no līguma noslēgšanas, nevis no pārkāpuma konstatēšanas vai procesuālās prasības tiesības rašanās brīža.

Civillikuma 1898. pantā ir norādīti izņēmuma gadījumi, kad objektīvu šķēršļu dēļ noilguma tecējums vai nu tiek apturēts, vai nesākas, tātad rezultātā pagarinās termiņš, kurā tiesības tiek aizsargātas.

Papildus norādāms, ka kreditora darbības, kas pauž vēlēšanos īstenot savas tiesības, pārtrauc noilgumu. Atšķirībā no noilguma apturēšanas, noilguma pārtraukumam var sekot jauns noilguma

¹⁰ Turpat, 279.lpp.

¹¹ Turpat, 280.lpp.

skaitījums, neņemot vērā iepriekš notecējušo laiku. Civillikumā ir noteikti trīs noilguma pārtraukšanas pamati: 1) prasības celšana, 2) atgādinājums parādniekam, 3) parāda atzīšana.¹²

Prasības celšana tiesā vai šķīrējtiesā (Civillikuma 1902. pants) norāda uz to, ka persona nav vienalīdzīga pret savu patieso vai iedomāto tiesību īstenošanu un mēģina strīdīgo jautājumu risināt tiesiskā ceļā, līdz ar to nav pamata turpināt skaitīt noilguma tecējumu, kas radīts tādēļ, lai tiesību aizsardzības jautājumus risinātu ierobežotā laika posmā. Piemēram, ja prasības pieteikums ir ar trūkumiem, bet trūkumi nav novērsti tiesas noteiktajā termiņā, prasība tiek atdota iesniedzējam bez izskatīšanas, līdz ar to prasība uzskatāma par neiesniegtu un nerada noilguma pārtraukumu.

Atgādinājums par pienākumu izpildīt nokavētu vai citādi pārkāptu saistību pārtrauc noilgumu, tāpat arī kreditora prasījuma atzīšana pārtrauc noilgumu.¹³

Noilguma sekas ir reglamentētas Civillikuma 1910. un 1911. pantā. Ar noilguma termiņa notecējumu izbeidzas nevien prasības tiesība, bet arī pati saistību tiesība. Tādēļ noilgušu prasījumu nevar izlietot arī kā ierunu, piemēram, ieskaitam. Savukārt gadījumā, ja parādnieks aiz kaut kāda iemesla tomēr izpilda noilgušu prasījumu, tad viņam nav tiesības prasīt no kreditora atpakaļ to, ko viņš tam izpildījis.

Pēc prasījuma tiesību noilguma termiņa iztecēšanas prasītājs zaudē iespēju prasīt aizskarto tiesību aizsardzību vispārējās jurisdikcijas tiesā vai šķīrējtiesā, t.i. materiālajā nozīmē prasītājs zaudē tiesības prasīt no atbildētāja tā saistību izpildi. Respektīvi, noilgums ne tikai izslēdz iespēju saņemt tiesas aizsardzību, bet rada saistības izbeigšanos vispār. Nevienam nav pienākums izpildīt saistību pat tad, ja ir neapšaubāmi pierādījumi par tās rašanos, apmēru, izpildes veidu, jo kreditors nav rīkojies likumā noteiktajā termiņā. Likumdevējs noilgumu ir paredzējis, lai nodrošinātu skaidrību un stabilitāti civiltiesiskajā apgrozībā, nodrošinot tiesību aizsardzību tikai ierobežotā un saprātīgā laika posmā.

Par parāda piedziņu no juridiskās personas, kurai pasludināts maksātnespējas process¹⁴

Vai var iesniegt prasību tiesā pret juridisko personu par parāda piedziņu, kurai ir apturēta vai izbeigta saimnieciskā darbība? Kā arī pret tādu juridisko personu, kurai ir uzsākts maksātnespējas process?

Atbilstoši Maksātnespējas likuma 63. panta pirmās daļas 3. punktam pēc juridiskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanas apstājas aizdevuma (kredīta) lietošanas procentu pieaugums, likumisko procentu pieaugums, līgumsoda pieaugums (tajā skaitā procentos izteikta līgumsoda pieaugums), nokavējuma naudas pieaugums (nodokļu prasījumiem tiek apturēta tās nokavējuma naudas aprēķināšana, kura tiek noteikta kā procentu maksājums par nodokļu, nodevu un soda naudas samaksas termiņa nokavējumu).

12 K. Torgāns "Saistību tiesības I daļa", Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2006, 282.-283.lpp.

13 Turpat, 283.lpp.

14 Maksātnespējas administrācijas 07.04.2017. vēstule Nr. 1-49/48.

Saskaņā ar minētā likuma 63. panta otro daļu, ja sprieduma izpildes lietvedība uzsākta pirms juridiskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanas, tā ir izbeidzama Civilprocesa likumā noteiktajā kārtībā. Pēc juridiskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanas kreditori piesaka prasījumus administratoram šajā likumā noteiktajā kārtībā.

Atbilstoši Maksātnespējas likuma 63. panta ceturtajai daļai tiesas spriedums, ar kuru tiek pasludināts juridiskās personas maksātnespējas process, ir pamats tiesvedības apturēšanai mantiska rakstura prasībās, kas ierosinātas pret parādnieku. Savukārt parādnieka saistības, kuru izpildes termiņš iestājas pēc dienas, kad pasludināts juridiskās personas maksātnespējas process, uzskatāmas par tādām, kurām izpildes termiņš iestāties juridiskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanas dienā (Maksātnespējas likuma 63. panta trešā daļa).

Tiesas spriedums, ar kuru tiek pasludināts juridiskās personas maksātnespējas process, ir pamats prasības nodrošinājuma atcelšanai Civilprocesa likumā noteiktajā kārtībā (Maksātnespējas likuma 63. panta piektā daļa).

Maksātnespējas likuma 6. panta 1. punktā ir nostiprināts tiesību saglabāšanas princips, kas nozīmē, ka procesā tiek ievērotas pirms procesa iegūtās kreditoru tiesības.

Likumdevējs šādu kārtību noteicis, lai izslēgtu kreditoru individuālas darbības un nodrošinātu, ka maksātnespējas procesa ietvaros visi kreditori iekļautos vienā kopumā, kurā visu kreditoru prasījumi vienlīdzīgi tiktu segti no parādnieka mantas. Minētais nozīmē, ka neviena no maksātnespējas procesā iesaistītajām personām nevar veikt nekādas izpildu darbības pret parādnieku, jo tādējādi tiktu pārkāpts kreditoru vienlīdzības princips, piešķirot šīm personām nepamatotas priekšrocības attiecībā pret pārējiem kreditoriem.

Ievērojot minēto, norādāms, ka prasījumi, kas radušies uz to tiesisko attiecību pamata, kas ar parādnieku nodibināti pirms maksātnespējas procesa, personai ir piesakāmi maksātnespējas procesa administratoram kā kreditora prasījumi atbilstoši Maksātnespējas likuma 73. panta pirmajai daļai, nevis prasības tiesvedības kārtībā.

Apturēta vai izbeigta parādnieka saimnieciskā darbība neierobežo personas tiesības vērsties ar kreditora prasījuma pieteikumu pie maksātnespējas procesa administratora juridiskās personas maksātnespējas procesa ietvaros.

Vienlaikus informējam, ka atbilstoši Maksātnespējas likuma 173. panta pirmā daļā noteiktajam Maksātnespējas administrācija ir tieslietu ministra pārraudzībā esoša tiešās pārvaldes iestāde, kas normatīvajos aktos noteiktās kompetences ietvaros īsteno valsts politiku tiesiskās aizsardzības procesa un maksātnespējas procesa jautājumos, aizsargā darbinieku intereses viņu darba devēja maksātnespējas gadījumā un likumā noteiktajā kārtībā īsteno valsts un sabiedrības interešu aizsardzību tiesiskās aizsardzības procesa un maksātnespējas procesa jautājumos.

Ņemot vērā minēto, secināms, ka Maksātnespējas administrācija savas kompetences ietvaros sniedz skaidrojumus maksātnespējas procesa un tiesiskās aizsardzības procesa jautājumos. Līdz ar to norādāms, ka Latvijas Vēstneša portālā "Par likumu un valsti" iesūtītais jautājums par prasības celšanu vispārējā kārtībā par parāda piedziņu pret komersantu, kuram ir apturēta vai izbeigta saimnieciskā darbība (ārpus maksātnespējas procesa ietvara), neietilpst Maksātnespējas administrācijas kompetencē.

Vienlaikus informējam, ka Komerclikuma XIV un XIV¹ sadaļā ir noteikta kreditoru aizsardzība (paredzēta kartība kreditoru prasījumu pieteikšanai) kapitālsabiedrības darbības izbeigšanas un likvidācijas, kā arī komersanta darbības apturēšanas gadījumā.

Par valdes locekļa atbildību par savlaicīgu parādnieka maksātnespējas procesa pieteikuma neiesniegšanu¹⁵

- 1) *Vai kreditoram ir tiesības iesniegt pieteikumu par valdes locekļu saukšanu pie administratīvās atbildības par maksātnespējas procesa pieteikuma neiesniegšanu?*
- 2) *Ja kreditoriem ir iepriekš minētās tiesības, kam ir jāadresē pieteikums – Valsts policijai vai Valsts ieņēmumu dienestam?*

Saskaņā ar Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa (turpmāk – Kodekss) 166.³⁵ pantu par parādnieka maksātnespējas procesa pieteikuma neiesniegšanu likumā paredzētajos gadījumos valdes loceklim uzliek naudas sodu no divsimt astoņdesmit līdz septiņsimt *euro*, atņemot valdes loceklim tiesības ieņemt noteiktus amatus komercsabiedrībās vai bez tā. Atbilstoši Kodeksa 214. un 215.¹ pantam Valsts policijas un Valsts ieņēmumu dienesta kompetencē ir izskatīt Kodeksa 166.³⁵ pantā paredzētā administratīvā pārkāpuma lietas.

Atbilstoši Kodeksa 238.¹ panta pirmajai daļai, saņemot ziņas, kuras norāda uz iespējamu administratīvā pārkāpuma izdarīšanu iestāde, kura saskaņā ar šo likumu ir pilnvarota izskatīt administratīvo pārkāpumu lietu, vai Valsts policijas darbinieks atbilstoši pārkāpuma izdarīšanas vietai triju darba dienu laikā pieņem lēmumu par administratīvā pārkāpuma lietvedības uzsākšanu vai par atteikšanos uzsākt administratīvā pārkāpuma lietvedību.

No minētā izriet, ka tikai Valsts policijai vai Valsts ieņēmumu dienestam ir tiesības ierosināt administratīvo lietu par savlaicīgu maksātnespējas procesa pieteikuma neiesniegšanu. Savukārt jebkurai personai, tostarp arī kreditoriem, ir tiesības vērsties ar iesniegumu vienā no iepriekš minētajām iestādēm, norādot apstākļus, kas ir par pamatu Kodeksa 166.³⁵ pantā paredzētā administratīvā pārkāpuma lietas ierosināšanai.

Par VID kreditora prasījumu¹⁶

- 1) *Vai administratoram ir pienākums sniegt informāciju VID par nodokļu prasījumiem, kas administratora ieskatā būtu jāpiesaka VID kā kreditora prasījums? Ja administrators šādu informāciju nav sniedzis, vai tādā gadījumā nodokļu prasījumi automātiski kļūst par maksātnespējas procesa izmaksām?*

¹⁵ Maksātnespējas administrācijas 02.03.2017. vēstule Nr. 1-49/30.

¹⁶ Maksātnespējas administrācijas 27.01.2017. vēstule Nr. 1-49/14.

2) *Kādas sekas iestājas VID, ja tas nav pieteicis kreditora prasījumu kādā daļā sešu mēnešu termiņā? Vai VID ir tiesīgs precizēt (papildināt) savu kreditora prasījumu, ja atklāj to, ka nav pieteicis kreditora prasījumu kādā daļā?*

3) *Kādas sekas ir VID protesta iesniegšanai? Kā administratoram jārīkojas? Vai VID rīcība ir tiesiska?*

Saskaņā ar Maksātnespējas likuma 73. panta pirmo daļu kreditoru prasījumi pret parādnieku iesniedzami administratoram mēneša laikā no dienas, kad maksātnespējas reģistrā izdarīts ieraksts par parādnieka maksātnespējas procesa pasludināšanu. Tā paša panta otrā daļa noteic, ja kreditors nokavējis šā panta pirmajā daļā minēto prasījumu iesniegšanas termiņu, viņš savu prasījumu pret parādnieku var iesniegt termiņā, kas nav ilgāks par sešiem mēnešiem no dienas, kad maksātnespējas reģistrā izdarīts ieraksts par parādnieka maksātnespējas procesa pasludināšanu, bet ne vēlāk kā līdz dienai, kad šajā likumā noteiktajā kārtībā sastādīts kreditoru prasījumu apmierināšanas plāns. Pēc šā termiņa iestājas noilgums, līdz ar to kreditors zaudē kreditora statusu un savas prasījuma tiesības pret parādnieku.

Maksātnespējas likuma 73. panta sestajā daļā noteikts, ka nodokļu administrācija prasījumu pamatojošos dokumentu atvasinājumus var neiesniegt, ja prasījuma pamatotību apliecināšu informāciju administrators var iegūt Valsts ieņēmumu dienesta Elektroniskās deklarēšanas sistēmā.

Tādējādi secināms, ka Valsts ieņēmumu dienests nav atbrīvots no kreditoru prasījumu iesniegšanas, bet gan no prasījumu pamatojošo dokumentu atvasinājumu iesniegšanas Maksātnespējas likuma 73. pantā noteiktajā kārtībā.

Maksātnespējas administrācija vērs uzmanību, ka Maksātnespējas likuma normas administratoram neuzliek pienākumu personīgi meklēt parādnieka kreditorus, tomēr atbilstoši Maksātnespējas likuma 1. panta un 26. panta otrajai daļai administratoram ir jānodrošina likumīga un efektīva maksātnespējas procesa norise un mērķu sasniegšana, t.sk., kreditoru interešu aizsardzība. Tādēļ, ja viena mēneša laikā kreditori nav pieteikuši savus prasījumus, administratoram ir tiesības uzaicināt personas, ar kurām nodibināto saistību neizpilde ir bijusi par pamatu maksātnespējas procesa pasludināšanai, līdz Maksātnespējas likuma 73. panta otrajā daļā noteiktā kreditoru prasījumu iesniegšanas termiņa beigām iesniegt savus kreditora prasījumus.

Tomēr neatkarīgi no tā vai administrators kreditoru ir vai nav uzaicinājis iesniegt savu kreditora prasījumu, ja kreditors prasījumu par saistībām, kas radušās pirms parādnieka maksātnespējas procesa pasludināšanas, nav iesniedzis likumā noteiktajā termiņā, viņš zaudē kreditora statusu un savas prasījuma tiesības pret parādnieku.

Maksātnespējas likumā nav paredzēti izņēmuma gadījumi, kad pēc likumā noteiktā termiņa beigām, kas paredzēts kreditoru prasījumu iesniegšanai, kreditors būtu tiesīgs iesniegt sākotnējo vai precizēto prasījumu. Ievērojot to, ka, neizmantojot savas tiesības noteiktā termiņā, izbeidzas kreditora subjektīvās tiesības, kas aprobežotas ar likumā noteiktu laika posmu, kreditoru prasījumu iesniegšanas termiņš atzīstams par materiāltiesisku prekluzīvu termiņu. Minētais nozīmē, ka kreditoru prasījumu pieteikšanas termiņu nav iesējams atjaunot saskaņā ar Civilprocesa likuma noteikumiem par nokavētā termiņa atjaunošanu.

Maksātnespējas likuma 74. panta otrā daļa paredz iespēju gadījumā, ja pēc kreditora prasījuma nosūtīšanas administrators tajā konstatē, ka kreditora prasījums neatbilst normatīvo aktu prasībām,

tajā skaitā kreditora prasījumā nav norādīts šā likuma 73. panta ceturtajā daļā noteiktais, 10 dienu laikā no administratora pieprasījuma nosūtīšanas dienas novērst konstatētos trūkumus. Tādā gadījumā faktiski kreditora prasījums var tikt iesniegts pēc likumā noteiktā termiņa beigām, tomēr, ja trūkumi tiek novērsti 10 dienu laikā no administratora pieprasījuma nosūtīšanas dienas, uzskatāms, ka prasījums iesniegts dienā, kad tas tika iesniegts sākotnēji (ar trūkumiem).

Tāpat norādāms, ka administrators ir tiesīgs grozīt savu lēmumu par kreditora prasījumu Maksātnespējas likuma 75. panta astotajā daļā noteiktajā kārtībā, pamatojoties uz jaunatklātiem apstākļiem vai jauniem dokumentiem par kreditora prasījumu. Gadījumā, ja administrators sākotnēji pieņēmis lēmumu par kreditora prasījuma atzīšanu, neatzīšanu vai daļēju atzīšanu, balstoties uz nepilnīgu vai nepatiesu informāciju, konstatējot faktisko apstākļu maiņu, administratoram ir jāizvērtē nepieciešamība pieņemt jaunu lēmumu. Saskaņā ar spēkā esošā Maksātnespējas likuma 75. panta astoto daļu, ja administratora rīcībā nonāk jaunatklāti apstākļi vai dokumenti par kreditora prasījumu, par kuru jau ir pieņemts lēmums, administrators šo lēmumu ir tiesīgs grozīt vai atcelt, bet ne vēlāk kā līdz dienai, kad šajā likumā noteiktajā kārtībā sastādīts kreditoru prasījumu apmierināšanas plāns. Atceļot sākotnējo lēmumu, administrators pieņem jaunu lēmumu šajā pantā noteiktajā kārtībā, ievērojot šā likuma 73. pantā noteikto kreditoru prasījumu pieteikšanas termiņu.

Būtiski norādīt, ka likumdevējs ir paredzējis administratoram tiesību, nevis pienākumu grozīt vai atcelt lēmumu par kreditoru prasījumu atzīšanu, neatzīšanu vai daļēju atzīšanu. Turklāt šādas tiesības administratoram ir tikai tad, ja administratora rīcībā nonāk jaunatklāti apstākļi vai dokumenti par kreditora prasījumu.

Jaunatklāti apstākļi ir tādi apstākļi, kas pastāvēja lietas izskatīšanas laikā, bet tie nebija un nevarēja būt zināmi, un tādēļ uz jaunatklātiem apstākļiem nevar atsaukties tad, ja tie radušies pēc lēmuma taisīšanas. Būtiski lietas apstākļi, kas nebija un nevarēja būt zināmi kā jaunatklāti apstākļi, ir jānošķir no jauniem apstākļiem, jauniem pierādījumiem un apstākļiem, kuri ir mainījušies pēc lietas izskatīšanas. (*Civilprocesa likuma komentāri. II daļa (29.-60.¹ nodaļa). Sagatavojis autoru kolektīvs. Prof. K.Torgāna zinātniskajā redakcijā. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2012, 874.-876.lpp.*)

Attiecībā uz maksātnespējas procesa izmaksām norādāms turpmākais.

Atbilstoši Maksātnespējas likuma 11. panta regulējumam juridiskās personas maksātnespējas procesa izmaksas ir maksātnespējas procesa administratora atlīdzība un izdevumi, kas rodas, lai nodrošinātu juridiskās personas maksātnespējas procesa likumīgu un efektīvu norisi. Savukārt saskaņā ar Maksātnespējas likuma 170. panta otrās daļas 6. punktu juridiskās personas maksātnespējas izdevumos iekļauj izdevumus to līgumu izpildes turpināšanai, kuri nav izbeigti likumā noteiktajos gadījumos.

No Maksātnespējas likuma 170. panta regulējumā definētajiem juridiskās personas maksātnespējas procesa izdevumu veidiem var izdarīt secinājumu, ka tie rodas saistībā ar maksātnespējas procesa virzības nodrošināšanu. Tā kā atsevišķu izdevumu segšanas nepieciešamība rodas maksātnespējas procesa norises laikā (piem., mantas vērtēšanas, pārdošanas izdevumi, kārtējo nodokļu un nodevu maksājumi, parādnieka neizbeigto līgumu izpildes turpināšanai u.c.) to savlaicīga segšana ir nepieciešama, lai nodrošinātu maksātnespējas procesa virzību un sasniegtu Maksātnespējas likuma mērķi. Tādējādi secināms, ka šādu izdevumu segšana visā maksātnespējas procesa gaitā ir uzskatāma par atbilstošu Maksātnespējas likuma regulējumam, neraugoties uz to, ka izdevumi tiek segti pirms tam, kad pārdota visa parādniekam piederošā manta.

Ņemot vērā minēto, konstatējams, ka kārtējie nodokļu un nodevu maksājumi, kas radušies maksātnespējas procesa laikā, iekļaujami maksātnespējas procesa izdevumos, savukārt prasījumi par saistībām, kuras radušās pirms maksātnespējas procesa pasludināšanas, piesakāmi kā kreditoru prasījumi.

Maksātnespējas likuma 173. panta pirmā daļa noteic, ka Maksātnespējas administrācija ir tieslietu ministra pārraudzībā esoša tiešās pārvaldes iestāde, kas normatīvajos aktos noteiktās kompetences ietvaros īsteno valsts politiku tiesiskās aizsardzības procesa un maksātnespējas procesa jautājumos, aizsargā darbinieku intereses viņu darba devēja maksātnespējas gadījumā un likumā noteiktajā kārtībā īsteno valsts un sabiedrības interešu aizsardzību tiesiskās aizsardzības procesa un maksātnespējas procesa jautājumos.

Vienlaikus norādāms, ka administrators ir īpaši apmācīts un sertificēts profesionālis, kura pienākums ir nodrošināt efektīvu un likumīgu maksātnespējas procesa gaitu, līdz ar to administratoram ir jāspēj pieņemt lēmumu saistībā ar turpmāko rīcību, saņemot dokumentus, kas saistīti ar administratora lietvedībā esošo maksātnespējas procesu lietu vešanu.

Par kreditora pieteikumu parādnieka maksātnespējas procesa ierosināšanai¹⁷

Kādas darbības jāveic, lai uzsāku parādnieka maksātnespējas procesu, kādi termiņi jāievēro un kādas ir izmaksas?

Maksātnespējas likuma 57. pantā noteiktas juridiskas personas maksātnespējas procesa pazīmes. Proti, parādniekam piemēro juridiskās personas maksātnespējas procesu, ja parādnieks nav nokārtojis vienu vai vairākas parādsaistības, no kurām pamatparāda summa atsevišķi vai kopā pārsniedz 4268 *euro*, ja parādnieks ir sabiedrība ar ierobežotu atbildību vai akciju sabiedrība, vai 2134 *euro*, ja parādnieks ir cits Maksātnespējas likuma 56. pantā minētais subjekts, un kurām ir iestājies izpildes termiņš, un kreditors vai kreditori ir izsnieguši vai nosūtījuši uz parādnieka juridisko adresi sūtītāja apmaksātu brīdinājumu par savu nodomu iesniegt juridiskās personas maksātnespējas procesa pieteikumu, un parādnieks triju nedēļu laikā pēc brīdinājuma nodošanas pasta komersantam nav samaksājis parādu vai nav cēlis pamatodus iebildumus pret prasījumu.

Ņemot vērā iepriekš minēto, kreditora pienākums sākotnēji ir izsniegt vai nosūtīt uz parādnieka juridisko adresi sūtītāja apmaksātu brīdinājumu par savu nodomu iesniegt juridiskās personas maksātnespējas procesa pieteikumu. Gadījumā, ja parādnieks triju nedēļu laikā pēc brīdinājuma nodošanas pasta komersantam nav samaksājis parādu vai nav cēlis pamatodus iebildumus pret prasījumu, kreditors ir tiesīgs griezties tiesā ar pieteikumu par parādnieka maksātnespējas procesa pasludināšanu saskaņā ar Maksātnespējas likuma X nodaļas un Civilprocesa likuma 46.¹ nodaļas noteikumiem.

¹⁷ Maksātnespējas administrācijas 23.01.2017. vēstule Nr. 1-49/10.

Attiecībā uz maksātnespējas procesa izmaksām norādāms sekojošais. Maksātnespējas likuma 62. panta pirmajā daļā noteikts, ka juridiskās personas maksātnespējas procesa pieteikuma iesniegšanas priekšnoteikums ir juridiskās personas maksātnespējas procesa depozīta iemaksa divu minimālo mēnešalgu apmērā Maksātnespējas administrācijas speciāli izveidotajā kontā. Saskaņā ar 2015. gada 24. novembra Ministru kabineta noteikumiem Nr. 656 "Noteikumi par minimālās mēneša darba algas apmēru normālā darba laika ietvaros un minimālās stundas tarifa likmes aprēķināšanu" minimālā mēneša darba alga 2017.gadā ir 380 *euro*. Tāpat, saskaņā ar Civilprocesa likuma 34. panta pirmās daļas 3. daļu, par kreditora iesniegto juridiskās personas maksātnespējas procesa pieteikumu maksājama valsts nodeva 355,72 *euro*. Tādējādi parādnieka maksātnespējas procesa ierosināšanas izmaksas kopā sastādīs 1115,72 *euro*.

Saskaņā ar Civilprocesa likuma 363.¹ panta pirmo daļu, pieteikums par parādnieka maksātnespējas procesa pasludināšanu iesniedzams tiesā pēc parādnieka juridiskās adreses, kas parādniekam bija reģistrēta trīs mēnešus pirms pieteikuma iesniegšanas tiesā. Civilprocesa likuma 363.² pantā noteikts, kas norādāms kreditora pieteikumā tiesai par parādnieka maksātnespējas procesu. Proti, kreditors juridiskās personas maksātnespējas procesa pieteikumā norāda:

- 1) kreditora firmu (nosaukumu), reģistrācijas numuru un juridisko adresi;
- 2) parādnieka firmu (nosaukumu), reģistrācijas numuru un juridisko adresi;
- 3) maksātnespējas procesa pazīmi;
- 4) parādnieka juridisko adresi, kas parādniekam bija reģistrēta trīs mēnešus pirms pieteikuma iesniegšanas tiesā.

Iesniedzot maksātnespējas procesa pieteikumu, kreditors pievieno dokumentus, kas apliecina valsts nodevas un citu tiesas izdevumu, kā arī maksātnespējas procesa depozīta samaksu. Pieteikumam pievieno pierādījumus par prasījuma pamatojumu un apmēru, brīdinājuma par nodomu iesniegt maksātnespējas procesa pieteikumu kopiju, dokumentus par brīdinājuma izsniegšanu vai nosūtīšanu (kvīti par dokumenta nosūtīšanu ar sūtījuma satura apliecinājumu), kā arī pieteikumā apliecina, ka parādnieks nav pret to cēlis pamatotus iebildumus.

Par parādnieka pārstāvi un mantas piederību¹⁸

1) *Kādi tiesiski līdzekļi administratoram būtu jāpiemēro, lai noskaidrotu kreditora telpās esošās mantas īpašnieku?*

2) *Cik ilgi administratoram būtu jāgaida trešo personu iespējamie pieteikumi par mantas piederību tām?*

3) *Vai administratoram ir pamats uzskatīt, ka manta pieder parādniekam, ja pēc noteikta laika perioda trešo personu pieteikumi par mantas piederību netiek saņemti?*

4) *Vai administrators ir tiesīgs iekļaut šo mantu mantas pārdošanas plānā un uzsākt šīs mantas pārdošanu?*

18 Maksātnespējas administrācijas 04.01. 2017. vēstule Nr. 1-49/2.

5) *Vai iepriekš minētā sludinājuma ievietošana oficiālajā izdevumā "Latvijas Vēstnesis" ir juridiski saistoša trešajām personām?*

Administratoram, nodrošinot likumīgu un efektīvu maksātnespējas procesa gaitu, ir pienākums apzināt parādnieka dokumentus, parādnieka saistības, tiesības, kas izriet no parādnieka noslēgtajiem līgumiem, kā arī apzināt parādnieka mantu pēc parādnieka dokumentiem un publiskajām datubāzēm. Šeit būtisku lomu ieņem parādnieka pārstāvis, kuru nekavējoties pēc juridiskas personas maksātnespējas procesa iecel administrators (Maksātnespējas likuma 65. panta 1. punkts) un kurš nodod administratoram visu parādnieka mantu, organizatoriskos, personāla un grāmatvedības dokumentus, rīkojumus, izziņas, pārskatus un saraksti (Maksātnespējas likuma 70. panta otrā daļa). Jāņem vērā, ka parādnieka pārstāvja piedalīšanās maksātnespējas procesā ir obligāta (Maksātnespējas likuma 68. panta pirmā daļa), jo parādnieka pārstāvis ir tā persona, kura var sniegt visas nepieciešamās ziņas un dokumentus procesa likumīgai un efektīvai nodrošināšanai.

Maksātnespējas likuma 68. panta pirmajā daļā noteikta secība, kādā parādnieka pārstāvis izvēlams. Gadījumā, ja esošais parādnieka pārstāvis objektīvu apstākļu dēļ nespēj pildīt savus pienākumus, administrators ir tiesīgs par parādnieka pārstāvi noteikt citu Maksātnespējas likuma 68. pantā minēto personu. Proti, administrators par parādnieka pārstāvi var noteikt personu, kura var sniegt Maksātnespējas likumā noteiktās ziņas par parādnieku un viņa darbību (Maksātnespējas likuma 68. panta trešā daļa). Tika norādīts, ka ieceltais parādnieka pārstāvis un parādnieka dalībnieki nav sasniedzami. Maksātnespējas administrācijas ieskatā tas uzskatāms par objektīvu apstākli jauna parādnieka pārstāvja iecelšanai. Šajā situācijā tā varētu būt jebkura persona, kurai varētu būt informācija par parādnieka darījumiem un grāmatvedību.

Maksātnespējas likuma 27. panta 2. punktā ir paredzēts, ka administratoram ir tiesības pieprasīt un saņemt no valsts un pašvaldību iestādēm bez maksas to rīcībā esošo juridiskās personas maksātnespējas procesā nepieciešamo informāciju par parādnieku un parādnieka pārstāvjiem. Saskaņā ar likuma "Par valsts sociālo apdrošināšanu" 13. panta otro daļu, katru darba ņēmēju, kurš ieguvis, mainījis vai zaudējis šā likuma 1. panta 2. punktā noteikto darba ņēmēja statusu, darba devējs reģistrē Valsts ieņēmumu dienestā. Līdz ar to administratoram, izmantojot sev likumā garantētās tiesības, ir iespēja pieprasīt no Valsts ieņēmumu dienesta datus par attiecīgā parādnieka esošajiem vai bijušajiem darbiniekiem. Tāpat jānorāda, ka, saskaņā ar Gada pārskatu un konsolidēto gada pārskatu likuma 8. panta pirmo daļu un 97. panta pirmo daļu, sabiedrībai ir pienākums sagatavot gada pārskatu par katru pārskata gadu likuma "Par grāmatvedību" izpratnē un iesniegt to Valsts ieņēmumu dienestam. Gada pārskata sastāvdaļu – finanšu pārskatu paraksta sabiedrības grāmatvedis vai ārpalpojuma grāmatvedis (Gada pārskatu un konsolidēto gada pārskatu likuma 95. panta piektā daļa). Tādējādi gadījumā, ja parādnieks iesniedzis Valsts ieņēmumu dienestam gada pārskatu, ir iespējams noskaidrot personu, kura vedusi sabiedrības grāmatvedību. Iespējams, ka kādam no parādnieka esošajiem vai bijušajiem darbiniekiem vai personai, kura vedusi sabiedrības grāmatvedību, varētu būt informācija par parādnieka darījumiem, grāmatvedību un mantas īpašnieku, un kāda no tām varētu tikt iecelta par parādnieka pārstāvi saskaņā ar Maksātnespējas likuma 68. panta trešo daļu.

Manta atrodas vietā, kur parādnieks veicis saimniecisko darbību, līdz ar to šī manta var būt gan parādnieka īpašums, gan parādnieka valdījumā vai turējumā esoša manta. Ņemot vērā to, ka

saskaņā ar Maksātnespējas likuma 94. panta pirmo daļu parādnieka mantā, uz kuru vēršami kreditoru prasījumi, parādnieka valdījumā vai turējumā esošā trešajām personām piederošā manta neietilpst, ir būtiski noskaidrot iepriekš minētās mantas īpašnieku. No maksātnespējas procesā piemērojamā efektivitātes principa izriet, ka administratoram procesā jāpiemēro tādi pasākumi un tiesiski līdzekļi, kas efektīvi ļauj sasniegt maksātnespējas procesa mērķi – pēc iespējas segt kreditoru prasījumus, lai veicinātu parādnieka saistību izpildi. Līdz ar to, gadījumā, ja no administratoriem pieejamajiem parādnieka dokumentiem un publiskajiem reģistriem nav iespējams noskaidrot parādnieka saimnieciskās darbības veikšanas vietā atrodošās mantas īpašnieku, administratoram, maksātnespējas procesa mērķa sasniegšanai, ir tiesības veikt citas tiesiskas darbības mantas īpašnieka noskaidrošanai. Vienlaikus efektivitātes princips nosaka, ka administratoram ir jāizvērtē, vai izvēlētie līdzekļi nesamērīgi nesadārdzinās konkrēto maksātnespējas procesu.

Ņemot vērā iepriekš minēto, administratoram ir tiesības publicēt sludinājumu oficiālajā izdevumā “Latvijas Vēstnesis”, lai noskaidrotu mantas īpašnieku, ja administrators to uzskata par nepieciešamu un lietderīgu. Vienlaikus Maksātnespējas administrācija norāda, ka, saskaņā ar Oficiālo publikāciju un tiesiskās informācijas likuma 2. panta otro daļu un 10. panta pirmo daļu, oficiālajā izdevumā “Latvijas Vēstnesis” kā oficiālus paziņojumus publicē publisko reģistru ierakstus, publisko tiesību subjektu, to amatpersonu un privātpersonu sludinājumus, paziņojumus vai informāciju, ja to oficiālu publicēšanu paredz ārējie normatīvie akti un tikai šādas publikācijas ir publiski ticamas un saistošas. Ņemot vērā to, ka nevienā ārējā normatīvajā aktā nav paredzēta sludinājuma kā oficiālas publikācijas publicēšana oficiālajā izdevumā “Latvijas Vēstnesis”, šādam sludinājumam nebūs publiski ticams un saistošs raksturs, tai skaitā attiecībā uz trešajām personām.

Maksātnespējas administrācija norāda, ka administratora, kā maksātnespējas procesa vadītāja, ekskluzīvā kompetencē ir izvēlēties tiesiskos līdzekļus, lai, atbilstoši Maksātnespējas likuma 26. panta otrajai daļai, nodrošinātu efektīvu un likumīgu maksātnespējas procesa norisi un mērķu sasniegšanu. Proti, administratora darbībām jāatbilst vienlaikus gan efektivitātes principam, gan jābūt atbilstošām likuma normām. Maksātnespējas likumā paredzēta noteikta juridiskas personas maksātnespējas procesa gaita un termiņi, kas administratoram un citiem procesa dalībniekiem jāievēro. Tā Maksātnespējas likuma 73. pantā noteikts, ka kreditoru prasījumi pret parādnieku iesniedzami administratoram mēneša laikā no dienas, kad maksātnespējas reģistrā izdarīts ieraksts par parādnieka maksātnespējas procesa pasludināšanu. Gadījumā, ja kreditors nokavējis šo termiņu, viņš savu prasījumu pret parādnieku var iesniegt termiņā, kas nav ilgāks par sešiem mēnešiem no dienas, kad maksātnespējas reģistrā izdarīts ieraksts par parādnieka maksātnespējas procesa pasludināšanu, bet ne vēlāk kā līdz dienai, kad šajā likumā noteiktajā kārtībā sastādīts kreditoru prasījumu apmierināšanas plāns. Tās personas, kurām ir kādi pamatoti prasījumi pret parādnieku, tos iesniedz administratoram iepriekš minētajos termiņos. Savukārt Maksātnespējas likuma 111. panta pirmajā daļā noteikts, ka administrators divu mēnešu laikā no juridiskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanas dienas sastāda parādnieka mantas pārdošanas plānu vai ziņojumu par parādnieka mantas neesamību. Parādnieka dokumentu iztrūkums nevar būt par šķērslī parādnieka mantas pārdošanas plāna vai ziņojuma par parādnieka mantas neesamību sastādīšanai. Administrators sastāda parādnieka mantas pārdošanas plānu vai ziņojumu par parādnieka mantas neesamību atbilstoši informācijai, kas viņam ir pieejama minēto dokumentu sastādīšanas brīdī, proti,

atbilstoši informācijai, kas izriet no administratoram pieejamajiem parādnieka dokumentiem un informācijai, kas pieejama publiskajās datubāzēs.

Saskaņā ar Maksātnespējas likuma 110. pantu, juridiskās personas maksātnespējas procesā tiek realizēta šā likuma 92. pantā norādītā parādnieka manta, izņemot naudas līdzekļus. Savukārt, kā iepriekš jau norādīts, parādnieka mantā, uz kuru vēršami kreditoru prasījumi, neietilpst parādnieka valdījumā vai turējumā esošā trešajām personām piederošā manta (Maksātnespējas likuma 93. panta pirmā daļa). Maksātnespējas administrācija norāda, ka mantu, kas maksātnespējas procesa laikā atrodas pie parādnieka bez jebkāda tiesiska pamata, vai administratoram nav iespējas gūt pārliecību par to, ka manta pieder parādniekam, nevar uzskatīt par parādnieka mantu, uz kuru vēršami kreditoru prasījumi, bet tā uzskatāma par trešajām personām piederošu mantu Maksātnespējas likuma 94. panta pirmās daļas izpratnē. Līdz ar to, ja administrators līdz parādnieka mantas pārdošanas plāna sastādīšanas brīdim nav guvis pierādījumus tam, ka manta pieder parādniekam, šāda manta nav iekļaujama parādnieka mantas pārdošanas plānā.

3. Fiziskās personas maksātnespējas process

3.1. Fiziskās personas maksātnespējas procesa pasludināšana

Par fiziskas personas maksātnespējas procesa piemērošanu, ja vienīgie personas ienākumi ir vecāku pabalsts¹⁹

Vai ir iespējams piemērot fiziskās personas maksātnespējas procesu personai, kuras vienīgie ienākumi ir vecāku pabalsts?

Maksātnespējas likuma 129. pantā noteiktas fiziskas personas maksātnespējas procesa pazīmes un priekšnoteikumi. Proti, personai var piemērot fiziskās personas maksātnespējas procesu, ja ir kāda no šādām fiziskās personas maksātnespējas procesa pazīmēm – (1) šai personai nav iespēju nokārtot parādsaistības, kurām iestājies izpildes termiņš, un parādsaistības kopā pārsniedz 5000 *euro*; (2) sakarā ar pierādāmiem apstākļiem šai personai nebūs iespējams nokārtot parādsaistības, kuru izpildes termiņš iestāsies gada laikā, un parādsaistības kopā pārsniedz 10 000 *euro*. Fiziskas personas maksātnespējas procesa priekšnoteikums ir fiziskās personas maksātnespējas procesa depozīta iemaksa divu minimālo mēnešalgu apmērā Maksātnespējas administrācijas speciāli izveidotajā kontā. Maksātnespējas likums nesatur norādes uz to, ka depozīts būtu jāsedz no personīgi iegūtiem naudas līdzekļiem.

Fiziskas personas maksātnespējas process secīgi sastāv no divām procedūrām. Pirmkārt, bankrota procedūras, kuras laikā tiek realizēta visa parādnieka manta, un no tās realizācijas iegūtie līdzekļi novirzīti kreditoru prasījumu apmierināšanai, izņemot Civilprocesa likumā noteikto mantu, uz kuru nevar vērst piedziņu. Otrkārt, saistību dzēšanas procedūras, kad tiek īstenots bankrota procedūras laikā parādnieka sastādītais saistību dzēšanas plāns. Maksātnespējas likuma 160. pantā noteikts, ka parādnieka pienākums saistību dzēšanas procedūras laikā ir gūt ienākumus atbilstoši savām iespējām, lai pilnīgāk apmierinātu kreditoru prasījumus. No šīs tiesību normas un fiziskas personas maksātnespējas institūta kā tāda izriet, ka fiziskajai personai maksātnespējas procesā jābūt ekonomiski aktīvai un jāgūst ienākumus, no kuriem daļa attiecīgi ir novirzāma kreditoru prasījumu segšanai atbilstoši Maksātnespējas likuma 155. pantam. Norādām, ka ienākumi jāgūst fiziskajai personai personīgi – tā var būt darba alga, ienākumi no saimnieciskās darbības, kā arī tie naudas līdzekļi, kurus persona saņem, pamatojoties uz to, ka tā ir bijusi ekonomiski aktīva un maksājusi nodokļus (piemēram, sociālās apdrošināšanas pabalsti, pensija). Nav pieļaujams, ka saistību dzēšanas plānā noteiktos maksājumus parādnieks segtu no trešo personu līdzekļiem. Līdz ar to, gadījumā, ja parādnieks fiziskas personas maksātnespējas procesa laikā pats personiski negūst ienākumus, saistību dzēšanas procedūru pasludināt nav iespējams, un tādēļ, saskaņā ar Maksātnespējas likuma 165. panta ceturto daļu, fiziskas personas maksātnespējas procesu izbeigt nevar.

¹⁹ Maksātnespējas administrācijas 16.01.2017. vēstule Nr. 1-49/6.

Norādām, ka pat, ja personai ir kāda no fiziskas personas maksātnespējas procesa pazīmēm un tā spēs samaksāt fiziskas personas maksātnespējas procesa depozītu, pasludināt maksātnespējas procesu aprakstītajā situācijā nebūtu lietderīgi, jo šo procesu nebūtu iespējams sekmīgi izbeigt un tas nesasniegtu mērķi.

Par galvnieka maksātnespēju²⁰

Vai fiziskās personas maksātnespējas procesu var pasludināt, ja:

- 1) persona ir pensijas vecumā;*
- 2) persona ir nevis kredīta ņēmējs, bet galvotājs;*
- 3) piedzinējs jau ir saņēmis izpildu rakstu un nodevis tiesu izpildītājam;*
- 4) parādnieka ienākumi ir tikai pensija.*

[1] Maksātnespējas likumā ir norādīts, ka fiziskās personas maksātnespējas procesa pieteikumu var iesniegt jebkura fiziska persona, kas Maksātnespējas likuma 127. panta izpratnē pēdējo sešu mēnešu laikā ir bijusi Latvijas Republikas nodokļu maksātājs un kurai ir finansiālas grūtības – nav iespēju nokārtot parādsaistības, kam jau iestājies izpildes termiņš. Savukārt minētā likuma 130. pantā ir noteikti ierobežojumi, kādos gadījumos fiziskās personas maksātnespējas process nav piemērojams vai ir pārtraucams.

Saskaņā ar likuma "Par iedzīvotāju ienākuma nodokli" 3. panta trešās daļas 14. punktu, 8. panta trešās daļas 10. punktu, 12. un 13. pantu no vecuma pensijas ietur ienākuma nodokli. Līdz ar to persona ir Latvijas Republikas nodokļu maksātājs.

No minētajām tiesību normām izriet, ka arī personai pensijas vecumā ir piemērojams fiziskās personas maksātnespējas process.

[2,3] Atbilstoši Civilprocesa likuma 363.²³ panta pirmās daļas 2., 3., 3.¹ un 4. punktam parādnieks fiziskās personas maksātnespējas procesa pieteikumā norāda apstākļus, kuru dēļ fiziskā persona nav spējīga izpildīt saistības, visas termiņā neizpildītās saistības, visas saistības, kuru izpildes termiņš iestāsies atbilstoši Maksātnespējas likuma 134. panta trešajai daļai, kā arī visu to saistību kopējo summu, kuru izpildes termiņš iestāsies gada laikā. Minētā informācija ir nepieciešama, lai tiesa pārliecinātos, ka attiecībā uz pieteicēju pastāv vismaz viena no divām Maksātnespējas likuma 129. panta pirmajā daļā norādītajām maksātnespējas pazīmēm: šai personai nav iespēju nokārtot parādsaistības, kurām iestājies izpildes termiņš, un parādsaistības kopā pārsniedz 5000 *euro* vai sakarā ar pierādāmiem apstākļiem šai personai nebūs iespējams nokārtot parādsaistības, kuru izpildes termiņš iestāsies gada laikā, un parādsaistības kopā pārsniedz 10 000 *euro*.

Civillikuma 1692. pantā galvojums definēts kā ar līgumu uzņemts pienākums atbildēt kreditoram par trešās personas parādu, neatsvabinot tomēr pēdējo no viņas parāda. Savukārt saskaņā ar Civillikuma 1703. panta 2. punktu pret galvnieku prasību var celt nekavējoties, ja ir pierādīta galvenā parādnieka faktiskā maksātnespēja vai par viņa mantu jau atklāts konkurss. Vienlaikus

²⁰ Maksātnespējas administrācijas 21.03.2017. vēstule Nr. 1-49/39.

jāuzsver, ka apstākļi, ka persona ir galvojusi par citas personas saistībām, pats par sevi nerada šai personai pienākumu šīs saistības segt. Proti, pienākums atbildēt par citas personas saistībām rodas vienīgi tad, ja iestājas galvnieka atbildības priekšnoteikumi.

No norādītā var secināt, ka konkrētajā gadījumā prasījumam, kas izriet no personas izsniegtā galvojuma citas personas saistību nodrošināšanai, ir iestājies izpildes nosacījums, jo galvenais parādnieks nepilda savas saistības un piedzinējs jau ir saņēmis izpildu rakstu un nodevis tiesu izpildītājam. Līdz ar to Maksātnespējas administrācijas ieskatā ir iestājies galvnieka atbildības priekšnoteikums un galvniekam ir pietiekams pamats iesniegt maksātnespējas procesa pieteikumu, norādot saistības, kas izriet no galvojuma līguma, attiecībā uz kurām prasījuma tiesības ir iestājušās.

Vienlaikus norādāms, ka saskaņā ar Maksātnespējas likuma 134. panta otrās daļas 1. punktu pēc fiziskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanas šai personai tiek apturēta izpildu lietvedība lietās par piespriesto, bet nepiedzīto summu piedziņu un lietās par parādnieka saistību izpildīšanu tiesas ceļā.

[4] Vēršam uzmanību, ka personas parādsaistību apmērs nav vienīgais priekšnosacījums fiziskās personas maksātnespējas procesa piemērošanai. Jāņem vērā, ka maksātnespējas procesa uzsākšana un sekmīga tā norise ir saistīta ar izdevumiem, kuri ir jāsedz parādniekam.

Pirmkārt, fiziskās personas maksātnespējas procesa piemērošanas priekšnoteikums ir fiziskās personas maksātnespējas procesa depozīta iemaksa divu minimālo mēnešalgu apmērā Maksātnespējas administrācijas speciāli izveidotajā kontā (Maksātnespējas likuma 129. panta otrā daļa). Saskaņā ar Ministru kabineta 2015.gada 24.novembra noteikumu Nr.656 "Noteikumi par minimālās mēneša darba algas apmēru normālā darba laika ietvaros un minimālās stundas tarifa likmes aprēķināšanu" 2. punktu minimālā mēneša darba alga 2017.gadā ir 380 *euro*. Otrkārt, Civilprocesa likuma 34. panta trešajā daļā noteikts, ka par fiziskās personas maksātnespējas procesa pieteikuma iesniegšanu maksājama valsts nodeva 71,14 *euro* apmērā. Tādējādi, ja personas parādsaistību apmērs atbilst kādai no iepriekš minētajām fiziskās personas maksātnespējas procesa pazīmēm, procesa uzsākšanai nepieciešami 831,14 *euro*.

Treškārt, fiziskās personas maksātnespējas process sastāv secīgi no bankrota procedūras un saistību dzēšanas procedūras. Atbilstoši Maksātnespējas likuma 128. panta ceturtajai daļai bankrota procedūras ietvaros tiek realizēta visa parādnieka manta, un iegūtie naudas līdzekļi tiek novirzīti kreditoru prasījumu segšanai. Savukārt saistību dzēšanas procedūras ietvaros tiek īstenots bankrota procedūras laikā parādnieka sastādītais un tiesas apstiprinātais saistību dzēšanas plāns. Maksātnespējas likuma 160. pantā noteikts, ka parādnieka pienākums saistību dzēšanas procedūras laikā ir gūt ienākumus atbilstoši savām iespējām, lai pilnīgāk apmierinātu kreditoru prasījumus. No šīs tiesību normas un fiziskās personas maksātnespējas institūta kā tāda izriet, ka fiziskajai personai maksātnespējas procesā jābūt ekonomiski aktīvai un jāgūst ienākumi, no kuriem daļa attiecīgi ir novirzāma kreditoru prasījumu segšanai atbilstoši Maksātnespējas likuma 155. pantam. Norādām, ka ienākumi jāgūst fiziskajai personai personīgi – tā var būt darba alga, ienākumi no saimnieciskās darbības, kā arī tie naudas līdzekļi, kurus persona saņem, pamatojoties uz to, ka tā ir bijusi ekonomiski aktīva un maksājusi nodokļus (piemēram, sociālās apdrošināšanas pabalsti, pensija).

Vienlaikus jānorāda, ka saskaņā ar Maksātnespējas likuma 155. panta ceturto daļu kreditoru prasījumu segšanai novirzāmie līdzekļi ir ne mazāk kā vienas trešdaļas apmērā no vienas minimālās mēnešalgas mēnesī. Proti, neatkarīgi no parādnieka faktiskajiem ienākumiem, kreditoru prasījumu

segšanai novirzāmie līdzekļi saistību dzēšanas procedūras ietvaros nedrīkst būt mazāki par vienu trešdaļu no valstī noteiktās minimālās darba algas, proti, 126,67 *euro*.

Līdz ar to, atbildot uz minēto jautājumu, norādām, ka gadījumā, ja personai ir kāda no fiziskās personas maksātnespējas procesa pazīmēm, tai ir jāsamaksā fiziskās personas maksātnespējas procesa depozīts un valsts nodeva, kā arī jāizvērtē, vai tās ienākumi (pensija) ir pietiekami saistību dzēšanas plāna īstenošanai. Pretējā gadījumā maksātnespējas procesu nebūs iespējams sekmīgi izbeigt, un tas nesasniegtu mērķi – atbrīvot parādnieku no saistībām.

Par fiziskās personas maksātnespējas procesa piemērošanu²¹

Personas ienākumus sastādīja bezdarbnieka pabalsts 84 euro apmērā, savukārt nākotnē paredzamos ikmēneša ienākumus sastāda invaliditātes pensija 73 euro apmērā. Personai ir radušās grūtības segt parādsaistības, vai ar norādītajiem ienākumiem iespējams piemērot fiziskās personas maksātnespējas procesu?

Saskaņā ar Maksātnespējas likuma 129. panta pirmo daļu, parādniekam var piemērot fiziskās personas maksātnespējas procesu, ja ir kāda no šādām fiziskās personas maksātnespējas procesa pazīmēm:

- 1) šai personai nav iespēju nokārtot parādsaistības, kurām iestājies izpildes termiņš, un parādsaistības kopā pārsniedz 5000 *euro*;
- 2) sakarā ar pierādāmiem apstākļiem šai personai nebūs iespējams nokārtot parādsaistības, kuru izpildes termiņš iestāsies gada laikā, un parādsaistības kopā pārsniedz 10 000 *euro*.

Tomēr personas parādsaistību apmērs nav vienīgais priekšnosacījums fiziskās personas maksātnespējas procesa piemērošanai. Pirmkārt, fiziskās personas maksātnespējas procesa piemērošanas priekšnoteikums ir fiziskās personas maksātnespējas procesa depozīta iemaksa divu minimālo mēnešalgu apmērā Maksātnespējas administrācijas speciāli izveidotajā kontā (Maksātnespējas likuma 129. panta otrā daļa). Saskaņā ar Ministru kabineta 2015. gada 24. novembra noteikumu Nr. 656 "Noteikumi par minimālās mēneša darba algas apmēru normālā darba laika ietvaros un minimālās stundas tarifa likmes aprēķināšanu" 2. punktu minimālā mēneša darba alga 2017. gadā ir 380 *euro*. Otrkārt, Civilprocesa likuma 34. panta trešajā daļā noteikts, ka par fiziskās personas maksātnespējas procesa pieteikuma iesniegšanu maksājama valsts nodeva 71,14 *euro* apmērā. Tādējādi, ja personas parādsaistību apmērs atbilst kādai no iepriekš minētajām fiziskās personas maksātnespējas procesa pazīmēm, procesa uzsākšanai nepieciešami 831,14 *euro*.

Fiziskās personas maksātnespējas process sastāv secīgi no bankrota procedūras un saistību dzēšanas procedūras. Atbilstoši Maksātnespējas likuma 128. panta ceturtajai daļai bankrota procedūras ietvaros tiek realizēta visa parādnieka manta, un iegūtie naudas līdzekļi tiek novirzīti kreditoru prasījumu segšanai. Savukārt saistību dzēšanas procedūras ietvaros tiek īstenots bankrota

²¹ Maksātnespējas administrācijas 06.03.2017. Nr. 1-49/32.

procedūras laikā parādnieka sastādītais un tiesas apstiprinātais saistību dzēšanas plāns. Maksātnespējas likuma 160. pantā noteikts, ka parādnieka pienākums saistību dzēšanas procedūras laikā ir gūt ienākumus atbilstoši savām iespējām, lai pilnīgāk apmierinātu kreditoru prasījumus. No šīs tiesību normas un fiziskās personas maksātnespējas institūta kā tāda izriet, ka fiziskajai personai maksātnespējas procesā jābūt ekonomiski aktīvai un jāgūst ienākumi, no kuriem daļa attiecīgi ir novirzāma kreditoru prasījumu segšanai atbilstoši Maksātnespējas likuma 155. pantam. Norādām, ka ienākumi jāgūst fiziskajai personai personīgi – tā var būt darba alga, ienākumi no saimnieciskās darbības, kā arī tie naudas līdzekļi, kurus persona saņem, pamatojoties uz to, ka tā ir bijusi ekonomiski aktīva un maksājusi nodokļus (piemēram, sociālās apdrošināšanas pabalsti, pensija). Tātad arī personai, kuras ikmēneša ienākumus sastāda invaliditātes pensija, teorētiski ir piemērojams fiziskās personas maksātnespējas process.

Tomēr jānorāda, ka saskaņā ar Maksātnespējas likuma 155. panta ceturto daļu kreditoru prasījumu segšanai novirzāmie līdzekļi ir ne mazāk kā vienas trešdaļas apmērā no vienas minimālās mēnešalgas mēnesī. Proti, neatkarīgi no parādnieka faktiskajiem ienākumiem, kreditoru prasījumu segšanai novirzāmie līdzekļi saistību dzēšanas procedūras ietvaros nedrīkst būt mazāki par vienu trešdaļu no valstī noteiktās minimālās darba algas, proti, 126,67 *euro*. Līdz ar to, atbildot uz minēto jautājumu, norādām, ka pat, ja personai ir kāda no fiziskās personas maksātnespējas procesa pazīmēm un tā samaksās fiziskās personas maksātnespējas procesa depozītu un valsts nodevu, ir jāņem vērā tas, ka norādītie ienākumi ir nepietiekami saistību dzēšanas plāna īstenošanai. Tas nozīmē, ka maksātnespējas procesu visticamāk nebūs iespējams sekmīgi izbeigt, un tas nesasniegtu mērķi – atbrīvot parādnieku no saistībām.

Par fiziskās personas maksātnespējas procesa uzsākšanu bērna kopšanas atvaļinājumā²²

Vai, esot grūtniecības atvaļinājumā un saņemot vecāku pabalstu, uzturlīdzekļu maksājumus un bērna kopšanas pabalstu, var uzsākt fiziskās personas maksātnespējas procesu?

Informējam, ka Latvijā fiziskās personas maksātnespējas pieteikumu var iesniegt jebkura fiziska persona, kas Maksātnespējas likuma 127. panta izpratnē pēdējo sešu mēnešu laikā ir bijusi Latvijas Republikas nodokļu maksātājs un kurai ir finansiālas grūtības – nav iespēju nokārtot parādsaistības, kam jau iestājies izpildes termiņš. Proti, saskaņā ar Maksātnespējas likuma 129. panta pirmo daļu parādniekam var piemērot fiziskās personas maksātnespējas procesu, ja ir kāda no šādām fiziskās personas maksātnespējas procesa pazīmēm: šai personai nav iespēju nokārtot parādsaistības, kurām iestājies izpildes termiņš, un parādsaistības kopā pārsniedz 5000 *euro* vai sakarā ar pierādāmiem apstākļiem šai personai nebūs iespējams nokārtot parādsaistības, kuru izpildes termiņš iestāsies gada laikā, un parādsaistības kopā pārsniedz 10 000 *euro*.

Termins “nodokļu maksātājs” tiek detalizētāk skaidrots likuma “Par nodokļiem un nodevām” 14. pantā. Proti, Latvijas Republikas likumos noteiktos nodokļus (nodevas) maksā iekšzemes

²² Maksātnespējas administrācijas 30.01.2017. vēstule Nr. 1-49/15.

nodokļu maksātāji (rezidenti) un ārvalstu nodokļu maksātāji (nerezidenti). Norādām, ka nodokļu likumos fiziskā persona tiks uzskatīta par rezidentu, ja: 1) šīs personas deklarētā dzīvesvieta ir Latvijas Republikā vai 2) šī persona uzturas Latvijas Republikā 183 dienas vai ilgāk jebkurā 12 mēnešu periodā, kas sākas vai beidzas taksācijas gadā, vai 3) šī persona ir Latvijas pilsonis, ko ārzemēs nodarbina Latvijas Republikas valdība. Nodokļu maksātāja piesaiste pie noteiktas valsts nozīmē to, ka uz personu attiecināmi konkrētas valsts rezidentam piemērojamie nodokļu maksāšanas noteikumi un likuma "Par nodokļiem un nodevām" 14. panta otrās daļas 1., 2. vai 3. punkts. Nodokļu maksātāja statusu apliecina Latvijas Republikas Valsts ieņēmumu dienesta izziņa par to, ka konkrētā persona ir reģistrēta nodokļu maksātāja reģistrā.

Tādējādi, ja persona ir Latvijas Republikas nodokļu maksātāja un tās parādsaistības, kurām iestājies izpildes termiņš, kopā pārsniedz 5000 *euro* vai sakarā ar pierādāmiem apstākļiem nebūs iespējams nokārtot parādsaistības, kas kopā pārsniedz 10 000 *euro* un, kuru izpildes termiņš iestāsies gada laikā, tad var piemērot fiziskās personas maksātnespējas procesu. Papildus informējam, ka atbilstoši Civilprocesa likuma 363.²⁷ panta otrajai daļai fiziskās personas maksātnespējas procesu pasludina tiesa, ja konstatē, ka parādniekam ir iepriekš minētā maksātnespējas procesa pazīme un pēdējo 10 gadu laikā nav pasludināts fiziskās personas maksātnespējas process, kura ietvaros dzēstas saistības, un iesniedzējs ir samaksājis valsts nodevu par maksātnespējas procesa pieteikuma iesniegšanu un maksātnespējas procesa depoziņu.

Fiziskās personas maksātnespējas process sastāv no divām secīgām procedūrām: bankrota procedūras un saistību dzēšanas procedūras. Bankrota procedūras laikā tiek realizēta visa parādnieka manta, un no tās realizācijas iegūtie līdzekļi novirzīti kreditoru prasījumu apmierināšanai, savukārt saistību dzēšanas procedūras laikā parādniekam ir pienākums kreditoru prasījumu segšanai mēnesī novirzīt vienu trešdaļu no saviem ienākumiem, bet jebkurā gadījumā novirzāmo ienākumu apmērs nevar būt mazāks par vienu trešdaļu no valstī noteiktās minimālās algas (t.i., vismaz 126,66 *euro*).

Tādējādi kaut ienākumu neesamība pati par sevi nav šķērslis fiziskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanai, tomēr tajā pašā laikā ienākumu gūšana ir priekšnoteikums saistību dzēšanas procedūras piemērošanai un tādējādi arī sekmīgai fiziskās personas maksātnespējas procesa pabeigšanai. Maksātnespējas process nenosaka, ka parādniekam jābūt nodarbinātam, tomēr tajā pašā laikā ir noteikts, ka personai nepieciešams gūt ienākumus. Ienākumi ir jāgūst fiziskajai personai personīgi, vai šie ienākumi ir darba alga, ienākumi no uzņēmējdarbības vai saimnieciskās darbības. Tāpat par ienākumiem ir atzīstami tie naudas līdzekļi, kurus persona saņem uz tā pamata, ka tā ir bijusi ekonomiski aktīva un maksājusi nodokļus (piemēram, sociālie apdrošināšanas pabalsti).

Maksātnespējas administrācija informē, ka saskaņā ar Maksātnespējas likuma 92. panta trešo daļu fiziskās personas maksātnespējas procesā kreditoriem nav novirzāma tā parādnieka manta un ienākumi, uz kuriem saskaņā ar normatīvajiem aktiem nevar vērst piedziņu. Ienākumu kategorijas, uz kurām piedziņa netiek vērsta ir noteiktas Civilprocesa likuma 596. pantā.

Attiecībā uz tiem pabalstiem, kas tiek piešķirti saistībā ar bērna piedzimšanu, norādāms, ka kreditoriem novirzāmi līdzekļi vienas trešdaļas apmērā no tiem pabalstiem, kas ir sociālās apdrošināšanas pabalsti, bet fiziskajai personai nav pienākuma novirzīt kreditoriem daļu no saņemtajiem sociālajiem pabalstiem. Ievērojot minēto, personai nav pienākuma kreditoriem novirzīt vienu trešdaļu no bērna kopšanas pabalsta. Savukārt kreditoriem obligāti būs novirzāma viena

trešdaļa no vecāku pabalsta, jo saskaņā ar likuma „Par maternitātes un slimības apdrošināšanu” 3. panta pirmās daļas 5. punktu tas ir valsts sociālās apdrošināšanas pabalsts.

Par uzturlīdzekļu maksājumiem bērniem informējam, ka Civilprocesa likuma 596. panta 5. punktā ir noteikts, ka piedziņu nevar vērst uz bērna uzturlīdzekļiem Ministru kabineta noteikto minimālo bērna uzturlīdzekļu apmērā. Attiecīgi saskaņā ar Ministru kabineta 2013.gada 15.janvāra noteikumiem Nr.37 "Noteikumi par minimālo uzturlīdzekļu apmēru bērnam" katra vecāka pienākums ir katru mēnesi nodrošināt saviem bērniem minimālos uzturlīdzekļus – bērniem līdz septiņu gadu vecumam 25% apmērā no valstī noteiktās minimālās algas (95 *euro*) un bērniem no septiņu gadu vecuma sasniegšanas līdz 18 gadu vecuma sasniegšanai 30% apmērā no valstī noteiktās minimālās algas (114 *euro*). Tādējādi kreditoru prasījumu apmierināšanai persona var novirzīt uzturlīdzekļus tajā daļā, kas pārsniedz minimālo uzturlīdzekļu apmēru.

Tajā pašā laikā norādām, ka saskaņā ar Civillikuma 179. panta pirmo daļu vecāku pienākums ir samērā ar viņu spējām un mantas stāvokli uzturēt bērnu. Šis pienākums gulstas uz tēvu un māti līdz laikam, kad bērns pats var sevi apgādāt. Tādējādi par uzturlīdzekļiem ir atzīstami naudas līdzekļi, kurus maksā viens no vecākiem un kas ir izlietojami **bērna** uzturam, t.i., ēdiena, apģērba, mājokļa un veselības aprūpes nodrošināšanai, bērna kopšanai un viņa izglītošanai un audzināšanai (Civillikuma 177. panta ceturtā daļa).

Atbilstoši Bērnu tiesību aizsardzības likuma 6. panta pirmajai daļai tiesiskajās attiecībās, kas skar bērnu, bērna tiesības un intereses ir prioritāras. Proti, visām darbībām attiecībā uz bērnu neatkarīgi no tā, vai tās veic valsts vai pašvaldību institūcijas, sabiedriskās organizācijas vai citas fiziskās un juridiskās personas, kā arī tiesas un citas tiesībaizsardzības iestādes, prioritāri ir jānodrošina bērna tiesības un intereses. Bērna tiesību aizsardzības likuma 10. panta pirmajā daļā ir noteikts, ka katram bērnam ir jāsaņem atbilstošs uzturs, apģērbs un pajumte.

Tādējādi, ņemot vērā, ka saskaņā ar Bāriņtiesu likuma 17. panta 1. punktu viens no bāriņtiesu pienākumiem ir aizstāvēt bērna vai aizgādībā esošās personas personiskās un mantiskās intereses un tiesības, tad norādām, ka bāriņtiesa situācijā, kad parādnieks iziet saistību dzēšanas procedūru no tiem līdzekļiem, kas ir paredzēti parādnieka nepilngadīgā bērna uzturam, varētu saskatīt bērna tiesību un interešu nesamērīgu aizskārumu.

Vispārēja informācija par fiziskās personas maksātspējas procesam piemērojamo normatīvo aktu regulējumu²³

Maksātspējas likuma 127. panta pirmā daļa un 129. panta pirmā daļa paredz, ka par fiziskās personas maksātspējas procesa subjektu var būt jebkura fiziska persona, kura pēdējo sešu mēnešu laikā ir bijusi Latvijas Republikas nodokļu maksātājs un kurai ir finansiālas grūtības nokārtot parādsaistības, kurām jau ir iestājies izpildes termiņš un parādsaistības kopā pārsniedz 5000 *euro* (pieci tūkstoši *euro*) vai sakarā ar pierādāmiem apstākļiem nebūs iespējams nokārtot parādsaistības, kurām iestāsies izpildes termiņš gada laikā un parādsaistības kopā pārsniedz 10 000 *euro* (desmit tūkstoši *euro*).

²³ Maksātspējas administrācijas 20.01.2017. vēstule Nr. 1-49/8.

Maksātnespējas likuma 133. panta pirmās daļas 3. punkts nosaka, ka fiziskās personas maksātnespējas procesa pieteikumu tiesai var iesniegt parādnieks kopā ar savu laulāto, ja katrai no tām pastāv kāda no fiziskās personas maksātnespējas procesa pazīmēm. Saskaņā ar Civilprocesa likuma 363.²³ panta pirmo prim daļu, ja maksātnespējas pieteikumu iesniedz parādnieks kopā ar savu laulāto (...), tad par katru iesniedzēju atsevišķi norāda informāciju.

Norādām, ka periodā pirms fiziskās personas maksātnespējas procesa pieteikuma iesniegšanas tiesā, tikai un vienīgi kreditora kompetencē ir izvēlēties veicamās darbības parāda piedziņas lietas uzsākšanai un nolēmuma izpildei saskaņā ar noslēgtā līguma nosacījumiem un normatīvajos aktos noteikto kārtību.

Fiziskās personas maksātnespējas process sākas ar fiziskās personas maksātnespējas procesa pieteikuma iesniegšanu tiesā pēc personas deklarētās dzīvesvietas vai dzīvesvietas piekrišanas. Saskaņā ar Civilprocesa likuma 363.²³ pantu tiesnesis, ne vēlāk kā nākamajā dienā pēc minētā pieteikuma saņemšanas, pieņem lēmumu atstāt pieteikumu bez virzības, atteikt pieņemt pieteikumu vai pieņemt pieteikumu un ierosināt civillietu par fiziskās personas maksātnespējas procesu.

Pēc fiziskās personas maksātnespējas procesa lietas ierosināšanas, tiesa septiņu dienu laikā izskata konkrēto lietu un, konstatējot Maksātnespējas likuma 129. panta pazīmes un priekšnoteikumus, pasludina fiziskās personas maksātnespējas procesu.

Viens no priekšnoteikumiem ir fiziskās personas maksātnespējas procesa depozīta iemaksa divu minimālo mēnešalgu apmērā Maksātnespējas administrācijas speciāli izveidotajā kontā administratora atlīdzības segšanai par pienākumu veikšanu fiziskās personas maksātnespējas procesā saskaņā ar Maksātnespējas likuma 129. panta otro daļu, trešo daļu un 171. panta pirmo daļu.

Taču, ja tiesa konstatē Maksātnespējas likuma 130. pantā noteiktos fiziskās personas maksātnespējas procesa piemērošanas ierobežojumus, attiecīgajai personai šo procesu nepiemēro vai tas tiek pārtraukts.

Minētie nolēmumi tiesā tiek pieņemti rakstveidā, neaicinot pieteikuma iesniedzēju uz tiesas sēdi, izņemot gadījumus, kad tiesa uzskata par nepieciešamu lietu skatīt tiesas sēdē.

Saskaņā ar Maksātnespējas likuma 128. panta trešo daļu, uzsākot fiziskās personas maksātnespējas procesu, tas secīgi sastāvēs no bankrota procedūras un saistību dzēšanas procedūras. Arī uz šīm procedūrām pastāv piemērošanas un pārtraukšanas ierobežojumi, kas noteikti konkrēti Civilprocesa likuma 363.²⁹, 363.³⁰, 363.³¹, 363.³⁵, 363.³⁶ pantā un Maksātnespējas likuma XXVI un XXVII nodaļās.

Pēc fiziskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanas parādniekam ir ierobežojums slēgt jaunus darījumus bez administratora piekrišanas biežāk kā reizi mēnesī, kuru summa pārsniedz vienu minimālo mēnešalgu un uzņemties jaunas saistības bez administratora piekrišanas, pamatojoties uz Maksātnespējas likuma 134. panta otrās daļas 4. un 5. punktu. Saistību dzēšanas procedūras laikā parādniekam saglabājas aizliegums bez administratora piekrišana slēgt tādus darījumus attiecībā pret savu mantu, kuru summa pārsniedz divas minimālās mēnešalgas.

Vienlaikus Maksātnespējas likuma 140. pants un 161. panta 1. punkts ļauj parādniekam paturēt vismaz divas trešdaļas no saviem ienākumiem savu uzturēšanas izmaksu segšanai bankrota un saistību dzēšanas procedūru laikā.

Fiziskās personas maksātnespējas procesos, kas pasludināti, sākot ar 2015.gada 1.martu, fiziskajai personai nav pienākuma novirzīt vienu trešo daļu no saviem ienākumiem administratoram.

Bankrota procedūras ietvaros kreditoru prasījumu apmierināšanai administrators novirza pēc maksātnespējas procesa pasludināšanas parādnieka nodotos naudas līdzekļus un pēc parādnieka mantas pārdošanas maksātnespējas procesa ietvaros, ja tādas ir, iegūtos naudas līdzekļus. Saskaņā ar Maksātnespējas likuma 139. panta 1. un 6. punktu parādnieka pienākumi bankrota procedūras laikā ir gūt ienākumus atbilstoši savām iespējām, lai pilnīgāk apmierinātu kreditoru prasījumus un segt fiziskās personas maksātnespējas procesa izmaksas.

Savukārt, saistību dzēšanas procedūras laikā parādniekam jāmaksā kreditoriem pienākošās naudas summas uz kreditoru norādītajiem kredītiestāžu norēķinu kontiem atbilstoši saistību dzēšanas plānā noteiktajam apmēram un termiņam.

Fiziskās personas saistību dzēšanas plāna īstenošanas termiņš (ilgums) atkarīgs no kreditoru kopējā saistību apmēra, kuras paliek pēc bankrota procedūras pabeigšanas, un no parādnieka paredzamā ik mēneša ienākumu apmēra, kas tiktu novirzīts saistību dzēšanas plāna izpildei.

Vēršam uzmanību, ka Civilprocesa likuma 596. pants nosaka ierobežojumus naudas līdzekļiem, uz kuriem kreditori nevar vērst prasījumus un kas paliek saņēmēja pilnā rīcībā.

Normatīvie akti neliedz tiesības personai uzņemt jaunas saistības, ne komersantiem slēgt jaunas saistības ar šo personu pēc saistību dzēšanas procedūras izbeigšanas un atbrīvošanas no saistību dzēšanas plānā norādītajām saistībām. Likumdevējs šādu darbību uzsākšanu neierobežo ar kādu termiņu.

Tāpat normatīvie akti neparedz tiesības vai pienākumu informēt speciāli parādnieka darba vietu par fiziskās personas maksātnespējas procesu. Taču trešajām personām ziņas par fiziskās personas maksātnespējas procesa lietu ir publiski pieejamas maksātnespējas reģistrā.

3.2. Bankrota procedūra

Par parādnieka pienākumiem bankrota procedūras laikā²⁴

Vai fiziskajai personai ir pienākums bankrota procedūras laikā ik mēnesi pārskaitīt uz administratora atvērto kontu kredītiestādē vienu trešdaļu no saviem ienākumiem?

Maksātnespējas likuma 139. panta 1. punktā ir nostiprināts parādnieka pienākums gūt ienākumus atbilstoši savām iespējām, lai pilnīgāk apmierinātu kreditoru prasījumus. Savukārt saskaņā ar Maksātnespējas likuma 140. panta 1. punktu parādniekam ir tiesības saņemt vismaz divas trešdaļas no saviem ienākumiem, lai segtu fiziskās personas uzturēšanas izmaksas.

Pirms likuma “Grozījumi Maksātnespējas likumā” spēkā stāšanās 2015. gada 1. martā Maksātnespējas likuma 139. panta 1. punkts paredzēja, ka parādniekam bankrota procedūras laikā ir pienākums gūt ienākumus atbilstoši savām spējām, pārskaitot vienu trešdaļu no saviem ienākumiem uz administratora atvērto kontu kredītiestādē un attiecīgi saskaņā ar Maksātnespējas likuma 140. panta 1. punktu saņemt vismaz divas trešdaļas ienākumu fiziskās personas uzturēšanas izmaksu segšanai.

²⁴ Maksātnespējas administrācijas 06.01.2017. vēstule Nr. 1-49/3.

Vēršam uzmanību, ka atbilstoši aktuālajai Maksātnespējas likuma redakcijai, kas stājās spēkā 2015. gada 1. martā, fizisko personu maksātnespējas procesos, kas pasludināti sākot ar 2015. gada 1. martu, parādniekam ir atcelts pienākums vienu trešdaļu no saviem ienākumiem bankrota procedūras laikā pārskaitīt administratoram, lai tos novirzītu kreditoru prasījumu apmierināšanai. Tajā pašā laikā norādām, ka atbilstoši Maksātnespējas likuma pārejas noteikumu 17. punktā noteiktajam minētais pienākums ir spēkā fizisko personu maksātnespējas procesos, kas pasludināti līdz 2015. gada 28. februārim.

Ņemot vērā, ka Maksātnespējas likums fiziskajai personai bankrota procedūras laikā pieļauj arī negūt ienākumus, piemēram, ja fiziskā persona objektīvi nespēj atrast algotu darbu, praksē veidojās situācijas, kad administratoram nebija līdzekļu, no kā segt fiziskās personas maksātnespējas procesa izdevumus. Kā arī gadījumos, ja parādnieka ienākumi bija nelieli, strikti ievērojot Maksātnespējas likuma 139. panta 1. punkta prasību, parādnieks varēja nonākt situācijā, kad atlikusī ienākumu daļa nebija pietiekama uzturēšanas izmaksu segšanai. Tādēļ ar minētajiem grozījumiem tika nolemts atteikties no Maksātnespējas likuma 139. panta 1. punktā ietvertā parādnieka pienākuma novirzīt vienu trešdaļu ienākumu kreditoru prasījumu apmierināšanai bankrota procedūras laikā, tā vietā Maksātnespējas likuma 139. panta 6. punktā nosakot pienākumu segt fiziskās personas maksātnespējas procesa izmaksas.

Maksātnespējas administrācija skaidro, ka naudas līdzekļi, kas neietilpst ienākumu daļā, ko parādnieks saskaņā ar Maksātnespējas likuma 140. panta 1. punktu ir tiesīgs paturēt fiziskās personas uzturēšanas izmaksu segšanai, attiecīgi ir izlietojami fiziskās personas maksātnespējas procesa tiešo izmaksu segšanai, ja tādas ir radušās. Ja šādu izmaksu nav, tad atbilstoši spēkā esošajam regulējumam, parādnieks bankrota procedūras laikā ir tiesīgs paturēt arī atlikušo vienu trešdaļu no saviem ienākumiem. Proti, minētā parādnieka ienākumu daļa bankrota procedūras laikā ir izmantojama tikai tiešo izmaksu segšanai. Minētais sasaucas ar vienu no Maksātnespējas likuma 5. panta pirmajā daļā nostiprinātajiem fiziskās personas maksātnespējas procesa mērķiem - tikt atbrīvotam no neizpildītajām saistībām un atjaunot maksātspēju. Informējam, ka atbilstoši Maksātnespējas likuma 172. panta otrajai daļai fiziskās personas maksātnespējas procesa tiešās izmaksas ir tādas izmaksas, kas saistītas ar fiziskās personas maksātnespējas procesa nodrošināšanu (izdevumi sludinājumu ievietošanai, izsoļu organizēšanai, norēķinu konta atvēršanai, apkalpošanai un slēgšanai, izdevumi par pasta korespondences nosūtīšanas pakalpojumiem u.tml.).

Tādējādi, lai arī Maksātnespējas likuma 139. panta 1. punktā ir saglabājusies atsauce uz kreditoru prasījumu apmierināšanu, kas var radīt maldīgu pieņēmumu par parādnieka pienākumu vienu trešdaļu no saviem ienākumiem bankrota procedūras laikā novirzīt kreditoriem, tomēr iepriekš minētie Maksātnespējas likuma normu grozījumi liecina, ka likumdevējs no šāda parādnieka pienākuma ir atteicies.

Turklāt, sākot ar 2015. gada 1. martu, cita starpā, ir veiktas izmaiņas arī Maksātnespējas likuma 137. panta 1. punktā, nosakot, ka administrators atver kontu uz sava vārda kredītiestādē vienīgi tad, ja administratoram tiek nodoti naudas līdzekļi saskaņā ar šā likuma 139. panta 2. punktu vai parādnieka maksātnespējas procesa ietvaros ir paredzēta mantas pārdošana. Tāpat, sākot ar 2015. gada 1. martu, no Maksātnespējas likuma tika izslēgts arī Maksātnespējas likuma 137. panta 11. punkts, kurā bija paredzēta kārtība, kādā kreditoriem periodiski izmaksājami naudas līdzekļi jau pēc bankrota procedūras uzsākšanas, visā tās norises laikā. Minētais norāda, ka likumdevējs

mērķtiecīgi no likuma teksta izslēdza tās normas, kas regulēja kārtību, kādā parādnieks bankrota procedūras laikā daļu no saviem ienākumiem novirzīja kreditoru prasījumu apmierināšanai.

Izvērtējot iepriekš minētās normas kopumā, jāsecina, ka, sākot ar 2015. gada 1. martu, ne vien ir atcelts parādnieka pienākums bankrota procedūras laikā novirzīt vienu trešdaļu no saviem ienākumiem kreditoru prasījumu apmierināšanai, bet Maksātnespējas likumā arī vairs nav paredzēta kārtība šāda pienākuma izpildei. Tādējādi saskaņā ar aktuālo Maksātnespējas likuma redakciju parādniekam bankrota procedūras laikā nav pienākuma veikt ikmēneša maksājumus kreditoru prasījumu apmierināšanai.

Par privātajiem pensiju fondiem²⁵

Vai parādnieka privātajā pensiju fondā (t.s. pensiju 3.līmenis) uzkrātie naudas līdzekļi ir realizējami bankrota procedūras laikā, un vai šie naudas līdzekļi ir atzīstami par atgūto mantu vai tomēr par parādnieka ienākumiem?

Informējam, ka fiziskās personas maksātnespējas process sastāv no divām secīgām procedūrām: bankrota procedūras un saistību dzēšanas procedūras. Bankrota procedūras laikā tiek realizēta visa parādnieka manta, un no tās realizācijas iegūtie līdzekļi novirzīti kreditoru prasījumu apmierināšanai, savukārt saistību dzēšanas procedūras laikā parādniekam ir pienākums kreditoru prasījumu segšanai mēnesī novirzīt vienu trešdaļu no saviem ienākumiem, bet jebkurā gadījumā novirzāmo ienākumu apmērs nevar būt mazāks par vienu trešdaļu no valstī noteiktās minimālās algas.

Saskaņā ar likuma "Par privātajiem pensiju fondiem" 3. panta 1.¹ daļu pensiju fonds saskaņā ar šo likumu un pensiju plāniem uzkrāj un iegulda pensiju plānu dalībnieku pašu izdarītās un viņu labā brīvprātīgi izdarītās naudas līdzekļu iemaksas, lai nodrošinātu šiem dalībniekiem papildpensiju. Attiecīgi papildpensija ir saskaņā ar noteikto iemaksu plānu uzkrātais papildpensijas kapitāls (naudas līdzekļi) vai papildpensijas saņēmējam noteiktie maksājumi vai pakalpojumi.

Atbilstoši likuma "Par privātajiem pensiju fondiem" 1. panta 19. punktam papildpensijas maksājumus var noteikt kā maksājumu papildpensijas saņēmēja mūža garumā vai maksājumu noteiktā laika posmā, vai kā vienreizēju izmaksu. Tomēr, neskatoties uz dažādajiem izmaksu veidiem, papildpensijas kapitāls ir parādnieka uzkrātie naudas līdzekļi, nevis regulārie ienākumi, līdz ar to papildpensijas kapitāls ir atzīstams par parādnieka mantu Maksātnespējas likuma 92. panta pirmās daļas 1. punkta izpratnē. Jānorāda, ka Maksātnespējas likumā vai citos normatīvajos aktos nav noteikts aizliegums vērst piedziņu uz parādnieka uzkrāto papildpensijas kapitālu.

Turklāt jānorāda, ka Civilprocesa likuma 595. panta otrā daļa noteic, ka, vērsot piedziņu uz valsts pensijām, ir piemērojami noteikumi par piedziņas vērsanu uz darba samaksu, ja citos likumos nav noteikti citi ieturējumu ierobežojumi. Savukārt saskaņā ar likuma "Par valsts pensijām" 3. panta pirmo daļu par valsts pensiju ir uzskatāma valsts sociālās apdrošināšanas pensija. Līdz ar to attiecībā

²⁵ Maksātnespējas administrācijas 09.03.2017. vēstule Nr. 1-49/34.

uz maksājumiem, ko parādnieks saņem no papildpensijas kapitāla, neattiecas Civilprocesa likuma 595. panta otrajā daļā noteiktais piedziņas darbību veikšanas ierobežojums.

Ievērojot minēto, var secināt, ka fiziskās personas maksātspējas procesā papildpensijas kapitāls ir atzīstams par parādnieka mantu un, iestājoties parādnieka pensiju plānā noteiktajam pensijas vecumam, neatkarīgi no parādnieka izvēlētajā kapitāla izmaksas veida bankrota procedūras laikā ir novirzāms kreditoru prasījumu segšanai.

Tajā pašā laikā norādām, ka pensiju plāna dalībnieks, sasniedzot pensiju plānā noteikto pensijas vecumu, var saņemt papildpensiju atbilstoši pensiju plāna noteikumiem vai turpināt dalību pensiju plānā atbilstoši pensiju plāna noteikumiem un individuālās dalības līgumam. Atbilstoši likuma "Par privātajiem pensiju fondiem" 11. panta piektajai daļai pensiju plānā norādītais pensijas vecums nevar būt mazāks par 55 gadiem, izņemot tādās speciālās profesijās strādājošos, kuru sarakstu un minimāli nepieciešamo nodarbinātības ilgumu attiecīgajā profesijā nosaka Ministru kabineta 2014. gada 21. janvāra noteikumi Nr. 47 "Noteikumi par speciālajām profesijām, kurās privāto pensiju fondu pensiju plānos norādītais strādājošo pensijas vecums var būt mazāks par 55 gadiem". No minētā izriet, ka parādnieks – pensiju plāna dalībnieks, papildpensiju var saņemt tikai no 55 gadu vecuma (vai agrāk, ja parādnieks ir speciālā profesijā strādājošs). Tiesības saņemt izmaksas atbilstoši pensiju plāna noteikumiem pirms pensijas vecuma sasniegšanas ir tikai tam pensiju plāna dalībniekam, kurš tiek atzīts par pirmās grupas invalīdu uz mūžu, vai — pensiju plāna dalībnieka nāves gadījumā — viņa mantiniekiem, ja dalības līgumā pensiju plāna dalībnieks nav norādījis citu personu (likuma "Par privātajiem pensiju fondiem" 11. panta sestā daļa).

Tādējādi, Maksātspējas administrācijas ieskatā pirms noteiktā pensijas vecuma sasniegšanas atbilstoši likumam "Par privātajiem pensiju fondiem" (ja parādnieks nav sasniedzis 55 gadu vecumu), izņemot likuma "Par privātajiem pensiju fondiem" 11. panta sestajā daļā un Ministru kabineta 2014. gada 21. janvāra noteikumos Nr. 47 "Noteikumi par speciālajām profesijām, kurās privāto pensiju fondu pensiju plānos norādītais strādājošo pensijas vecums var būt mazāks par 55 gadiem" norādītos gadījumus, nepastāv tiesiskā pamata uzkrātā papildpensijas kapitāla saņemšanai un līdz ar to arī novirzīšanai kreditoru prasījumu segšanai bankrota procedūras laikā.

Par jaunatklātiem apstākļiem maksātspējas procesā²⁶

Vai saistībā ar jaunatklātiem apstākļiem Civilprocesa likuma 478. panta kārtībā administratoram ir jāvēršas tiesā ar pieteikumu par nekustamā īpašuma izsoles atzīšanu par spēka neesošu vai ir jāpabeidz darbības, kas saistītas ar izsoli, kā to nosaka Maksātspējas likums, sadalot iegūtos līdzekļus kreditoriem un virzot maksātspējas procesu uz bankrota procedūras pabeigšanu?

Maksātspējas likuma 115. panta trešā daļa noteic, ka Civilprocesa likumā noteiktās tiesu izpildītāja darbības saistībā ar parādnieka mantas izsoli veic administrators.

²⁶ Maksātspējas administrācijas 28.02.2017. vēstule Nr. 1-49/28.

Civilprocesa likuma 607. panta trešā daļa noteic, ka izsolē nav tiesību piedalīties parādniekam, viņa aizbildnim vai aizgādņim, personai, kas veikusi šā likuma 604. pantā minēto novērtēšanu, kā arī tiesu izpildītājam, kas rīko izsoli. Par citos normatīvajos aktos noteikto ierobežojumu ievērošanu attiecībā uz nekustamo īpašumu iegādi ir atbildīgi paši izsoles dalībnieki.

Likums „Par zemes privatizāciju lauku apvidos” nosaka kārtību, kādā iegūstamas īpašumā zemes lauku apvidos. Minēta likuma 28. panta pirmā daļa uzskaita tos darījuma subjektus, kas zemi lauku apvidos var iegūt īpašumā bez ierobežojumiem, bet ceturtā daļa paredz, ka personas, kuras nav minētas šā panta pirmajā daļā, zemi var iegūt īpašumā ar ierobežojumiem, kas noteikti šā likuma 29. pantā.

Likuma „Par zemes privatizāciju lauku apvidos” 29. panta otrā daļa uzskaita tos zemes īpašuma veidus, kurus personas, kas nav šī likuma 28. panta pirmās daļas subjekti, nevar iegūt īpašumā vispār. Par šādu zemes īpašuma veidu uzskatāma arī lauksaimniecības un meža zeme (29. panta otrās daļas 5. punkts).

Likuma “Par zemes privatizāciju lauku apvidos” 30. panta pirmajā un otrajā daļā ir noteikts, šā likuma 28. panta ceturtajā daļā minētās personas, kas vēlas iegūt zemi īpašumā, iesniedz iesniegumu tā novada domei, kuras teritorijā atrodas attiecīgā zeme. Iesniegumā norāda šīs zemes turpmākās izmantošanas mērķi. Novada dome izskata iesniegumu. Ja zemes turpmākās izmantošanas mērķis, kas norādīts iesniegumā, nav pretrunā ar novada pašvaldības teritorijas plānojumu vai lokālplānojumu, un ir ievēroti šā likuma 29. pantā minētie ierobežojumi, novada dome 20 dienu laikā dod piekrišanu zemes iegūšanai īpašumā. Piekrišana noformējama izziņas veidā, kuru paraksta novada domes priekšsēdētājs. Izziņā norādāms arī darījuma rezultātā īpašumā iegūstamās zemes izmantošanas mērķis.

Ņemot vērā minēto, norādāms, ka administratoram kā sava amata profesionālim jāizvērtē, kādu iemeslu dēļ ar rajona (pilsētas) tiesas zemesgrāmatu nodaļas lēmumu īpašuma tiesību nostiprinājums saskaņā ar tiesas lēmumu nav izdarāms un līdz ar ko ir atstāts bez ievērbas. No aprakstītajiem apstākļiem nav saprotams vai nekustamā īpašuma nosolītājs pieder pie personām, kas zemi var iegūt īpašumā ar ierobežojumiem, kuri noteikti likuma „Par zemes privatizāciju lauku apvidos” 29. pantā. Līdz ar ko norādāms, ka administratoram jāizvērtē vai konkrētajā gadījumā nekustamā īpašuma ieguvējs pieder pie likuma „Par zemes privatizāciju lauku apvidos” 29. pantā minētajām personām un tas ir tiesīgs vērsties tā novada domē, kuras teritorijā atrodas attiecīgā zeme, lai saņemtu piekrišanu zemes iegūšanai īpašumā. Administratoram, nodrošinot efektīvu maksātspējas procesu, būtu jāizvērtē vai nekustamā īpašuma ieguvējs konkrētajā situācijā ir iepazinies ar rajona (pilsētas) tiesas zemesgrāmatu nodaļas lēmumu un vai ir iespējams minētajā situācijā vērsties novada domē, lai saņemtu piekrišanu zemes iegūšanai īpašumā. Konstatējot, ka nekustamā īpašuma ieguvējam ir tiesības saņemt novada domes piekrišanu zemes iegūšanai īpašumā, administratoram būtu jāvēršas pie nekustamā īpašuma ieguvēja norādot par nepieciešamo darbību veikšanu, lai nekustamais īpašums tiktu nostiprināts uz ieguvēja vārda. Pretējā gadījumā administratoram būtu jāvēršas tiesā ar lūgumu konstatēt jaunatklātus apstākļus un lūgt tiesu atcelt lēmumu par izsoles akta apstiprināšanu, atjaunot tiesvedību saistībā ar jaunatklātajiem apstākļiem, atzīstot izsoles aktu par spēkā neesošu. Šādā gadījumā administratoram būtu jāietur izsoles izmaksas no nekustamā īpašuma nosolītāja. Norādām, ka tieši administratoram ir vislabāk zināmi tie maksātspējas procesa apstākļi, kas ir izšķiroši, lai izvērtētu konkrēto situāciju.

Par administratora rīcību, rīkojot izsolī²⁷

Vai administratora rīcība ir uzskatāma par tiesisku, pārdodot otrajā izsolē ar lejupejošu soli maksātnespējīgajai fiziskajai personai piederošu nekustamo īpašumu un uzliekot par pienākumu izsoles dalībniekiem iemaksāt izsoles dalības maksu. Maksātnespējīgās fiziskās personas ar hipotēku nodrošinātais nekustamais īpašums pārdots otrajā izsolē. Izsoles sludinājums ticis ievietots oficiālajā laikrakstā Latvijas Vēstnesis un portālā eizsoles.lv. Abos sludinājumos ir ticis norādīts, ka, ņemot vērā apstākli, ka nekustamais īpašums tiek pārdots otrajā izsolē ar lejupejošu soli, ir izsoles dalībniekiem noteikta izsoles dalības maksa 50,00 euro apmērā.

Ņemot vērā apstākli, ka sniegtā informācija neatspoguļo visus nodrošinājuma kalpojošā (ieķīlātās) parādnieka mantas pārdošanas apstākļus, kā arī Maksātnespējas administrācijai nav zināms iemesls nekustamā īpašuma pirmās izsoles atzīšanai par nenotikušu konkrētajā fiziskās personas maksātnespējas procesā, Maksātnespējas administrācija sniedz vispārēju ieteikuma rakstura skaidrojumu par Maksātnespējas likuma 115. panta sestās daļas piemērošanu saistībā ar citām tiesību normām par nodrošinājumu kalpojošās (ieķīlātās) parādnieka mantas pārdošanas nosacījumus.

Saskaņā ar Civillikuma 2073. pantu pārdošana izsolē ir priekšlikums tam, kas par atklāti pārdodamo lietu sola dot visaugstāko cenu, noslēgt par to pirkuma līgumu. Vienlaikus administratoram maksātnespēja procesā jāvadās un jāievēro procesa efektivitātes princips un apgrozības ātruma princips. No minētā izriet, ka izsoles mērķis ir pārdot parādnieka mantu par iespējami augstāko cenu un pēc iespējas ātrākā laika termiņā, lai no iegūtajiem naudas līdzekļiem pēc iespējas lielākā apmērā segtu kreditoru prasījumus.

Pamatojoties uz Maksātnespējas likuma 128. panta pirmo daļu, fiziskās personas maksātnespējas procesam tiek piemēroti juridiskās personas maksātnespējas procesa noteikumi, ievērojot Maksātnespējas likuma XXIV nodaļas noteikumus.

Maksātnespējas likuma 111. panta otrā un trešā daļa nosaka, ka par nodrošinājumu kalpojošā (ieķīlātā) parādnieka manta tiek pārdota saskaņā ar Maksātnespējas likuma 116. panta noteikumiem un parādnieka mantas pārdošana notiek par iespējami augstāko cenu, lai nodrošinātu kreditoru prasījumu segšanu.

Atbilstoši Maksātnespējas likuma 113. panta pirmās daļas 7. punktam administrators parādnieka mantas pārdošanas plānā norāda ar nodrošināto kreditoru saskaņoto ieķīlātās parādnieka mantas pārdošanas veidu - ar izsoli vai bez tās.

Saskaņā ar Maksātnespējas likuma 116. panta otro daļu par nodrošinājumu kalpojošā (ieķīlātā) parādnieka manta tiek pārdota izsolēs Civilprocesa likumā noteiktajā kārtībā, ievērojot Maksātnespējas likuma 115. panta noteikumus, ja nodrošinātais kreditors nav vienojies ar

²⁷ Maksātnespējas administrācijas 21.02.2017. vēstule Nr. 1-49/25.

administratoru par mantas pārdošanu bez izsoles.[..] Vienojoties ar nodrošināto kreditoru par iekļātās mantas pārdošanu, administrators gādā, lai šī manta tiktu pārdota par iespējami augstāku cenu, ņemot vērā nenodrošināto kreditoru intereses. [..]

Maksātnespējas likuma 115. panta otrā daļa nosaka, ja juridiskās personas maksātnespējas procesa ietvaros nekustamā īpašuma pirmā izsole tiek atzīta par nenotikušu, otrā izsole rīkojama pēc pirmās izsoles noteikumiem ar lejupejošu soli.

Pamatojoties uz Maksātnespējas likuma 115. panta sesto un septīto daļu, administrators ir tiesīgs otrajā izsolē noteikt izsoles dalības maksu apmērā līdz 0,1 procentam no nekustamā īpašuma novērtējuma, bet ne mazāk par 50 *euro*. Ja administrators noteicis izsoles dalības maksu, personas, kuras vēlas piedalīties nekustamā īpašuma otrajā izsolē, iemaksā dalības maksu administratora norādītajā parādnieka kontā. Pirms izsoles administrators pārliecinās, vai dalības maksa ir ieskaitīta šajā kontā.

Līdz ar to uzskatāms, ka maksātnespējas procesa ietvaros rīkojot nekustamā īpašuma otro izsoli pēc pirmās izsoles noteikumiem ar lejupejošu soli, maksātnespējas procesa administratoram ir likumīgas tiesības noteikt izsoles dalībniekiem izsoles dalības maksu. Turklāt nekustamā īpašuma otrās izsoles dalības maksa nosakāma līdz 0,1 procenta apmērā no nekustamā īpašuma novērtējuma, bet ne mazāk par 50 *euro*.

Saskaņā ar Maksātnespējas likuma 65. panta 11. punktu administrators nodrošina parādnieka mantas pārdošanas plānā iekļautās mantas novērtēšanu, kuru uz parādnieka rēķina pēc administratora pieprasījuma veic sertificēts nekustamā īpašuma vērtētājs, nosakot nekustamā īpašuma piespiedu pārdošanas vērtību (Civilprocesa likuma 604. pants).

Norādāms, ka izsoles dalības maksas ieskaitīšana parādnieka kontā ir viens no priekšnosacījumiem izsoles dalībnieku dalībai izsolē, tas izriet no maksātnespējas procesa administratoram uzliktā pienākuma pirms izsoles pārliecināties par dalības maksas ieskaitīšanu parādnieka kontā saskaņā ar Maksātnespējas likuma 115. panta sesto daļu.

Par fiziskās personas maksātnespējas procesa uzsākšanu²⁸

Kādi ir nosacījumi fiziskās personas maksātnespējas procesa uzsākšanai?

Lai persona uzsāktu fiziskās personas maksātnespējas procesu, viņai pēdējo sešu mēnešu laikā ir jābūt Latvijas Republikas nodokļu maksātājam un jāpastāv finansiālām grūtībām nokārtot parādsaistības, kurām jau ir iestājies izpildes termiņš un parādsaistības kopā pārsniedz 5000 *euro* (pieci tūkstoši *euro*) vai sakarā ar pierādāmiem apstākļiem nebūs iespējams nokārtot parādsaistības, kurām iestāsies izpildes termiņš gada laikā un parādsaistības kopā pārsniedz 10 000 *euro* (desmit tūkstoši *euro*) (Maksātnespējas likuma 127. panta pirmā daļa un 129. panta pirmā daļa).

Fiziskās personas maksātnespējas procesa pieteikuma saturam jāatbilst Civilprocesa likuma 363.²³ panta pirmās daļas prasībām un pieteikumam jāpievieno šī panta otrajā daļā noteiktie dokumenti.

²⁸ Maksātnespējas administrācijas 14.02.2017. vēstule Nr. 1-49/22.

Viens no priekšnoteikumiem fiziskās personas maksātnespējas procesa uzsākšanai ir depozīta iemaksa divu minimālo mēnešalgu apmērā, kas uz šīs vēstules sagatavošanas brīdi ir 760 *euro* (septiņi simti sešdesmit *euro*), Maksātnespējas administrācijas speciāli izveidotajā kontā administratora atlīdzības segšanai par pienākumu veikšanu fiziskās personas maksātnespējas procesā saskaņā ar Maksātnespējas likuma 129. panta otro daļu, trešo daļu un 171. panta pirmo daļu. Papildus par fiziskās personas maksātnespējas procesa pieteikuma iesniegšanu tiesā maksājama valsts nodeva 71,14 *euro* (septiņdesmit viens *euro*, četrpadsmit centi) (Civilprocesa likuma 34. panta pirmās daļas 3. punkts).

Fiziskās personas maksātnespējas procesa pieteikumu jāiesniedz tiesā pēc personas deklarētās dzīvesvietas vai dzīvesvietas piekritības.

Līdz ar to tiesai jākonstatē augstāk norādītie fiziskās personas maksātnespējas procesa priekšnosacījumi un pazīmes, lai personai pasludinātu fiziskās personas maksātnespējas procesu.

Pēc fiziskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanas tiek apturēta izpildu lietvedība lietās par piespriesto, bet nepiedzīto summu piedziņu un lietās par parādnieka saistību izpildīšanu tiesas ceļā [...] (Maksātnespējas likuma 134. panta otrā daļa).

Saskaņā ar Maksātnespējas likuma 128. panta trešo daļu, uzsākot fiziskās personas maksātnespējas procesu, tas secīgi sastāvēs no bankrota procedūras un saistību dzēšanas procedūras. Arī uz šīm procedūrām pastāv piemērošanas un pārtraukšanas ierobežojumi, kas noteikti konkrēti Civilprocesa likuma 363.²⁹, 363.³⁰, 363.³¹, 363.³⁵, 363.³⁶ pantā un Maksātnespējas likuma XXVI un XXVII nodaļās.

Saistību dzēšanas procedūra kā noslēdzošā fiziskās personas maksātnespējas procesa procedūra var noslēgties ar tiesas nolēmumu, ar kuru izbeigta saistību dzēšanas procedūra, atbrīvojot parādnieku no saistībām, kuras norādītas fiziskās personas saistību dzēšanas plānā, vai izbeigta saistību dzēšanas procedūra, neatbrīvojot parādnieku no saistībām, tad kreditoru prasījumi tiek atjaunoti un aprēķināti pilnā apmērā, bet apturētā tiesvedība un spriedumu izpildu lietvedība tiek atjaunota.

Norādām, ka periodā pirms fiziskās personas maksātnespējas procesa pieteikuma iesniegšanas tiesā, tikai un vienīgi kreditora kompetencē ir izvēlēties veicamās darbības parāda piedziņas lietas uzsākšanai un nolēmuma izpildei saskaņā ar noslēgtā līguma nosacījumiem un normatīvajos aktos noteikto kārtību.

Gadījumā, ja maksātnespējas procesa vai tiesiskās aizsardzības procesa ietvaros maksātnespējas procesa administrators ar savu rīcību ir aizskāris personas tiesības, šī persona Maksātnespējas administrācijai var lūgt izvērtēt administratora rīcību, kā rezultātā Maksātnespējas administrācija var pieņemt lēmumu par administratora rīcību maksātnespējas procesā vai tiesiskās aizsardzības procesā, kā arī par tiesiskā pienākuma uzlikšanu pārkāpuma konstatēšanas gadījumā. Vienlaikus Maksātnespējas administrācija izskata Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa 166.³⁶ pantā paredzētā administratīvo pārkāpumu lietas uz saņemto iesniegumu vai patstāvīgi konstatēto ziņu pamata par maksātnespējas procesā vai tiesiskās aizsardzības iesaistītās personas iespējamu pārkāpuma izdarīšanu.

3.3. Saistību dzēšanas procedūra

Par grozījumiem saistību dzēšanas plānā²⁹

Vai parādniekam ir nepieciešams veikt grozījumus saistību dzēšanas plānā, ja ir palielinājušies parādnieka gūtie ienākumi?

Atbilstoši Maksātnešpējas likuma 162. pantam grozījumi saistību dzēšanas plānā būtu jāveic tikai tad, ja fiziskās personas ienākumu apmērs samazinātos vai palielinātos tādā apmērā, ka tas mainītu tiesas apstiprināto saistību dzēšanas plāna izpildes termiņu.

Fiziskās personas ienākumi īsākā vai garākā laika posmā var atšķirties (piemēram, ienākumu palielināšanās vasaras periodā, ja darbam ir sezonāls raksturs, piemaksas, darba algas paaugstināšana, valsts sociālās apdrošināšanas pabalstu izmaksa), tomēr, ja šīs izmaiņas pēc būtības nemaina tiesas jau vienreiz apstiprināto juridisko faktu (saistību dzēšanas plāna izpildes termiņa atbilstību parādnieka ienākumu apjomam), tad tās nav nepieciešams vēlreiz apstiprināt tiesā. Ja saistību dzēšanas plāna grozījumi būtu jāveic katru reizi, kad parādniekam tiktu izmaksāts kāds no vienreizējiem valsts sociālās apdrošināšanas pabalstiem vai mainītos minimālās mēnešalgas apmērs, tas ne tikai lieki apgrūtinātu parādnieku, bet arī radītu slodzi pašām tiesām, kurām būtu jāapstiprina grozījumi saistību dzēšanas plānā.

Vienlaikus, ja saistību dzēšanas plānā paredzēts, ka kreditoriem maksājama viena trešdaļa no parādnieka ikmēneša ienākumiem, fiziskajai personai jānodrošina, lai kreditori savu prasījumu apmierinājumu saņemtu no parādnieka faktiskajiem ikmēneša ienākumiem. Tāpat arī tiesai, izskatot pieteikumu par saistību dzēšanas procedūras izbeigšanu, pieteikums būtu jāizvērtē nevis formāli, bet pēc būtības. Proti, tiesai jākonstatē, ka fiziskā persona ir izpildījusi tiesas apstiprināto saistību dzēšanas plānu, kā arī veikusi papildu izmaksas saviem kreditoriem, ņemot vērā, piemēram, izmaiņas parādnieka ienākumu apmērā.

Par laulāto kopmantas realizāciju maksātnešpējas procesā³⁰

1. Vai kreditors pēc bankrota procedūras pabeigšanas var iesniegt tiesā pieteikumu par parādnieka laulātajai piederošās mantas atzīšanu par laulāto kopmantu;

2. Vai administrators ir jāpieaicina, izskatot lietu par parādnieka laulātajai piederošās mantas atzīšanu par laulāto kopmantu, un kādā statusā;

3. Vai kreditoram pēc saistību dzēšanas plāna apstiprināšanas ir tiesības atkārtoti pieteikt kreditora prasījumu, kas jau ir ticis iekļauts saistību dzēšanas plānā;

²⁹ Maksātnešpējas administrācijas 05.06.2017. vēstule Nr. 1-49/74.

³⁰ Maksātnešpējas administrācijas 01.06.2017. vēstule Nr. 1-49/73.

4. Vai kreditoram ir tiesības prasīt atlikušo kreditora prasījuma daļu, kas netiks izmaksāta saistību dzēšanas procedūras ietvaros;

5. Vai citi parādnieka kreditori var lūgt, lai tiem no parādnieka daļas laulāto kopmantas realizācijas gaitā iegūtajiem līdzekļiem atmaksā atlikušās parādsaistības?

[1] Saskaņā ar Maksātnespējas likuma 145. panta pirmo daļu parādnieka mantas pārdošanu maksātnespējas procesa ietvaros nodrošina administrators. Fiziskās personas maksātnespējas procesa ietvaros ir pieļaujama tikai tādas mantas pārdošana, kas ir parādniekam piederoša manta saskaņā ar parādnieka rīcībā esošajiem dokumentiem un publiskajos reģistros pieejamām ziņām. Tai skaitā, maksātnespējas procesa laikā tiek pārdota parādnieka daļa laulāto kopmantā. Attiecīgi administrators saskaņā ar Maksātnespējas likuma 137. panta 3. punktu pēc fiziskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanas apzina parādnieka mantu un saistības.

Viens no fiziskās personas maksātnespējas procesa mērķiem ir nodrošināt godprātīgam parādniekam iespēju tikt atbrīvotam no pārmērīga parādu sloga. Līdz ar to, lai nodrošinātu Maksātnespējas likuma 6. panta 7. un 8. punktā nostiprināto atklātības un labticības principu ievērošanu, uz fiziskās personas maksātnespējas procesa pieteikuma iesniegšanas brīdi visām parādniekam īpašuma tiesībām būtu jābūt atbilstošā kārtā nostiprinātām, lai tiesa varētu pieņemt motivētu spriedumu par fiziskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanu. Ja parādnieka faktiskajā valdījumā esošais nekustamais īpašums nav atbilstoši nostiprināts, tad administrators, lai varētu to realizēt fiziskās personas maksātnespējas procesa ietvaros, veic visas nepieciešamās darbības, lai nostiprinātu nekustamo īpašumu uz parādnieka vārda.

Atbilstoši Civillikuma 127. pantam katrs laulātais var prasīt, lai ieraksta zemesgrāmatā uz abu laulāto vārda tādu nekustamo īpašumu vai lietu tiesību, kas ietilpst laulāto mantas kopībā. Ņemot vērā minēto, ja administrators konstatē vai saņem ziņas no kreditora, ka parādnieks nav atbilstoši nostiprinājis savas īpašuma tiesības uz abu laulāto nekustamo īpašumu, administrators var lūgt parādniekam nostiprināt parādnieka laulātajai piederošo nekustamo īpašumu kā laulāto kopmantu. Tālāk, lai nodrošinātu, ka tiek pārdota tieši parādniekam piederošā manta, administratoram jāceļ tiesā prasība par laulāto kopīgās mantas sadali, ja šādu prasību pirms maksātnespējas procesa pieteikuma iesniegšanas nav iesniegusi pati fiziskā persona.

Par kreditora rīcību, iesniedzot tiesā pieteikumu, kurā kreditors lūdza tiesu atzīt parādnieka laulātajai piederošo nekustamo īpašumu par laulāto kopmantu un realizēt parādniekam piederošo ½ no nekustamā īpašuma domājamās daļas kreditora prasījuma segšanai, norādām turpmāko.

Visupirms atkārtoti norādāms, ka saskaņā ar Civillikuma 127. pantu tikai laulātais var prasīt nostiprināt zemesgrāmatā īpašumu uz abu laulāto vārda, t.i., nostiprināt laulāto mantas kopību. Trešajām personām, tostarp kreditoriem šādu tiesību nav. Izņēmums ir administrators, kurš saskaņā ar Maksātnespējas likuma 26. panta otro daļu, nodrošinot maksātnespējas procesa likumīgu un efektīvu norisi var lūgt nostiprināt parādnieka laulātajai piederošo nekustamo īpašumu kā laulāto kopmantu. Tātad, atbildot uz jautājumu, Maksātnespējas administrācijas ieskatā kreditors pēc bankrota procedūras pabeigšanas nevar iesniegt tiesā pieteikumu par parādniekam laulātajai piederošās mantas atzīšanu par laulāto kopmantu.

Vienlaikus jānorāda, ka Maksātnespējas likuma 6. panta 3. punktā ir nostiprināts patvaļas aizlieguma princips, kas paredz, ka kreditors nedrīkst veikt individuālas darbības, kas nodara

kaitējumu kreditoru kopuma interesēm. Tāpat atbilstoši Maksātnespējas likuma 6. panta 8. punktam procesā iesaistītajām personām savas tiesības jāizmanto un pienākumi jāizpilda labā ticībā. Kreditors nedrīkst izmantot procesu, lai netaisnīgi iedzīvotos. Maksātnespējas administrācijas ieskatā norādītā kreditora rīcība rada pamatotas šaubas, ka kreditora rīcība ir atbilstoša labticības principam. Proti, kreditors neizmantoja savas Maksātnespējas likuma 149. panta ceturtajā daļā noteiktās tiesības izteikt administratoram iebildumus un priekšlikumus par bankrota procedūras pabeigšanu, norādot, ka parādnieka laulātajai pieder nekustamais īpašums, kas ir atzīstams par laulāto kopmantu. Tajā pašā laikā kreditors ārpus pasludinātā maksātnespējas procesa iesniedza tiesā pieteikumu, kurā lūdza tiesu atzīt parādnieka laulātajai piederošo nekustamo īpašumu par laulāto kopmantu un realizēt parādniekam piederošo ½ no nekustamā īpašuma domājamās daļas kreditora prasījuma segšanai, tādā veidā potenciāli aizskarot kreditoru kopuma intereses.

Saskaņā ar Maksātnespējas likuma 134. panta otrās daļas 1. punktu pēc fiziskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanas tiek apturēta izpildu lietvedība lietās par piespriesto, bet nepiedzīto summu piedziņu un lietās par parādnieka saistību izpildīšanu tiesas ceļā. Attiecīgi pēc maksātnespējas procesa pasludināšanas kreditori savas prasījuma tiesības pret parādnieku realizē, iesniedzot kreditora pieteikumu administratoram un parādnieka mantas realizāciju un no parādnieka mantas pārdošanas iegūto līdzekļu sadali kreditoru prasījumu apmierināšanai veic administrators.

[2] Ņemot vērā iepriekšējā punktā minēto, ka normatīvie akti neparedz kreditoram tiesības iesniegt tiesā pieteikumu par parādnieka laulātajai piederošās mantas atzīšanu par laulāto kopmantu, tad nav arī regulēts, vai šādas lietas izskatīšanā nepieciešams pieaicināt administratoru.

Saskaņā ar Civilprocesa likuma 73. pantu lietas dalībnieki ir puses, trešās personas, pušu un trešo personu pārstāvji, prokurors un tās valsts vai pašvaldību iestādes un personas, kurām ar likumu piešķirtas tiesības aizstāvēt tiesā citu personu tiesības un ar likumu aizsargātās intereses, institūcijas, kuras likumā paredzētajos gadījumos pieaicina atzinuma došanai, kā arī šo personu pārstāvji.

[3] Saskaņā ar Maksātnespējas likuma 154. panta otrās daļas 1. punktu fiziskās personas saistību dzēšanas plānā tiek norādīti tie kreditori, kuri savus prasījumus ir iesnieguši Maksātnespējas likuma 141. panta pirmajā daļā noteiktajā kārtībā un kuru prasījumi nav tikuši apmierināti bankrota procedūras ietvaros, kā arī šādu kreditoru prasījumu apmērs. No minētā izriet, ka kreditoriem nav nepieciešams iesniegt atkārtotu kreditoru prasījumu, jo saistību dzēšanas plānā jau ir atspoguļots kreditoru prasījumu apmērs.

Papildus norādāms, ka Maksātnespējas likums kreditoriem neparedz tiesības iesniegt atkārtotu kreditora prasījumu. Saskaņā ar Maksātnespējas likuma 75. panta astoto daļu, ja administratora rīcībā nonāk jaunatklāti apstākļi vai dokumenti par kreditora prasījumu, par kuru jau ir pieņemts lēmums, administrators šo lēmumu ir tiesīgs grozīt vai atcelt, bet ne vēlāk kā līdz dienai, kad šajā likumā noteiktajā kārtībā sastādīts kreditoru prasījumu apmierināšanas plāns, ko sastāda bankrota procedūras ietvaros.

[4] Saskaņā ar Civillikuma 1587. pantu tiesīgi noslēgts līgums uzliek līdzējam pienākumu izpildīt apsoltu, un ne darījuma sevišķais smagums, ne arī vēlāk radušās izpildīšanas grūtības nedod vienai pusei tiesību atkāpties no līguma, kaut arī atlīdzinot otram zaudējumus. Pantā ir atspoguļots vispārējais civiltiesību princips *pacta sunt servanda* (no latīņu val. – līgumi ir jāpilda). No minētā principa izriet, ka kreditoriem, pamatojoties uz starp pusēm noslēgto līgumu, ir tiesības saņemt parāda atmaksu. Iespējamība fiziskajai personai pieteikt maksātnespēju un tās ietvaros dzēst savas

uzņemtās saistības, neapmierinot kreditoru prasījumus pilnā apmērā, ir vērtējams kā izņēmums no *pacta sunt servanda* principa.

Proti, saskaņā ar Maksātnespējas likuma 164. panta pirmo daļu, ja parādnieks ir labticīgi veicis fiziskās personas saistību dzēšanas plānā noteiktās darbības, pēc šā plāna darbības beigām atlikušās minētajā plānā norādītās šīs personas saistības tiek dzēstas un apturētās izpildu lietvedības par dzēsto saistību piedziņu tiek izbeigtas. Vienlaikus vēršam uzmanību, ka Maksātnespējas likuma 164. panta ceturtajā daļā ir uzskaitīti prasījumi, kas netiek dzēsti pēc saistību dzēšanas procedūras pabeigšanas.

Vienlaikus saskaņā ar Maksātnespējas likuma 5. panta pirmo daļu fiziskās personas maksātnespējas procesa mērķis ir pēc iespējas pilnīgāk apmierināt kreditoru prasījumus no parādnieka mantas un dot iespēju parādniekam, kura manta un ienākumi nav pietiekami visu saistību segšanai, tikt atbrīvotam no neizpildītajām saistībām un atjaunot maksātspēju. Tā kā viens no maksātnespējas procesa mērķiem ir pēc iespējas pilnīgāk apmierināt kreditoru prasījumus, tad nav šaubu, ka kreditoru interesēs ir realizēt parādniekam piederošo mantu uzsāktā maksātnespējas procesa ietvaros. Ņemot vērā minēto, Maksātnespējas administrācijas ieskatā Maksātnespējas likums neliedz administratoram atsavināt parādnieka mantu arī saistību dzēšanas laikā un saņemtos līdzekļus no mantas pārdošanas izmaksāt kreditoriem saistību dzēšanas procedūras laikā. Līdz ar to, ja parādnieka manta, kura tika apzināta jau saistību dzēšanas procedūras laikā, tiek realizēta, tad kreditoriem no parādnieka mantas pārdošanas rezultātā iegūtajiem līdzekļiem tiks segts kreditora prasījums Maksātnespējas likuma 147. pantā noteiktajā kārtībā (piemēram, gadījumos, kad parādnieks saistību dzēšanas procedūras laikā saņem mantojumu, ko iespējams realizēt kreditoru prasījumu segšanai).

[5] Fiziskās personas maksātnespējas procesa izmaksu un kreditoru prasījumu segšanas kārtība pēc parādnieka mantas pārdošanas tiek regulēta Maksātnespējas likuma 147. pantā. Proti, pēc parādnieka mantas pārdošanas plāna izpildes administrators nosūta visiem kreditoriem galīgo bankrota procedūras izmaksu sarakstu, nosakot kreditoru prasījumu segšanas kārtību, kā arī pārskatu par saņemtajiem un izlietotajiem naudas līdzekļiem.

No parādnieka mantas vispirms tiek pilnībā segti uzturlīdzekļu maksājumi, to skaitā maksājumi Uzturlīdzekļu garantiju fondam, kā arī fiziskās personas maksātnespējas procesa izmaksas. Līdzekļi, kas iegūti, pārdodot par nodrošinājumu kalpojošo parādnieka mantu, novirzāmi nodrošinātā kreditora prasījuma segšanai. Savukārt nenodrošināto kreditoru prasījumi tiek apvienoti vienā grupā bez prioritātēm. Pēc tam, kad veikti uzturlīdzekļu maksājumi, segtas maksātnespējas procesa izmaksas un līdzekļi, kas iegūti pārdodot par nodrošinājumu kalpojošo parādnieka mantu, novirzīti nodrošinātā kreditora prasījuma segšanai, tiek apmierināti nenodrošināto kreditoru prasījumi proporcionāli katra kreditora pamatparāda summai. No parādnieka naudas līdzekļiem, kas paliek pāri pēc nenodrošināto kreditoru prasījumu apmierināšanas pamatparāda apmērā, tiek apmierināti nenodrošināto kreditoru blakus prasījumi (proporcionāli summai, kas pienākas katram kreditoram).

Visbeidzot parādnieka naudas līdzekļi, kas paliek pāri pēc maksātnespējas procesa izmaksu segšanas un kreditoru prasījumu apmierināšanas, tiek nodoti parādniekam.

***Par iepriekšējā administratora pieņemto lēmumu
atcelšanu fiziskās personas maksātnespējas procesā³¹***

Vai situācijā, kad maksātnespējas procesā ir pieņemti lēmumi par bankrota procedūras pabeigšanu un saistību dzēšanas procedūras pasludināšanu, un, iepazīstoties ar ierakstiem publiskajos reģistros, redzams, ka maksātnespējīgā fiziskā persona neilgi pirms maksātnespējas procesa pasludināšanas ir atdāvinājusi daļu savas mantas trešajām personām (darījumi maksātnespējas procesa ietvaros nav apstrīdēti un/vai vērtēti (iepriekšējais administrators nav apstrīdējis un vērtējis)) iespējams atcelt lēmumus par bankrota procedūras pabeigšanu un saistību dzēšanas procedūras pasludināšanu? Vai administratoram šādā situācijā ir tiesības atprasīt no iepriekšējā administratora vienreizējo administratora atlīdzību?

[1] Maksātnespējas likuma 137. panta 3. punkts noteic, ka pēc fiziskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanas un bankrota procedūras uzsākšanas administrators apzina parādnieka mantu un saistības. Saskaņā ar minētā panta 4. punktu administrators pieprasa un saņem no parādnieka, kā arī no valsts iestādēm un kredītiestādēm ziņas, kas nepieciešamas, lai apzinātu parādnieka mantu un saistības, kā arī citu informāciju fiziskās personas maksātnespējas procesa ietvaros.

Ja administratoram rodas pamatotas šaubas par to, ka parādnieks apzināti slēpj savu mantu, viņš var veikt attiecīgas darbības, lai iegūtu pierādījumus par šīs mantas piederību. Parādnieka mantas apzināšana aptver tādas administratora aktīvas darbības, kuras rezultātā administrators gūst vispusīgu informāciju par parādniekam piederošo vai valdījumā esošo trešajām personām piederošo mantu. Bankrota procedūras norise un tieša administratora iesaiste ir nepieciešama, lai nodrošinātu kreditoru prasījumu apmierināšanu maksimāli iespējamā apmērā, jo nevar izslēgt situāciju, ka parādnieks ir bijis ļaunticīgs un ir nodarījis zaudējumus kreditoriem, piemēram, nobēdzinājis savu mantu, noslēdzis darījumus, kuri nodarījuši kaitējumu kreditoru interesēm u.tml.

Saskaņā ar Maksātnespējas likuma 128. panta pirmo daļu fiziskās personas maksātnespējas procesam tiek piemēroti juridiskās personas maksātnespējas procesa noteikumi, ievērojot likuma sadaļas par fiziskās personas maksātnespējas procesu noteikumus.

Atbilstoši Maksātnespējas likuma 96. panta pirmās daļas 1. punktam administratoram ir pienākums celt tiesā prasību par parādnieka noslēgto darījumu atzīšanu par spēkā neesošiem, ja tas noslēgts [...] trīs mēnešus pirms juridiskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanas, un tādējādi parādniekam nodarīti zaudējumi, neatkarīgi no tā, vai persona, ar kuru vai kurai par labu darījums noslēgts, ir vai nav zinājusi par zaudējumu nodarīšanu kreditoriem. Savukārt atbilstoši Maksātnespējas likuma 96. panta pirmās daļas 2. punktam administrators ceļ tiesā prasību par tādu

31 Maksātnespējas administrācijas 01.06.2017. vēstule Nr.1-49/72.

parādnieka darījumu atzīšanu par spēkā neesošiem, kas slēgti trīs gadu laikā pirms maksātnespējas procesa pasludināšanas, un persona, ar kuru vai kurai par labu darījums noslēgts, zināja par zaudējumu nodarīšanu kreditoriem. Tādējādi secināms, ka izšķirošais faktors, lai darījums tiktu atzīts par spēkā neesošu, ir zaudējumu nodarīšana kreditoriem.

Saskaņā ar Maksātnespējas likuma 5. panta pirmo daļu fiziskās personas maksātnespējas procesa mērķis ir pēc iespējas pilnīgāk apmierināt kreditoru prasījumus no parādnieka mantas un dot iespēju parādniekam, kura manta un ienākumi nav pietiekami visu saistību segšanai, tikt atbrīvotam no neizpildītajām saistībām un atjaunot maksātspēju. Tā kā viens no maksātnespējas procesa mērķiem ir pēc iespējas pilnīgāk apmierināt kreditoru prasījumus, tad nav šaubu, ka kreditoru interesēs ir realizēt parādniekam piederošo mantu uzsāktā maksātnespējas procesa ietvaros. Fiziskās personas maksātnespējas procesam jānodrošina, ka godprātīgām fiziskajām personām, kas ekonomisku vai sociālu apstākļu dēļ kļuvušas maksātnespējīgas, tiek dota „otrā iespēja” uzsākt atbildīgu un maksātspējīgu dzīvi. Turklāt, ja bankrota procedūras laikā administratoram ir pienākums pārvērst naudas līdzekļos parādniekam piederošos īpašumus un mantu, kuru iespējams realizēt, un apmierināt kreditoru prasījumus, tad saistību dzēšanas procedūra ir vērsta uz atlikušo kreditoru prasījumu apmierināšanu un saistību dzēšanu, ja parādnieks bijis labticīgs. Tātad tieši saistību dzēšanas procedūra sniedz parādniekam jau minēto „otro iespēju” – bankrota procedūras ietvaros nesegto prasījumu dzēšanu un maksātspējīgas dzīves uzsākšanu. Jo ilgāk tiek novilcināta bankrota procedūras pabeigšana, jo attiecīgi ilgāk fiziskajai personai liegta pieeja saistību dzēšanas procedūrai. Norādāms, ka likumdevējs kā saistību dzēšanas procedūras ierobežojumus paredzējis apstākļus, kas norāda uz parādnieka nelabticību pirms fiziskās personas maksātnespējas procesa vai tā laikā.

Maksātnespējas likuma 153. pants noteic, ka saistību dzēšanas procedūru nepiemēro vai to pārtrauc šādos gadījumos: 1) parādnieks pēdējo triju gadu laikā pirms fiziskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanas vai maksātnespējas procesa laikā ir slēdzis darījumus, kuru rezultātā kļuvis maksātnespējīgs vai radījis zaudējumus kreditoriem, turklāt viņš apzinājās vai viņam vajadzēja apzināties, ka šādu darījumu slēgšana var novest līdz maksātnespējai vai zaudējumu radīšanai kreditoriem; 2) parādnieks ir sniedzis apzināti nepatiesu informāciju par savu mantisko stāvokli un slēpis savus patiesos ienākumus; 3) parādnieks nepilda bankrota vai saistību dzēšanas procedūrā paredzētos pienākumus, būtiski apgrūtinot maksātnespējas procesa efektīvu norisi.

Jāņem vērā apstākļi, ka bankrota procedūras pabeigšanas pamats ir parādnieka mantas pārdošanas plāna izpilde, t.i., apstākļi, ka administrators veicis visas nepieciešamās darbības, kas vērstas uz parādnieka mantas apzināšanu, pārdošanu un atgūšanu. Parādnieka mantā ietilpst kustamā un nekustamā manta, naudas līdzekļi un prasījuma tiesības pret trešajām personām. Maksātnespēja administrācijas ieskatā, konkrētajā situācijā, no tiesvedības par darījuma atzīšanu par spēkā neesošu rezultāta būtu atkarīgs, vai Parādniekam tiktu konstatēta manta, kas ietekmētu Parādnieka mantisko stāvokli maksātnespējas procesā. Tādējādi secināms, ka, atzīstot darījumu par spēkā neesošu, Parādnieka maksātnespējas procesā tiktu atgūta manta vai naudas līdzekļi, kas ir jārealizē maksātnespējas procesa ietvaros un iegūtie līdzekļi jāsadala kreditoru starpā atbilstoši Maksātnespējas likuma noteikumiem. Maksātnespējas administrācijas ieskatā, Maksātnespējas likums neliedz administratoram izvērtēt parādnieka slēgtos darījumus pirms maksātnespējas procesa pasludināšanas arī saistību dzēšanas laikā.

Izskatot jautājumu par bankrota procedūras pabeigšanu, tiesa pārbauda, vai bankrota procedūra notikusi likumā noteiktajā kārtībā (Civilprocesa likums 363.³⁰ panta ceturtā daļa). Vēršam uzmanību uz to, ka tiesas kompetencē ir vērtēt, vai konkrētajā situācijā ir iespējams atcelt lēmumu par bankrota procedūras pabeigšanu un saistību dzēšanas procedūras pasludināšanu.

Civilprocesa likuma 483. pants noteic, ka protestu par spēkā stājušos tiesas nolēmumu Augstākajai tiesai var iesniegt ģenerālprokurors vai Ģenerālprokuratūras Personu un valsts tiesību aizsardzības departamenta virsprokurors, ja kopš nolēmuma spēkā stāšanās nav pagājuši vairāk kā 10 gadi.

[2] Maksātnespējas likuma 171. panta pirmajā daļā noteikts, ka administrators saņem atlīdzību divu minimālo mēnešalgu apmērā par administratora pienākumu veikšanu no savas iecelšanas dienas līdz bankrota procedūras pabeigšanai. No minētās normas izriet, ka pamats administratora atlīdzības izmaksai ir darbību, kas nepieciešamas bankrota procedūras pabeigšanai, izpilde. Savukārt par atsevišķām bankrota procedūras ietvaros veiktām darbībām atlīdzība nav paredzēta. Izņēmums no šī noteikuma pieļaujams vienīgi gadījumā, ja bankrota procedūra nav pabeigta no administratora neatkarīgu iemeslu dēļ, piemēram, tiek konstatēti fiziskās personas maksātnespējas procesa piemērošanas ierobežojumi, un maksātnespējas process tiek izbeigts.

Ņemot vērā minēto, secināms, ka Maksātnespējas likuma 171. panta pirmajā daļā noteikto vienreizējo atlīdzību pilnā apmērā ir tiesības saņemt administratoram, kas pabeidz konkrēto bankrota procedūru. Konkrētajā situācijā iepriekšējais administrators ir pabeidzis parādnieka bankrota procedūru un saņēmis sev pienākošos atlīdzību. Taču Maksātnespējas administrācijas ieskatā, ja tiesa atceltu lēmumu par bankrota procedūras pabeigšanu un saistību dzēšanas procedūras pasludināšanu atzīstot, ka iepriekšējais administrators nav ievērojis Maksātnespējas likumā noteiktos pienākumus, tad jaunieceltais administrators būtu tiesīgs pieprasīt atmaksāt šos naudas līdzekļus.

Par fiziskās personas maksātnespējas procesa izbeigšanu³²

Civilprocesa likuma 363.³⁶ pants nosaka gadījumus, kad tiesa lemj par fiziskās personas maksātnespējas procesa izbeigšanu. Savukārt saskaņā ar Maksātnespējas likuma 165. panta trešo daļu kreditors iesniedz tiesai pieteikumu par saistību dzēšanas procedūras izbeigšanu, gadījumā ja (1) parādnieks nepilda fiziskās personas saistību dzēšanas plānu; (2) konstatē saistību dzēšanas procedūras piemērošanas ierobežojumu.

Saistību dzēšanas procedūras piemērošanas ierobežojumi ir noteikti Maksātnespējas likuma 153. pantā, kas nosaka, ka saistību dzēšanas procedūru nepiemēro, vai to pārtrauc, ja:

- 1) parādnieks pēdējo triju gadu laikā pirms fiziskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanas vai maksātnespējas procesa laikā ir slēdzis darījumus, kuru rezultātā kļuvis maksātnespējīgs vai radījis zaudējumus kreditoriem, turklāt viņš apzinājās vai viņam vajadzēja apzināties, ka šādu darījumu slēgšana var novest līdz maksātnespējai vai zaudējumu radīšanai kreditoriem;

³² Maksātnespējas administrācijas 30.05.2017. vēstule Nr. 1-49/69.

- 2) parādnieks ir sniedzis apzināti nepatiesu informāciju par savu mantisko stāvokli un slēpis savus patiesos ienākumus;
- 3) parādnieks nepilda bankrota vai saistību dzēšanas procedūrā paredzētos pienākumus, būtiski apgrūtinot maksātspējas procesa efektīvu norisi.

No minētā izriet, ka kreditors var vērsties tiesā ar lūgumu izbeigt fiziskās personas maksātspējas procesu, kā arī izbeigt saistību dzēšanas procesu neatbrīvojot parādnieku no saistībām gadījumā, ja kreditora rīcībā ir informācija par parādnieka nepamatotu fiziskās personas maksātspējas procesa pieteikuma iesniegšanu tiesā, kā arī gadījumā, ja kreditors uzskata, ka parādnieks nepilda saistību dzēšanas plānu vai slēpj savus patiesos ienākumus.

Norādāms, ka saskaņā ar Civilprocesa likuma 363.³⁵ panta ceturto daļu, iesniedzot pieteikumu tiesā, kreditoram ir jāpievieno pierādījumi, kas apstiprina pieteikumā norādītos apstākļus.

Saskaņā ar Civilprocesa likuma 363.³⁵ pantu jautājumu par saistību dzēšanas procedūras izbeigšanu lemj tiesa, kā arī tiesas kompetencē ir vērtēt pieteikumam pievienoto pierādījumu pamatotību un attiecināmību. Tiesa ir neatkarīga un iesniegto pieteikumu, kā arī pievienotos pierādījumus vērtē pēc saviem ieskatiem un pārliecības.

Par saistību dzēšanas procedūras laikā kreditoru prasījumu segšanai novirzāmo naudas līdzekļu apmēru³³

Vai viena trešdaļa no parādnieka ienākumiem, kas jānorāda saistību dzēšanas plānā un jānovirza kreditoriem saistību dzēšanas procedūras ietvaros, aprēķināma pirms vai pēc nodokļu nomaksas?

Augstākās tiesas Civillietu departaments 2016. gada 28. decembra lēmumā lietā Nr. SPC-21/2016 nonācis pie atziņas, ka nevar izdarīt secinājumu par to, ka kreditoru prasījumu segšanai novirzāma viena trešdaļa no personas ienākumiem pēc nodokļu nomaksas, galvenokārt, pamatojoties uz fiziskās personas maksātspējas procesa mērķi un Maksātspējas likuma 155. panta ceturto daļu. Tajā pašā laikā šajā lēmumā nav analizēts šāda secinājuma izvirzīšanai svarīgs apstāklis, ka minētajā normā paredzētais minimālais kreditoriem novirzāmo līdzekļu apmērs ir piesaistīts minimālās mēnešalgas apmēram, nevis personas faktiskajiem ienākumiem, ar vienīgo mērķi kreditoru interešu aizsardzībai noteikt konstantu līdzekļu summu, uz kuras saņemšanu kreditori var pretendēt arī tad, ja parādnieka ienākumi būs mazāki par valstī noteikto minimālo mēnešalgu.

Tāpat minētajā lēmumā nav analizēts Maksātspējas likuma 155. panta ceturto daļas regulējums kopsakarā ar Maksātspējas likuma 161. panta 1. punktu, kas norāda, kādu proporciju no ienākumiem parādnieks ir tiesīgs paturēt savai uzturēšanai saistību dzēšanas procedūras laikā un kāda daļa savukārt ir novirzāma kreditoru prasījumu segšanai. Proti, novirzot kreditoru prasījumu segšanai ienākumus pirms nodokļu nomaksas, parādnieks saņems mazāku summu, nekā to paredz Maksātspējas likuma 161. panta 1. punkts.

33 Maksātspējas administrācijas 18.04.2017.vēstuli Nr. 1-49/52.

Turklāt Augstākās tiesas Civillietu departamenta 2016. gada 28. decembra lēmumā lietā Nr. SPC-21/2016 izdarītajiem secinājumiem pretējs viedoklis ir pausts juridiskajā literatūrā (skat. Par Maksātnespējas likuma 155. panta ceturtās daļas piemērošanu. <http://www.juristavards.lv/doc/270253-par-maksatnespejas-likuma-155panta-ceturta-dalas-piemerosanu/>). Atbilstoši publicētajā rakstā secinātajam kreditoriem novirzāma viena trešdaļa no visiem neto (faktiskajiem) ienākumiem, ko parādnieks saņem, taču, ja ienākumi ir mazāki nekā valstī noteiktā minimālā mēnešalga, tad vismaz viena trešdaļa (kā obligāts pienākums) no valstī noteiktās minimālās mēnešalgas apmēra ir novirzāma kreditoru prasījumu apmierināšanai.

Arī Maksātnespējas administrācijas ieskatā kreditoru prasījumu segšanai saistību dzēšanas procedūrā novirzāma daļa no ienākumiem pēc nodokļu nomaksas un kreditoriem ikmēneša novirzāmais līdzekļu apmērs nedrīkst būt mazāks par vienu trešdaļu no valstī noteiktās minimālās mēnešalgas apmēra. Maksātnespējas administrācijas nostāja minētajā jautājumā pēc Augstākās tiesas Civillietu departamenta 2016. gada 28. decembra lēmuma Nr. SPC-21/2016 pieņemšanas nav mainījies. Tomēr jāņem vērā, ka saskaņā ar Maksātnespējas likuma 157. pantu saistību dzēšanas plāna apstiprināšana un lēmuma pieņemšana par parādnieka atbrīvošanu no atlikušajām saistībām, kas norādītas fiziskās personas saistību dzēšanas plānā atbilstoši Maksātnespējas likuma 164. panta trešajai daļai, ir tiesas kompetencē.

Par pilnvarošanas tiesībām fiziskās personas maksātnespējas procesā³⁴

Vai fiziskā persona uz notariālas pilnvaras pamata ir tiesīga parakstīt citas fiziskās personas – parādnieka saistību dzēšanas plānu, ja pilnvarā norādītas tiesības pārstāvēt parādnieku fiziskās personas maksātnespējas procesā ar visām tiesībām, kādas ar likumu piešķirtas parādniekam fiziskās personas maksātnespējas procesā?

Pilnvara ir ar tiesisku darījumu nodibināta pārstāvības vara. Pārstāvības vara, savukārt, ir pārstāvim piešķirts pilnvarojums izdarīt pārstāvamā vārdā tiesiskos darījumus, par kuru dalībnieku kļūst nevis pārstāvis, bet gan pats pārstāvamais.³⁵ Proti, uz pilnvaras pamata izdarīti tiesiski darījumi ir saistoši nevis to izdarītājam, bet personai, kura pilnvaru izdevusi. Tomēr pastāv tādi tiesiski darījumi, kuros pārstāvība nav pieļaujama. Pārstāvība nav pieļaujama tādu tiesisku darbību veikšanā, kur tiesību subjektam ir jāpiedalās personiski, proti, nav pieļaujams personisku pienākumu pildīšanu un personisku tiesību izlietošanu uzticēt citai personai. Ar personiskām tiesībām un pienākumiem ir jāsaprot tādas tiesības un pienākumi, ko izpildīt iespējams tikai konkrētai personai tās personisko īpašību vai pašas saistības dēļ. Tādi ir tiesiskie darījumi, kas saistīti ar īpaši nozīmīgu lēmumu pieņemšanu personiskajā dzīvē vai mantiskajā jomā.

Saskaņā ar Maksātnespējas likuma 5. panta pirmo daļu, fiziskās personas maksātnespējas procesa mērķis ir pēc iespējas pilnīgāk apmierināt kreditoru prasījumus no parādnieka mantas un dot iespēju parādniekam, kura manta un ienākumi nav pietiekami visu saistību segšanai, tikt atbrīvotam

34 Maksātnespējas administrācijas 11.04.2017. vēstule Nr. 1-49/49.

35 Balodis, K. (2007). Ievads civiltiesībās. Rīga: Zvaigzne ABC, 277., 286. lpp.

no neizpildītajām saistībām un atjaunot maksātspēju. Pēc būtības fiziskās personas mērķis, uzsākot maksātnespējas procesu, ir atbrīvoties no mantiska rakstura saistībām, ko tā uzņēmusies, bet nespēj pildīt. Gadījumā, ja maksātnespējas process norit normatīvajos aktos noteiktajā kārtībā, tā mērķis tiek sasniegts un parādnieks tiek atbrīvots no nesegtajām saistībām. Skaidrs, ka tikt atbrīvotam no saistībām ir paša parādnieka, ne kreditoru interesēs, jo tādējādi parādniekam tiek dota "otrā iespēja" mantiskajā jomā. Līdz ar to tieši no fiziskās personas maksātnespējas procesa mērķa un būtības izriet šī tiesību institūta personiskais raksturs, un fiziskās personas maksātnespējas procesā fiziskajai personai Maksātnespējas likumā noteiktie pienākumi ir izpildāmi personiski.

Maksātnespējas likuma 139. panta 4. punktā noteikts, ka viens no parādnieka pienākumiem bankrota procedūras laikā ir sagatavot saistību dzēšanas plānu. Saistību dzēšanas plāns ir viens no būtiskākajiem fiziskās personas maksātnespējas procesa dokumentiem, jo saskaņā ar šo plānu noris viena no divām fiziskās personas maksātnespējas procesa procedūrām – saistību dzēšanas procedūra. Saistību dzēšanas plānā parādnieks, ievērojot Maksātnespējas likuma 154. pantā un 155. pantā noteikto, norāda paredzamos ikmēneša ienākumus un kreditoru prasījumu segšanai novirzāmos līdzekļus. Parakstot saistību dzēšanas plānu, parādnieks ne tikai piešķir šim dokumentam juridisku spēku, bet pēc būtības apliecina, ka pats šo plānu ir sastādījis un to, ka apņemas pildīt saistību dzēšanas plānā noteikto. Maksātnespējas likuma 160. pantā parādniekam saistību dzēšanas procedūras laikā uzlikts pienākums gūt ienākumus atbilstoši savām iespējām, lai pilnīgāk apmierinātu kreditoru prasījumus, un, atbilstoši gūtajiem ienākumiem, pildīt fiziskās personas saistību dzēšanas plānu. Ienākumus parādniekam ir jāgūst personīgi, un šis faktors ir noteicošais sekmīgai saistību dzēšanas procedūras norisei. Protī, nav pieļaujams, ka saistību dzēšanas plānā paredzētos maksājumus parādnieka vietā veic kāda trešā persona.

Līdz ar to, ņemot vērā fiziskās personas maksātnespējas procesa būtisko nozīmi personas dzīvē un šī procesa personisko raksturu, kā arī to, ka saistību dzēšanas plānā ietvertās saistības parādnieks ir tiesīgs pildīt tikai pats personīgi, Maksātnespējas administrācijas ieskatā nebūtu pieļaujams, ka saistību dzēšanas plānu paraksta parādnieka pilnvarotais pārstāvis. Līdz ar to pilnvarnieks nav tiesīgs veikt darbības, kuru veikšanā, saskaņā ar likuma mērķi, pārstāvība nav pieļaujama.

***Par saistībām, kas netiek dzēstas
pēc saistību dzēšanas procedūras pabeigšanas³⁶***

Vai parādniekam bankrota procedūras laikā atbilstoši Maksātnespējas likuma prasībām ir tiesības pilnībā atbrīvoties no parādiem par zaudējumu piedziņu apdrošināšanas kompānijas labā?

Saskaņā ar Maksātnespējas likuma 128. panta trešo daļu fiziskās personas maksātnespējas process sastāv secīgi no bankrota procedūras un saistību dzēšanas procedūras. Bankrota procedūras laikā tiek pārdota visa parādnieka manta, un iegūtie līdzekļi tiek novirzīti kreditoru prasījumu

³⁶ Maksātnespējas administrācijas 07.04.2017. vēstule Nr. 1-49/47.

apmierināšanai. Savukārt saistību dzēšanas procedūras laikā daļa parādnieku ienākumu tiek novirzīta kreditoru prasījumu apmierināšanai. Pēc saistību dzēšanas procedūras beigām parādnieks tiek atbrīvots no atlikušajām saistībām, izņemot Maksātnespējas likuma 164. pantā ceturtajā daļā noteiktajos gadījumos.

Atbilstoši Maksātnespējas likuma 164. panta ceturtajai daļai pēc saistību dzēšanas procedūras pabeigšanas netiek dzēsti:

- 1) prasījumi par uzturlīdzekļu samaksu;
- 2) prasījumi no neatļautas darbības;
- 3) nodrošinātais prasījums, ja parādnieks ir saglabājis par šā prasījuma nodrošinājumu kalpojošo mājokli, ciktāl Maksātnespējas likuma 148. pantā minētā vienošanās nenosaka citādi. Izpildu lietvedības par minēto saistību piedziņu tiek atjaunotas atlikušajā parāda apmērā;
- 4) prasījumi par Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksā un Krimināllikumā paredzētajiem sodiem, kā arī kompensācija par radīto kaitējumu.

Saskaņā ar Civillikuma 1635. pantu par neatļautu darbību atzīstams katrs tiesību aizskārums, kuras rezultātā nodarīts kaitējums, kas dod tiesību cietušajam prasīt apmierinājumu no aizskārēja, ciktāl viņu par šo darbību var vainot.

Neatļauta darbība kā tāda civiltiesībās var izpausties gan līguma vai cita darījuma pienākumu nepildīšanā, gan ārpuslīgumiska citas personas aizskārumā jeb deliktā. Tomēr, ņemot vērā fiziskās personas maksātnespējas procesa mērķi - pēc iespējas pilnīgāk apmierināt kreditoru prasījumus no parādnieka mantas un dot iespēju parādniekam, kura manta un ienākumi nav pietiekami visu saistību segšanai, tikt atbrīvotam no neizpildītajām saistībām un atjaunot maksātspēju, ir apšaubāms, ka Maksātnespējas likuma 164. panta izpratnē par prasījumiem no neatļautas darbības, tai skaitā, ir uzskatāmi līgumisko attiecību pārkāpumi, jo šādā gadījumā parādnieks nebūtu atbrīvojams no saistībām, kas izraisīja maksātnespējas iestāšanos. Līdz ar to Maksātnespējas administrācijas ieskatā Maksātnespējas likuma 164. panta ceturtais daļas izpratnē ar neatļautu darbību saprotama tikai ārpuslīgumiska neatļauta darbība jeb delikts. Tātad jebkuras prasījuma tiesības, kas radušās no ārpuslīgumiskas prettiesiskas rīcības (var izpausties gan darbības, gan bezdarbības formā) rezultātā radītā kaitējuma, kas ir atlīdzināms, netiek dzēstas pēc saistību dzēšanas procedūras pabeigšanas fiziskas personas maksātnespējas procesā.

Likumdevējs ir uzlicis par pienākumu no neatļautas darbības izrietošus prasījumus segt pilnā apmērā, tādējādi skaidri norādot, ka šādi prasījumi ir tik būtiski, ka uz tiem nav attiecināms viens no fiziskās personas maksātnespējas procesa mērķiem – saistību dzēšana.

Ņemot vērā minēto, ja apdrošināšanas kompānija pieteiks savu kreditora prasījumu fiziskās personas maksātnespējas procesa ietvaros, pastāv iespēja, ka bankrota procedūras vai saistību dzēšanas procedūras laikā parādnieks spēs pilnībā segt apdrošināšanas kompānijas prasījumu. Tomēr, ja minētais prasījums maksātnespējas procesa laikā netiks segts pilnībā, pēc saistību dzēšanas procedūras pabeigšanas tas netiks dzēsts atbilstoši Maksātnespējas likuma 164. panta ceturtais daļas 2. punktam.

Par kreditoriem izmaksājamām summām³⁷

Kāda naudas summa fiziskajai personai būs katru mēnesi jāmaksā kreditoriem, ņemot vērā, ka personas parādsaistības ir 17000,00 euro, fiziskā persona ir invalīds un saņem pensiju 500,00 euro, personas apgādībā ir 8 nepilngadīgi bērni, personas darba alga ir 1000,00 euro, personai nav būtiskas kustamas mantas un nav nekustamo īpašumu?

Attiecībā uz bankrota procedūru norādāms, ka tās laikā maksātnespējas procesa administrators pārdod fiziskajai personai piederošo mantu, savukārt pašai fiziskajai personai saskaņā ar Maksātnespējas likuma 139. panta 6. punktu ir pienākums segt maksātnespējas procesa izmaksas.

Attiecībā uz saistību dzēšanas procedūru norādāms, ka Maksātnespējas likuma 154. panta otrajā daļā noteikts, ka saistību dzēšanas plānā (to sastāda pati fiziskā persona) jāiekļauj informācija par paredzamo mēneša ienākumu apmēru, par mēneša uzturēšanas izmaksu apmēru, par ienākumu apmēru, kas nepieciešams viņa mājokļa īrei vai lietojuma procentu maksājumiem nodrošinātajam kreditoram, ja parādnieks ir vienojies ar viņu par vienīgā mājokļa saglabāšanu, un par mēneša ienākumu apmēru, kas tiks novirzīts saistību dzēšanas plāna izpildei.

No Maksātnespējas likuma neizriet, ka apstākļi par apgādībā esošām personām tieši ietekmētu kreditoriem izmaksājamo ikmēneša summu. Tomēr šādu apstākļi jāņem vērā saistību dzēšanas plānā norādot paredzamo mēneša ienākumu apmēru, lai segtu parādnieka uzturēšanas izmaksas, jo pie šādām izmaksām var pieskaitīt arī izmaksas, kas rodas uzturot apgādībā esošas personas (bērnus).

Līdz ar to, lai saprastu, kāda būs ikmēneša kreditoriem izmaksājamā summa, fiziskajai personai ir jāsaprot, kādu ienākumu apmēru viņš novirzīs izmaksu segšanai.

Secīgi, ņemot vērā paredzamos ienākumus saistību dzēšanas procedūrā, ir jānosaka saistību dzēšanas plāna īstenošanas termiņš, kas ir atkarīgs no kreditoru prasījumu segšanai novirzāmās summas (Maksātnespējas likuma 155. panta pirmā daļa). Maksātnespējas likuma 155. panta otrajā, trešajā un ceturtajā daļā izklāstīti nosacījumi, pēc kuriem var noteikt saistību dzēšanas plāna termiņu. Vēršam uzmanību, ka minimālie kreditoru prasījumu segšanai novirzāmie līdzekļi ir viena trešdaļa no parādnieka ienākumiem, bet ne mazāk kā viena trešdaļa no vienas minimālās mēnešalgas mēnesī.

Ņemot vērā minēto, Maksātnespējas administrācija norāda, ka, lai gan ir norādīti konkrēti fakti par maksātnespējīgu fizisku personu, ir jāņem vērā arī citi apstākļi, kas var mainīt kreditoriem izmaksājamo ikmēneša summu.

Tāpat norādāms, ka saskaņā ar Maksātnespējas likuma 147. panta ceturto daļu nenodrošināto kreditoru prasījumi apmierināmi proporcionāli katra kreditora pamatparāda summai.

Par saistību dzēšanas procedūru³⁸

37 Maksātnespējas administrācijas 21.03.2017. vēstule Nr. 1-49/38.

38 Maksātnespējas administrācijas 06.03.2017. vēstule Nr. 1-49/31.

- 1) *Cik ilgi konkrētā maksātnespējas procesā ieceltais maksātnespējas procesa administrators (turpmāk – administrators) pēc saistību dzēšanas plāna nosūtīšanas kreditoriem uzrauga parādnieka saistību izpildi;*
- 2) *Kādā veidā kreditors var uzzināt, vai parādnieks strādā, lai spētu izpildīt saistības, vai tomēr parādnieks ļaunprātīgi ignorē kreditorus;*
- 3) *Gadījumā, ja beidzas saistību dzēšanas plāna īstenošanas termiņš, kas konkrētajā gadījumā ir trīs gadi un seši mēneši, bet nav veikti visi maksājumi šajā periodā, vai saistību dzēšanas termiņš tiek pagarināts līdz brīdim, kad parādnieks veiks visus paredzētos maksājumus.*

[1] Atbilstoši Maksātnespējas likuma 159. pantam pēc saistību dzēšanas procedūras pasludināšanas administrators Maksātnespējas likumā noteiktajā kārtībā pēc kreditoru pieprasījuma uzrauga fiziskās personas saistību dzēšanas plāna izpildi un parādnieka rīcību saistību dzēšanas procedūras laikā noteikto pienākumu izpildē. No minētā izriet, ka administrators parādnieka uzraudzību saistību dzēšanas procedūras laikā veic pēc kreditoru pieprasījuma. Proti, likumdevējs nav uzlicis administratoram pienākumu uzraudzīt parādnieka darbības saistību dzēšanas procedūras laikā.

Vienlaikus jānorāda, ka saskaņā ar Maksātnespējas likuma 165. panta otro daļu administratoram jāiesniedz tiesai pieteikums par saistību dzēšanas procedūras izbeigšanu, ja administrators konstatē saistību dzēšanas procedūras piemērošanas ierobežojumus, kas noteikti Maksātnespējas likuma pantā (piemēram, ja parādnieks nepilda saistību dzēšanas procedūrā paredzētos pienākumus, būtiski apgrūtinot maksātnespējas procesa efektīvu norisi). Tāpat norādām, ka Maksātnespējas likuma 26. pantā otrajā daļā ir noteikts administratora pienākums nodrošināt efektīvu un likumīgu fiziskās personas maksātnespējas procesa norisi un mērķu sasniegšanu, tostarp arī saistību dzēšanas procedūras laikā.

Līdz ar to, skatot minētās normas sistēmiski, secinām, ka administratoram ir pienākums pieprasīt informāciju parādniekam par saistību dzēšanas plāna izpildi un likumā noteikto pienākumu izpildi ne vien gadījumā, ja viņš saņem attiecīgu kreditoru lūgumu, bet visos gadījumos, kad viņa rīcībā ir informācija par parādnieka iespējami nelabticīgu rīcību saistību dzēšanas procedūras laikā.

[2] Maksātnespējas likuma 160. pants noteic parādnieka pienākumus saistību dzēšanas procedūrā, tostarp pienākumu pildīt fiziskās personas saistību dzēšanas plānu, gūt ienākumus atbilstoši savām iespējām, lai pilnīgāk apmierinātu kreditoru prasījumus, un, pēc administratora pieprasījuma, sniegt informāciju par fiziskās personas saistību dzēšanas plāna izpildi. Tāpat Maksātnespējas likuma 6. panta 8. punktā kā viens no maksātnespējas procesa principiem ir nostiprināts labticīguma princips, kas paredz, ka procesā iesaistītajām personām savas tiesības jāizmanto un pienākumi jāizpilda labā ticībā.

Maksātnespējas likuma 163. pants noteic, ja kreditoriem ir informācija, ka parādnieks slēpj savus ienākumus vai neveic šajā likumā noteiktās darbības, lai segtu pēc iespējas lielāku daļu no savām saistībām, kreditori ir tiesīgi lūgt administratoram, lai viņš veic parādnieka rīcības pārbaudi saistību dzēšanas procedūras ietvaros. Tādējādi Maksātnespējas likums paredz tiesisku mehānismu, kuru var īstenot kreditori, lai aizsargātu savas intereses pret parādnieka ļaunticīgu rīcību saistību dzēšanas procedūras ietvaros.

Ievērojot minēto, Maksātnespējas administrācijas ieskatā, kreditoram savu interešu aizsardzībai fiziskās personas maksātnespējas procesa ietvaros var veikt parādnieka uzraudzību. Tomēr, ja parādnieks pilda tiesā apstiprināto saistību dzēšanas plānu, kreditoriem būtu iemesls lūgt administratoram veikt parādnieka rīcības pārbaudi saistību dzēšanas procedūras ietvaros tikai tad, ja ir objektīvs pamats uzskatīt, ka parādnieks, negūst ienākumus atbilstoši savām spējām, lai pilnīgāk apmierinātu kreditoru prasījumus, vai arī parādnieks ir apzināti sniedzis nepatiesu informāciju par savu mantisko stāvokli un slēpis savus patiesos ienākumus.

[3] Informējam, ka Maksātnespējas likums neparedz tādu tiesību mehānismu, kā saistību dzēšanas plāna termiņa pagarināšana – kā iepriekš norādīts, parādniekam ir noteikts pienākums pildīt saistību dzēšanas plānu. Proti, saistību dzēšanas procedūras galvenais mērķis ir, līdzsvarojot parādnieka un kreditoru intereses, atbrīvot parādnieku no nesegtajām saistībām, ja parādnieks godprātīgi ir novirzījis saistību dzēšanas plānā paredzēto savu ienākumu daļu kreditoru prasījumu daļējai segšanai. Attiecīgi, ja parādnieks nav godprātīgi veicis saistību plānā paredzētās darbības noteiktajā termiņā, saskaņā ar Maksātnespējas likuma 164. panta otro daļu parādnieks netiek atbrīvots no fiziskās personas saistību dzēšanas plānā norādītajām atlikušajām saistībām.

Ja saistību dzēšanas procedūra tiek izbeigta, neatbrīvojot parādnieku no saistībām, kreditoru prasījumi tiek atjaunoti un aprēķināti pilnā apmērā, bet apturētā tiesvedība un spriedumu izpildu lietvedība tiek atjaunota (Maksātnespējas likuma 165. panta sestā daļa).

Par fiziskās personas ienākumiem maksātnespējas procesa laikā³⁹

Vai darba devēja atlīdzinātie izdevumi, kas saistīti ar komandējumu, ir uzskatāmi par ienākumiem Maksātnespējas likuma izpratnē un attiecīgi, vai tie ir novirzāmi kreditoru prasījumu apmierināšanai?

Fiziskās personas maksātnespējas process sastāv no divām secīgām procedūrām: bankrota procedūras un saistību dzēšanas procedūras. Bankrota procedūras laikā tiek realizēta visa parādnieka manta, un no tās realizācijas iegūtie līdzekļi novirzīti kreditoru prasījumu apmierināšanai, savukārt saistību dzēšanas procedūras laikā parādniekam ir pienākums kreditoru prasījumu segšanai mēnesī novirzīt vienu trešdaļu no saviem ienākumiem, bet jebkurā gadījumā novirzāmo ienākumu apmērs nevar būt mazāks par vienu trešdaļu no valstī noteiktās minimālās algas (t.i., vismaz 126,66 *euro*). No minētā var secināt, ka fiziskajai personai saistību dzēšanas procedūras laikā ir pienākums no tiem naudas līdzekļiem, ko tā ieguvusi ar savu darbu, saimniecisko darbību u.c. darbībām, likumā noteikto daļu novirzīt kreditoru prasījumu apmierināšanai.

Tajā pašā laikā likumdevējs ir noteicis tos naudas līdzekļus, uz kuriem kreditori nevar vērst piedziņu, t.i., atsavināt piespiedu kārtā. Saskaņā ar Civilprocesa likuma 596. panta 3. punktu kreditori cita starpā nevar vērst piedziņu uz darbiniekam izmaksājamām summām sakarā ar komandējumu, pārcelšanu un nosūtīšanu darbā uz citu apdzīvotu vietu. Tādējādi likumdevēja mērķis

39 Maksātnespējas administrācijas 09.02.2017. vēstule Nr. 1-49/21.

ir aizsargāt no piespiedu atsavināšanas tos naudas līdzekļus, kas saņēmējam piešķirti konkrēta sociāla vai saimnieciska mērķa īstenošanai, no citiem saņēmēja ienākumiem. Kā tas secināms no Ministru kabineta 2010. gada 12. oktobra noteikumiem Nr. 969 "Kārtība, kādā atlīdzināmi ar komandējumiem saistītie izdevumi", darbiniekam sakarā ar komandējumu izmaksājamās summas paredzētas to izmaksu segšanai, kas rodas sakarā ar darbinieka nosūtīšanu uz citu apdzīvotu vietu Latvijas Republikā vai ārvalstī, lai darbinieks realizētu darbavietas uzstādītos un statūtos paredzētos saimnieciskos mērķus vai piedalītos kvalifikācijas paaugstināšanas pasākumos.

No iepriekš minētā izriet, ka līdzekļi, kas izmaksāti komandējuma izmaksu segšanai, ir paredzēti tikai to izdevumu segšanai, kas radušies saistībā ar nosūtīšanu komandējumā (ceļa, viesnīcas, uzturēšanās izmaksas, dalības maksa kvalifikācijas pasākumos u.c. izmaksas). Līdz ar to izmaksātā komandējuma nauda netiek uzskatīta par ienākumu, kas ir izmantojams kreditoru prasījumu segšanai saskaņā ar Maksātnespējas likuma 160. panta 2. punktu.

Vienlaikus vēršam uzmanību, ka neatkarīgi no tiem maksājumiem, kas atbilstoši Civilprocesa likuma 596. pantam nav novirzāmi kreditoru prasījumu apmierināšanai, parādniekam saglabājas pienākums saskaņā ar Maksātnespējas likuma 155. panta ceturto daļu kreditoru prasījumu segšanai novirzīt līdzekļus vienas trešdaļas apmērā no parādnieka ienākumiem, bet ne mazāk kā vienu trešdaļu no vienas minimālās mēnešalgas mēnesī.

Par kreditoriem izmaksājamās summas apmēru⁴⁰

Vai kreditoriem ir jāizmaksā starpība, par kādu ir palielinājusies minimālā mēnešalga no 2014. gada 1. janvāra, lai gan parādnieka ienākumu apmērs nav mainījies?

Atbilstoši Maksātnespējas likuma 154. panta otrās daļas 7. punktam saistību dzēšanas plānā norādāms kreditoriem izmaksājamās summas apmērs un izmaksas grafiks saistību dzēšanas procedūrā. Saskaņā ar Maksātnespējas likuma 160. pantu parādniekam ir pienākums pildīt saistību dzēšanas plānu un gūt ienākumus atbilstoši savām spējām, lai pilnīgāk apmierinātu kreditoru prasījumus. Savukārt minētā likuma 155. panta ceturta daļa noteic, ka minimālā kreditoriem novirzāmā summa nevar būt mazāka par vienu trešdaļu no valstī noteiktās minimālās mēnešalgas mēnesī.

Tādējādi, neatkarīgi no tā, ka saistību dzēšanas plānā kreditoru prasījumu segšanai norādīts izmaksājamās summas apmērs atbilstoši saistību dzēšanas plāna sastādīšanas brīdī noteiktajai minimālajai mēnešalgai vienas trešdaļas apmērā, saistību dzēšanas procedūras ietvaros kreditoriem jānovirza ne mazāk kā viena trešdaļa no faktiskās valstī noteiktās minimālās mēnešalgas.

Proti, kreditoru prasījumu segšanai novirzāmās summas apmērs jebkurā gadījumā nevar būt mazāks par vienu trešdaļu no valstī noteiktās minimālās mēnešalgas, neskatoties uz to, ka parādnieka faktiskie ienākumi nav mainījušies. Līdz ar to parādniekam kreditoru prasījumu dzēšanai ir jāpārskaita viena trešdaļa no starpības, par kādu ir palielinājusies minimālā mēnešalga saistību dzēšanas procedūras laikā. Vēršam uzmanību, ka pretējā gadījumā atbilstoši Maksātnespējas likuma

40 Maksātnespējas administrācijas 01.02.2017. vēstule Nr. 1-49/18.

165. panta sestajai daļai fiziskās personas maksātnespējas process var tikt izbeigts, neatbrīvojot parādnieku no saistībām, kreditoru prasījumi tiks atjaunoti un aprēķināti pilnā apmērā, bet apturētā tiesvedība un spriedumu izpildu lietvedība tiks atjaunota.

Par saistību dzēšanas plāna grozīšanu⁴¹

Vai pie apstākļiem, kad ir mainījusies minimālā darba alga valstī, parādniekam ir jāgriežas tiesā ar pieteikumu par saistību dzēšanas plāna grozījumiem?

Atbilstoši Maksātnespējas likuma 162. panta pirmajai daļai, ja fiziskās personas saistību dzēšanas plāna izpildes laikā mainās parādnieka ienākumi, viņam ir pienākums sagatavot fiziskās personas saistību dzēšanas plāna grozījumus, mainot šā plāna termiņu un tā ietvaros sedzamo saistību apmēru. Savukārt Maksātnespējas likuma 162. panta otrā un trešā daļa paskaidro 162. panta pirmajā daļā minēto, proti, parādniekam ir pienākums veikt grozījumus un pagarināt saistību dzēšanas plāna izpildes termiņu, ja viņa ienākumi samazināsies tādā apmērā, ka acīmredzami nebūs iespējas segt plānā norādīto saistību apmēru. Turpretī, ja parādnieka ienākumi palielinās tādā apmērā, ka viņš acīmredzami varēs segt lielāku saistību apmēru, nekā plānā norādīts, parādniekam jāveic grozījumi saistību dzēšanas plānā, grozot attiecīgi plāna izpildes termiņu un sedzamo saistību apmēru. No iepriekš minētā var secināt, ka fiziskajai personai tiesā apstiprinātais saistību dzēšanas plāns jāgroza tikai tajos gadījumos, ja ienākumi palielināsies vai samazināsies tādā apmērā, ka ietekmēs plāna īstenošanas termiņu, kas noteikts saskaņā ar Maksātnespējas likuma 155. pantu. Tādēļ, ja ienākumu palielināšanās minimālās darba algas likmes paaugstināšanas dēļ nav tik būtiska, lai ietekmētu parādsaistību apmēru, ko fiziskā persona spējīga segt maksātnespējas procesā, un attiecīgi - saistību dzēšanas plāna īstenošanas termiņu, tad grozījumi saistību dzēšanas plānā nav jāveic.

Vienlaikus Maksātnespējas administrācija norāda, ka atbilstoši Maksātnespējas likuma 155. panta ceturtajai daļai minimālā kreditoriem novirzāmā summa nevar būt mazāka par vienu trešdaļu no valstī noteiktās minimālās darba algas apmēra. Proti, neatkarīgi no tā, ka parādnieka faktiskie ienākumi ir mazāki par minimālās darba algas apmēru, kreditoru prasījumu segšanai saistību dzēšanas plāna ietvaros jānovirza ne mazāk kā viena trešdaļa no minimālās darba algas. Pretējā gadījumā konkrētais fiziskas personas maksātnespējas process tiks izbeigts, nedzēšot parādnieka saistības un iestāsies Maksātnespējas likuma 165. panta sestajā daļā noteiktās sekas, proti, kreditoru prasījumi tiks atjaunoti un aprēķināti pilnā apmērā, bet apturētā tiesvedība un spriedumu izpildu lietvedība tiks atjaunota.

Par kreditora, kura prasījuma tiesības ir atkarīgas no nosacījuma iestāšanās, iekļaušanu saistību dzēšanas plānā⁴²

41 Maksātnespējas administrācijas 20.01.2017. vēstule Nr. 1-49/9.

42 Maksātnespējas administrācijas 02.01.2017. vēstule Nr. 1-49/1.

Vai nenodrošinātā kreditora prasījums, kas ir atkarīgs no nosacījuma iestāšanās, kurš nav iestājies, ir jāņem vērā, sastādot saistību dzēšanas plānu, un jāiekļauj saistību dzēšanas plāna maksājumu grafikā?

Atbilstoši Maksātnespējas likuma 141. panta pirmajai daļai kreditoru prasījumi pret parādnieku fiziskās personas maksātnespējas procesā ir iesniedzami administratoram Maksātnespējas likuma XIII nodaļā noteiktajā kārtībā. Maksātnespējas likuma 73. panta ceturtās daļas 5.¹ punktā ir noteikts, ka kreditori savā iesniegumā administratoram par kreditora prasījuma atzīšanu citu starpā norāda, vai kreditors atzīstams par tādu, kura prasījuma tiesības ir atkarīgas no nosacījuma iestāšanās, kā arī prasījuma apmēru un datumu (ja tāds ir zināms), līdz kuram nosacījumam jāiestājas.

Maksātnespējas likuma 118.¹ pantā ir noteikta sevišķa kreditoru prasījumu segšanas kārtība, ja pieteikts tāda nodrošinātā kreditora prasījums, kura prasījuma tiesības atkarīgas no nosacījuma iestāšanās. Proti, naudas līdzekļus, kas iegūti no tādas parādnieka mantas pārdošanas, kas kalpo par nodrošinājumu tāda nodrošinātā kreditora prasījumam, kura prasījuma tiesības atkarīgas no nosacījuma iestāšanās, administrators deponē Maksātnespējas administrācijas speciāli izveidotajā kontā Valsts kasē līdz brīdim, kad nodrošinātais kreditors iesniedzis Maksātnespējas administrācijai paziņojumu par nosacījuma iestāšanos. Tā kā konkrētajā situācijā kreditors, kura prasījuma tiesības ir atkarīgas no nosacījuma iestāšanās, ir nenodrošinātais kreditors, tad attiecībā uz viņu Maksātnespējas likuma 118.¹ pants nebūs piemērojams. Minētais izskaidrojums ar to, ka nodrošinātajam kreditoram maksātnespējas procesā ir noteikts īpašs statuss, kas ir principiāli atšķirīgs no nenodrošinātajiem kreditoriem noteiktā. Tā kā nodrošinātā kreditora prasījums (tostarp, arī tāds, kura prasījuma tiesības ir atkarīgas no nosacījuma iestāšanās) ir nodrošināts ar ķīlu, atšķirībā no nenodrošinātajiem kreditoriem, kuriem šāda prasījuma nodrošinājuma nav, šo abu kreditoru grupu iespējas ietekmēt maksātnespējas procesa gaitu nevar būt identiskas.

Saskaņā ar Maksātnespējas likuma 154. panta otrās daļas 1. punktu saistību dzēšanas plānā tiek norādīti tie kreditori, kuri savus prasījumus ir iesnieguši Maksātnespējas likuma 141. panta pirmajā daļā noteiktajā kārtībā un kuru prasījumi nav tikuši apmierināti bankrota procedūras ietvaros, kā arī šādu kreditoru prasījumu apmērs. Papildus atbilstoši šā panta otrās daļas 7. punktam jānorāda arī kreditoriem izmaksājamās summas apmērs un izmaksas grafiks saistību dzēšanas procedūrā.

Maksātnespējas administrācijas ieskatā, kreditora prasījums, neatkarīgi no tā, ka uz paziņojuma par bankrota procedūras pabeigšanas un saistību dzēšanas plāna sagatavošanas brīdi nosacījums, no kura ir atkarīga nenodrošinātā kreditora prasījuma esamība, nav iestājies, tomēr būtu norādāms saistību dzēšanas plānā atbilstoši Maksātnespējas likuma 154. panta otrās daļas 1. punktam. Tajā pašā laikā šāds kreditora prasījums nav jāatspoguļo maksājumu grafikā (Maksātnespējas likuma 154. panta otrās daļas 7. punkts).

Tajā pašā laikā, ja iestāsies nosacījums, kura rezultātā kreditors tomēr iegūs savas prasījuma tiesības pret parādnieku (gadījumā, ja galvenais parādnieks savas saistības pārstās pildīt), tad attiecīgi šis kreditora prasījums ir iekļaujams saistību dzēšanas plāna maksājumu grafikā, izdarot nepieciešamos grozījumus saistību dzēšanas plānā saskaņā ar Maksātnespējas likuma 162. pantu. Papildus jāņem vērā, ka, ja galvenais parādnieks kādu laiku savas saistības pret kreditoru ir pildījis,

tad kreditora prasījumu vajadzēs precizēt, ņemot vērā to parāda daļu, kas jau ir tikusi segta ārpus parādnieka maksātnespējas procesa.

Par administratora pienākumu sniegt juridisku palīdzību parādniekam fiziskās personas maksātnespējas procesā⁴³

Vai pieteikuma tiesai sastādīšana parādnieka vietā fiziskās personas maksātnespējas procesā ietilpst administratora pienākumos, un vai administratoram par šādu darbību izpildi ir tiesības prasīt atlīdzību?

Saskaņā ar Maksātnespējas likuma 165. panta pirmās daļas 2. punktu parādniekam ir pienākums iesniegt tiesā pieteikumu par saistību dzēšanas procedūras izbeigšanu, ja viņš ir izpildījis fiziskās personas saistību dzēšanas plānu. Vienlaikus Maksātnespējas likuma 159. pantā ir noteiktas darbības, kas jāveic administratoram pēc saistību dzēšanas procedūras paskaidrošanas. Proti, administrators pēc kreditoru pieprasījuma uzrauga fiziskās personas saistību dzēšanas plāna izpildi un uzrauga parādnieka rīcību parādniekam noteikto pienākumu izpildē, kā arī pēc parādnieka lūguma sniedz viņam juridisko palīdzību saistībā ar fiziskās personas maksātnespējas procesu (ja nepieciešams, izstrādā saistību dzēšanas plāna grozījumus). No minētās tiesību normas izriet, ka administrators parādniekam sniedz juridisko palīdzību tikai pēc attiecīga lūguma saņemšanas. Turklāt Maksātnespējas likuma 171. panta trešajā daļā noteikts, ka par parādniekam sniegto juridisko palīdzību saistību dzēšanas procedūrā pēc fiziskās personas saistību dzēšanas plāna apstiprināšanas administrators saņem atlīdzību, kas nepārsniedz samaksu par valstī nodrošinātās juridiskās palīdzības – juridiskās konsultācijas – sniegšanu. Proti, administratoram ir tiesības saņemt atlīdzību par parādniekam sniegto juridisko palīdzību, tai skaitā pieteikuma tiesai sastādīšanu, gadījumā, kad tas jādara pašam parādniekam, un administrators ir tiesīgs atteikties veikt šīs darbības bez maksas. Tomēr administratora noteiktā atlīdzība nedrīkst pārsniegt valstī nodrošinātās juridiskās palīdzības noteikto apmēru. Valsts nodrošinātās juridiskās palīdzības izmaksas noteiktas 2009. gada 22. decembra Ministru kabineta noteikumos Nr. 1493 "Noteikumi par valsts nodrošinātās juridiskās palīdzības apjomu, samaksas apmēru, atlīdzināmajiem izdevumiem un to izmaksas kārtību". Līdz ar to, administratora noteiktā atlīdzība nedrīkst pārsniegt šajos Ministru kabineta noteikumos noteiktos apmērus.

No minētajām normām izriet, ka administratora pienākumos neietilpst pieteikuma par saistību dzēšanas procedūras izbeigšanu sastādīšana. Fiziskajai personai ir tiesības vērsties pie administratora ar lūgumu sniegt juridisko palīdzību pieteikuma sastādīšanā, samaksājot normatīvajos aktos noteikto atlīdzību.

Vienlaikus Maksātnespējas administrācija norāda, ka pieteikums tiesai par saistību dzēšanas procedūras izbeigšanu sastādāms brīvā formā, norādot tajā Civilprocesa likuma 254. pantā noteiktos rekvizītus. Saskaņā ar Civilprocesa likuma 363.³⁵ pantu, tiesa apstiprina saistību dzēšanas procedūras izbeigšanu, ja konstatē, ka parādnieks ir izpildījis saistību dzēšanas plānu un nav saņemti kreditoru un parādnieka iebildumi vai arī saņemtie iebildumi atzīstami par

43 Maksātnespējas administrācijas 19.01.2017. vēstule Nr. 1-49/7.

nepamatotiem. Pieteikumam par saistību dzēšanas procedūras izbeigšanu parādnieks, kreditors vai administrators pievieno pierādījumus, kas apstiprina pieteikumā norādītos apstākļus. Proti, pieteikumā jānorāda, ka nav saņemti kreditoru iebildumi. Gadījumā, ja kreditoru iebildumi ir saņemti, pieteikumā nepieciešams norādīt, kādēļ šie iebildumi nav pamatoti. Tāpat, pieteikumam pielikumā jāpievieno dokumenti, kas apstiprina saistību dzēšanas plāna izpildi.

3.4. Citi jautājumi

Par vienošanos par parādnieka mājokļa saglabāšanu⁴⁴

1) *Vai banka ir tiesīga līdzzaizņēmējam pieprasīt parakstīt jebkādu vienošanos, ja šai personai nav pasludināts fiziskās personas maksātnespējas process, un turpināt pilnā apmērā (arī daļā, kas attiecas uz otru līdzzaizņēmēju, kuram pasludināts fiziskās personas maksātnespējas process) pildīt saistības pret banku?*

2) *Vai banka ir tiesīga pārdot dzīvokli izsolē, ja saistības pret banku pilnā apmērā tiek pildītas saskaņā ar sākotnēji noslēgto līgumu?*

3) *Vai tiesību akti, kas paredz vienošanās slēgšanu maksātnespējas procesā par dzīvokļa īpašuma tiesību saglabāšanu, ir saistoši personai, kurai nav pasludināts maksātnespējas process, tas ir, vai šajā sakarā var rasties jebkādi likumiski pamatoti pienākumi un/vai tiesības?*

[1] Attiecībā par to, vai banka ir tiesīga pieprasīt līdzzaizņēmējam parakstīt jebkādu vienošanos, norādāms turpmāk minētais.

Civiltiesībās pastāvošās privātautonomijas nozīmīgākā izpausme ir līgumu brīvības princips. Proti, līdzēji var veidot līgumattiecības un noteikt līguma saturu uz savstarpējas saprašanās un brīvas izvēles pamata (*Balodis K. Ievads civiltiesībās. Rīga: Apgāds Zvaigzne ABC, 2007, 176.lpp*).

Kā atzīts tiesību doktrīnā, līgumu brīvības princips ietver divas cieši saistītas izpausmes. Pirmkārt, līgumi ir balstīti uz savstarpēju vienošanos, otrkārt, līguma noslēgšana ir rezultāts brīvai izvēlei, kas nevar tikt ietekmēta ārēju apstākļu iespaidā.

Līguma satura izvēles brīvība sniedzas tiktāl, ciktāl to neierobežo likuma imperatīvās normas. Līdz ar to līgumu brīvības princips var tikt ierobežots tikai normatīvajos aktos noteiktos gadījumos.

Ņemot vērā iepriekš minēto, secināms, ka nevienai personai nevar pieprasīt slēgt vienošanos pret šīs personas gribu (izņemot normatīvajos aktos noteiktos gadījumos, kas neparedz izvēles tiesības). Proti, līgumslēdzēju puses var ierosināt slēgt savstarpējas vienošanās, taču tas neuzliek pienākumu otrai līgumslēdzēju pusei piekrist konkrētas vienošanās slēgšanai.

44 Maksātnespējas administrācijas 31.05.2017. vēstule Nr. 1-49/71.

Tomēr vēršam uzmanību, ka gadījumā, ja hipotekārā kredīta līdzzaizņēmējs (kā aizdevuma līguma būtiskā sastāvdaļa) šādu vienošanos nenoslēgs, parādnieka nekustamais īpašums tiks pārdots maksātnespējas procesa laikā.

[2] Attiecībā par jautājumiem, vai banka ir tiesīga pārdot dzīvokli izolē, ja saistības pret banku tiek pildītas saskaņā ar līgumu un vai tiesību akti, kas paredz maksātnespējas procesā vienošanās slēgšanu par dzīvokļa saglabāšanu, ir saistoši kredīta līdzzaizņēmējam, jānorāda, ka saskaņā ar Maksātnespējas likuma 128. panta ceturto daļu pēc fiziskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanas un bankrota procedūras uzsākšanas tiek realizēta visa parādnieka manta, tostarp nekustamais īpašums, lai no tās realizācijas iegūtos līdzekļus novirzītu kreditoru prasījumu apmierināšanai. Mantas pārdošanu pamatojoties uz Maksātnespējas likuma 137. panta 10. punktu organizē administrators.

Atbilstoši likumdevēja gribai fiziskās personas maksātnespējas process nav līdzeklis, lai parādnieks atbrīvotos no daļas savu parādsaistību. Līdz ar to, ievērojot fiziskās personas maksātnespējas procesa mērķi (pēc iespējas pilnīgāk apmierināt kreditoru prasījumus no parādnieka mantas un dot iespēju parādniekam tikt atbrīvotam no neizpildītajām saistībām un atjaunot maksātspēju), parādniekam jāreķinās, ka maksātnespējas procesa laikā tiks realizēta visa parādniekam piederošā manta.

Tomēr pastāv izņēmuma gadījums, kurš paredz iespēju parādniekam piederošu nekustamo īpašumu saglabāt parādnieka īpašumā un nepārdot to maksātnespējas procesa laikā. Attiecīgi Maksātnespējas likuma 148. panta pirmajā daļā noteikts, ka nodrošinātais kreditors un parādnieks var noslēgt vienošanos par to, ka fiziskās personas maksātnespējas procesa laikā netiek pārdots parādniekam piederošais mājoklis, kas ir ieķīlāts par labu nodrošinātajam kreditoram. Proti, šāda vienošanās noslēgšana ir vienīgais iespējamais variants, kā maksātnespējas procesa laikā nepārdot parādnieka nekustamo īpašumu (mājokli) un saglabāt to parādnieka īpašumā pēc maksātnespējas procesa pabeigšanas.

Šāda vienošanās starp nodrošināto kreditoru un parādnieku, lai arī slēgta maksātnespējas procesa ietvaros, ir privāttiesiska vienošanās, un abu pušu pienākumus un tiesības vienam pret otru regulē vienošanās noteikumi, nevis tiesību akti. Līdz ar to aizdevuma ņēmēja saistību apmēru, atbildību un citus būtiskus noteikumus nosaka līgumslēdzēju puses, proti, banka un parādnieks, nevis maksātnespējas procesu reglamentējošās tiesību normas.

Lai gan maksātnespējas procesu reglamentējošās tiesību normas neregulē šādas vienošanās saturu, tomēr situācijā, ja līdzzaizņēmējs saistības pret nodrošināto kreditoru pilda pilnā apmērā, būtiski nelabvēlīgu noteikumu noteikšana attiecībā uz līdzzaizņēmēju, var liecināt par bankas kā nodrošinātā kreditora nelabticību.

Papildus vēršama uzmanība, ka katrā konkrētā gadījumā, ja starp parādnieku un nodrošināto kreditoru tiek panākta šāda vienošanās, ir izvērtējams apstāklis, vai vienošanās atbilst minētās tiesību normas mērķim un vai tā ir samērojama ar pārējo kreditoru interesēm. Attiecīgi šādu izvērtēšanu var veikt tikai administrators, kura pienākums maksātnespējas procesā ir līdzsvarot visu kreditoru intereses.

Par iemaksātās depozīta naudas izmaksu⁴⁵

Vai iespējams atmaksāt iemaksātos naudas līdzekļus, kas iemaksāti administratoram, ja parādnieks izlēmis neuzsākt fiziskās personas maksātnespējas procesu?

Saskaņā ar Maksātnespējas likuma 129. panta otro daļu viens no priekšnoteikumiem fiziskās personas maksātnespējas procesa uzsākšanai ir fiziskās personas maksātnespējas procesa depozīta iemaksa divu minimālo mēnešalgu apmērā Maksātnespējas administrācijas speciāli izveidotajā kontā. Atbilstoši minētā panta trešajai daļai depozīts izmantojams, lai segtu šā likuma 171. panta pirmajā daļā noteikto administratora atlīdzību, proti, vienreizēju atlīdzību divu minimālo mēnešalgu apmērā par administratora pienākumu veikšanu fiziskās personas maksātnespējas procesā no savas iecelšanas dienas līdz bankrota procedūras pabeigšanai vai izbeigšanai.

Maksātnespējas likuma 129. panta ceturrtā daļa noteic, ja fiziskās personas maksātnespējas process netiek pasludināts, depozīts atmaksājams fiziskās personas maksātnespējas procesa pieteikuma iesniedzējam.

Jānorāda, ka depozīta iemaksas un izmaksas kārtību nosaka Ministru kabineta 2015. gada 24. februāra noteikumi Nr. 88 "Kārtība, kādā iemaksā un izmaksā depozītu juridiskās un fiziskās personas maksātnespējas procesā". Šo noteikumu 25. punkts paredz gadījumus, kad Maksātnespējas administrācija, pamatojoties uz fiziskās personas iesniegumu (1. pielikums), mēneša laikā pēc iesnieguma saņemšanas pieņem lēmumu par depozīta izmaksu šādos gadījumos:

- 1) stājies spēkā tiesas nolēmums par fiziskās personas maksātnespējas procesa lietas izbeigšanu, ja fiziskās personas maksātnespējas process netiek pasludināts;
- 2) stājies spēkā tiesas lēmums par maksātnespējas procesa pieteikuma atstāšanu bez virzības, ir beidzies norādīto trūkumu novēršanas termiņš, un tie nav novērsti;
- 3) stājies spēkā tiesas lēmums par atteikšanos pieņemt maksātnespējas procesa pieteikumu.

Apstākļi, ka persona ir iemaksājusi depozītu, bet nav iesniegusi tiesā pieteikumu par maksātnespējas procesa pasludināšanu, neatbilst nevienam no minētajiem depozīta atmaksas priekšnosacījumiem. Tomēr, ievērojot Maksātnespējas likumā noteikto depozīta izmantošanas mērķi un šā likuma 129. panta ceturrtajā daļā noteikto par depozīta atmaksu, persona, kura iemaksājusi depozītu var vērsties Maksātnespējas administrācijā ar iesniegumu brīvā formā, norādot pamatojumu iemaksāto naudas līdzekļu atmaksai.

Par ieinteresēto personu fiziskās personas maksātnespējas procesā⁴⁶

Vai manas fiziskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanas gadījumā mana bērna māte, kura man ir aizdevusi 900 euro (ar tiesas spriedumu par labu viņai piedzīti minētie naudas līdzekļi), ir atzīstama par ieinteresēto personu, vai arī saņems daļu no naudas līdzekļiem atbilstoši kreditoru prasījumam?

⁴⁵ Maksātnespējas administrācijas 18.05.2017. vēstule Nr. 1-49/64.

⁴⁶ Maksātnespējas administrācijas 07.04.2017. vēstule Nr. 1-49/48.

Maksātnespējas likuma 131. pantā ir noteiktas fiziskās personas maksātnespējas procesā ieinteresētās personas. Atbilstoši minētā likuma 131. panta pirmajai daļai par ieinteresēto personu attiecībā pret parādnieku atzīstamas: 1) parādnieka laulātais; 2) persona, kura sastāv ar parādnieku radniecībā vai svainībā līdz otrajai pakāpei; 3) parādnieka aizbildnis vai aizgādnis; 4) komercsabiedrība, kurā parādniekam pieder izšķiroša ietekme Koncernu likuma izpratnē.

Saskaņā ar Maksātnespējas likuma 131. panta otro daļu par ieinteresēto personu attiecībā pret parādnieku atzīstama arī tā persona, kura ir bijusi ieinteresētā persona saskaņā ar šā panta pirmās daļas noteikumiem pēdējo piecu gadu laikā līdz fiziskās personas maksātnespējas procesa lietas ierosināšanai.

Ievērojot minēto, secināms, ka parādnieka bērna māte, kurai par labu ar tiesas spriedumu piedzīts parāds no parādnieka, atbilstoši Maksātnespējas likuma 131. pantā noteiktajam nav atzīstama par ieinteresēto personu fiziskās personas maksātnespējas procesā.

Parādnieka fiziskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanas gadījumā konkrētajai personai atbilstoši Maksātnespējas likuma 141. pantā noteiktajam ir tiesības par izveidojušos parādu administratoram iesniegt kreditoru prasījumu šā likuma XIII nodaļā noteiktajā kārtībā.

Par fiziskās personas maksātnespējas procesa piemērojamību individuālajam komersantam⁴⁷

Vai ir iespējams vienlaicīgi vienai un tai pašai personai uzsākt gan individuālā komersanta, gan fiziskās personas maksātnespējas procesu?

Maksātnespējas likuma 127. panta trešajā daļā noteikts, ka fiziskās personas maksātnespējas procesa subjekts nevar būt individuālais komersants. Savukārt Maksātnespējas likuma 56. pantā noteikts, ka individuālajam komersantam piemērojams juridiskās personas maksātnespējas process.

No šīm divām normām, aplūkojot tās kopsakarā, izriet, ka par fiziskās personas maksātnespējas procesa subjektu nevar būt fiziskā persona, kurai ir individuālā komersanta statuss, un ka šāda fiziskā persona ir pakļauta juridiskās personas maksātnespējas procesa režīmam.

Maksātnespējas likuma 121. panta otrajā daļā noteikts, ka gadījumos, kad individuālajam komersantam tiek pasludināts juridiskās personas maksātnespējas process, kreditoru tiesības šajā procesā var izlietot arī personas, kurām ir nekomerciāla rakstura prasījuma tiesības pret šo fizisko personu. Savukārt Maksātnespējas likuma 123. panta pirmajā daļā paredzēts, ka fiziskajai personai, kurai kā individuālajam komersantam ir beidzies maksātnespējas process, ir tiesības vērsties tiesā ar pieteikumu par fiziskās personas maksātnespējas procesu, ja pastāv attiecīgie priekšnoteikumi.

Ievērojot minēto, norādāms, ka fiziskās personas un juridiskās personas maksātnespējas procesi ir divi patstāvīgi tiesību institūti ar atšķirīgu regulējumu, kuru vienlaicīga norise attiecībā uz vienu un to pašu fizisko personu nav iespējama. Turklāt likumdevējs maksātnespējas regulējumā kā hronoloģiski prioritāru ir noteicis tieši fiziskās personas – individuālā komersanta komerciālo

47 Maksātnespējas administrācijas 07.04.2017. vēstule Nr. 1-49/48.

statusu, kamdēļ vispirms ir jāiziet komersanta maksātnespējas process, un tikai pēc tā pabeigšanas ir iespējams uzsākt fiziskās personas maksātnespējas procesu.⁴⁸ Šāds regulējums izriet no Maksātnespējas likuma 127. panta trešās daļas, 56. panta, 121. panta otrās daļas un 123. panta pirmās daļas noteikumu sistēmiskā iztulkojuma.

Par "ģimenes" maksātnespējas procesu⁴⁹

"Maksātnespējas procesā, ja parādnieka kopējās saistības pēc bankrota procedūras pabeigšanas nepārsniegs 30 000 euro, tad saistību dzēšanas procedūra ir viens gads. Jautājums ir šāds, ja ir maksātnespēja tik šoreiz visai ģimenei un summa pārsniedz 30 000 euro. Kā aprēķina summu šajā gadījumā? Vai tie jau būs divi gadi, vai rēķina pēc "galvu" skaita un tad sanāk tas pats viens gads?"

Saskaņā ar Maksātnespējas likuma 133. panta pirmās daļas 3. punktā noteikto pieteicēji tiesā iesniedz vienu parādnieka un Maksātnespējas likumā noteikto ieinteresēto personu kopīgu fiziskās personas maksātnespējas procesa pieteikumu un uz tā pamata tiek ierosināta viena maksātnespējas lieta. Minētās tiesību normas mērķis ir samazināt fiziskās personas maksātnespējas procesa uzsākšanas izmaksas, līdz ar to kopīgais fiziskās personas maksātnespējas procesa pieteikums pastāv tikai uz maksātnespējas procesa pasludināšanas brīdi. Tā kā ne Maksātnespējas likumā, ne Civilprocesa likumā nav iekļauts "ģimenes maksātnespējas procesa" turpmākas norises regulējums (piemēram, nav norādes, vai abiem pieteikuma iesniedzējiem jābūt kopējām saistībām un mantai), tad pēc pasludināšanas šie maksātnespējas procesi tiek turpināti tā, it kā tie būtu atsevišķi (individuāli) procesi, un attiecībā uz katru no šiem procesiem būtu individuāli piemērojamas Maksātnespējas likumā ietvertās tiesību normas.

Attiecīgi "ģimenes maksātnespējas procesā" katram parādniekam tiek pasludināta atsevišķa saistību dzēšanas procedūra, tādējādi arī saistību dzēšanas plāna termiņš atbilstoši Maksātnespējas likuma 155. panta ceturtajai daļai tiek aprēķināts, ņemot vērā katra parādnieka individuālo saistību apmēru.

Par vienīgā mājokļa saglabāšanu⁵⁰

"Esmu parādā vairākiem kredītdevējiem. Vienam no tiem esmu ieķīlājis savu māju. Maksāju visiem pēc savām iespējām, bet kredītdevējam, kuram ieķīlāju māju maksāju regulāri. Naudas reāli man nepietiek, lai segtu visus kreditorus. Jautājums! Ja es sāktu maksātnespēju, vai ir iespēja saglabāt savu māju? Kā tur ir? Vai citi kreditori var pretendēt uz to, ja jau tā ir ieķīlāta? Vai vispār

48 Augstākās tiesas Civillietu departamenta 2016. gada 20. maija spriedums lietā Nr. C19050715, SPC-11/2016.

49 Maksātnespējas administrācijas 02.03.2017. vēstule Nr. 1-49/29.

50 Maksātnespējas administrācijas 02.03.2017. vēstule Nr. 1-49/29.

var noslēgt vienošanos ar vienu kredītdevēju, kuram iekļāju māju par to, kad fiziskās personas maksātnespējas procesa laikā netiek pārdots parādniekam esošais mājoklis, kas ir iekļāts par labu nodrošinātajam kreditoram? Un kā to izdarīt (vienoties), pirms maksātnespējas uzsākšanas vai kad process jau ir uzsākts?"

Informējam, ka atbilstoši Maksātnespējas likuma 148. pantam nodrošinātais kreditors un parādnieks pēc maksātnespējas procesa pasludināšanas var noslēgt vienošanos par to, ka fiziskās personas maksātnespējas procesa laikā netiek pārdots parādniekam piederošais mājoklis, kas ir iekļāts par labu nodrošinātajam kreditoram. Par mājokli uzskatāms parādniekam piederošs īpašums, kurā tas pēdējo sešu mēnešu laikā pirms dienas, kad tiesā iesniegts maksātnespējas procesa pieteikums, ir deklarējis savu dzīvesvietu.

Šādā gadījumā maksātnespējas procesa laikā nodrošinātajam kreditoram tiek veikts maksājums, kas nepārsniedz summu, kura būtu maksājama parādniekam, īrējot par nodrošinājumu kalpojošo parādnieka mantu fiziskās personas maksātnespējas procesa laikā. Papildus vēršam uzmanību, ka saskaņā ar Maksātnespējas likuma 148. panta piekto daļu nodrošinātais kreditors ir tiesīgs atkāpties no noslēgtās vienošanās un lūgt par nodrošinājumu kalpojošās parādnieka mantas pārdošanu, ja netiek veikti vienošanās nosacījumos paredzētie maksājumi.

Vienlaikus norādām, ka atbilstoši Maksātnespējas likuma 164. panta ceturtās daļas 3. punktam pēc saistību dzēšanas procedūras pabeigšanas netiek dzēsts nodrošinātais prasījums, ja parādnieks ir saglabājis par šā prasījuma nodrošinājumu kalpojošo mājokli, ciktāl šā likuma 148. pantā minētā vienošanās nenosaka citādi.

***Par ierobežojumiem veikt uzņēmējdarbību
fiziskās personas maksātnespējas procesā⁵¹***

Vai parādnieks, kuram ir pasludināts fiziskās personas maksātnespējas process, var dibināt SIA un būt par tās valdes locekli. Kā arī vai iepriekš minētās darbības nepieciešams saskaņot ar administratoru?

Maksātnespējas likuma 139. panta 1. punktā noteikts, ka parādniekam bankrota procedūras laikā ir pienākums gūt ienākumus atbilstoši savām spējām, lai pilnīgāk apmierinātu savus kreditoru prasījumus. Šajā normā noteiktais parādnieka pienākums sasaucas ar fiziskās personas maksātnespējas procesa mērķi, kas noteikts Maksātnespējas likuma 5. pantā, proti, pēc iespējas pilnīgāk apmierināt kreditoru prasījumus no parādnieka mantas, vienlaicīgi dodot iespēju tikt atbrīvotam maksātnespējas procesa laikā neizpildītajām saistībām. Tādējādi ienākumu gūšana atbilstoši savām spējām ir būtisks fiziskās personas maksātnespējas procesa pamatprincips. Tajā pašā laikā Maksātnespējas likums nereglamentē, kādā veidā maksātnespējīgajai fiziskajai personai jāgūst ienākumi.

⁵¹ Maksātnespējas administrācijas 20.02.2017. vēstule Nr. 1-49/24.

Norādām, ka Maksātnespējas likuma 127. panta trešajā daļā ir noteikts ierobežojums fiziskās personas maksātnespējas procesu piemērot individuālajiem komersantiem. Tajā pašā laikā ne Maksātnespējas likumā, ne kādā citā normatīvajā aktā nav noteikts tiešs aizliegums personai, kurai ir uzsākts fiziskās personas maksātnespējas process, reģistrēt sabiedrību un nodarboties ar uzņēmējdarbību (tostarp, būt par SIA valdes locekli). Apstākļi, ka fiziskās personas maksātnespējas process nav piemērojams individuālajam komersantam šajā gadījumā nav izšķirošs, jo minētās normas mērķis nav ierobežot maksātnespējīgās fiziskās personas ienākumu gūšanas veidus, bet gan nepieļaut fiziskās personas maksātnespējas procesa piemērošanu attiecībā uz saistībām, kuras radušās individuālajam komersantam, jo saskaņā ar Komerclikuma 76. panta otro daļu individuālais komersants par savām saistībām atbild ar visu savu mantu. Savukārt, dibinot sabiedrību (piemēram, SIA), sabiedrības manta tiek nodalīta no tās dalībnieku mantas saskaņā ar Komerclikuma 137. pantu.

Tajā pašā laikā informējam, ka, lai fiziskās personas maksātnespējas procesa laikā aizsargātu kreditoru intereses, Maksātnespējas likumā ir paredzēti vairāki ierobežojumi attiecībā uz parādnieka darbībām maksātnespējas procesa laikā. Proti, saskaņā ar Maksātnespējas likuma 134. panta otrās daļas 2. un 4. punktu pēc fiziskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanas parādnieks zaudē tiesības rīkoties ar visu savu mantu, kā arī ar viņa valdījumā vai turējumā esošo trešajām personām piederošo mantu (izņemot mantu, uz kuru nevar vērst piedziņu), un šīs tiesības iegūst administrators. Tāpat parādnieks zaudē tiesības bez administratora piekrišanas biežāk kā reizi mēnesī slēgt darījumus, kuru summa pārsniedz vienu minimālo mēnešalgu. Savukārt atbilstoši Maksātnespējas likuma 139. panta 2. punktam parādniekam ir pienākums, uzsākot bankrota procedūru, ne vēlāk kā 10 dienu laikā pēc fiziskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanas dienas nodot administratoram savus naudas līdzekļus. Līdz ar to, ņemot vērā minētos ierobežojumus, parādnieks faktiski nevar nodibināt sabiedrību bez administratora piekrišanas.

Jānorāda, ka minētie ierobežojumi ir attiecināmi uz bankrota procedūru, kad tiek realizēta parādnieka manta, lai apmierinātu kreditoru prasījumus pēc iespējas lielākā apmērā. Par parādnieka mantu ir atzīstamas arī parādniekam piederošas kapitāla daļas. Lai arī kapitāla daļas ir bezķermeniskas lietas (tiesības), tomēr no Komerclikuma 188. panta un Civillikuma 2002. panta ir secināms, ka kapitāla daļas var tikt atsavinātas. Ar kapitāla daļas atsavināšanu atsavinātājs piešķir (atdod) ieguvējam pilnīgas varas tiesības pār lietu (kapitāla daļu), kas tiesisko seku ziņā un pēc satura raksturīgas īpašuma tiesību nodošanai (*sk. Kārklīņš J. Kapitāla daļa un tās atsavinājums. Jurista Vārds, 2012. gada 20. novembris, Nr. 47 (746)*). Tādējādi Maksātnespējas likums neaizsargā jaunizveidotās sabiedrības kapitāldaļas no atsavināšanas bankrota procedūras laikā.

Tomēr Maksātnespējas administrācijas ieskatā tā ir administratora ekskluzīvā kompetence izvērtēt katra konkrētā parādnieka iespējas reģistrēt sabiedrību un nodarboties ar uzņēmējdarbību. Proti, administratoram jāizvērtē, vai šāds ienākumu gūšanas veids konkrētajā gadījumā sasniegs fiziskās personas maksātnespējas procesa mērķi - vai, parādniekam izvēloties gūt ienākumus, veicot uzņēmējdarbību, netiks nesamērīgi aizskartas kreditoru intereses un, vai tādējādi sekmīgi varētu tikt atjaunota parādnieka maksātnespēja. Administratoram arī jāņem vērā, vai tas ir parādnieka vienīgais ienākumu avots u.c. būtiski apstākļi.

Savukārt saistību dzēšanas procedūras laikā jāuzsver Maksātnespējas likuma 136. panta pirmajā daļā noteiktais, ka pēc fiziskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanas

parādniekam ir aizliegts veikt darbības, ar kurām tiek nodarīti zaudējumi kreditoriem. Kā arī parādniekam saskaņā ar Maksātnespējas likuma 153. panta 2. punktu un Maksātnespējas likuma 6. panta 8. punktā nostiprināto labticības principu, ir pienākums uzrādīt savus patiesos ienākumus. Tādējādi parādniekam, nodarbojoties ar uzņēmējdarbību saistību dzēšanas procedūras laikā, ir jāņem vērā Maksātnespējas likumā noteiktie ierobežojumi un attiecīgi jārēķinās, ka to pārkāpšanas gadījumā var tikt pārtraukta saistību dzēšanas procedūra, izbeidzot fiziskās personas maksātnespējas procesu.

Ņemot vērā minēto, Maksātnespējas administrācijas ieskatā pastāv iespēja, ka maksātnespējīgā fiziskā persona pēc fiziskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanas var nodibināt sabiedrību un tādējādi gūt ienākumus atbilstoši savām spējām. Taču šādā gadījumā fiziskajai personai ir saistoši visi Maksātnespējas likumā noteiktie ierobežojumi un pienākumi.

***Par neatļautas darbības jēdziena izpratni
fiziskas personas maksātnespējas procesā⁵²***

1) *Par Maksātnespējas likuma 164. panta ceturtās daļas 2. punktā ietvertā jēdziena "neatļauta darbība" izpratni, proti, vai jebkura ārpuslīgumiska darbība vai bezdarbība, kuras rezultātā atlīdzināmi zaudējumi, ir uzskatāma par neatļautu darbību iepriekš minētās tiesību normas izpratnē?*

2) *Vai saistību dzēšanas procedūras ietvaros tiek dzēsti prasījumi no neatļautas darbības, ja kādā no tiesvedības procesa stadijām starp prasītāju un atbildētāju tiek noslēgta vienošanās vai izlīgums, proti, vai jebkāda veida līguma noslēgšana starp prasītāju un atbildētāju par zaudējumu, kuri radušies no neatļautas darbības, atmaksu rada pamatu turpmāk uzskatīt, ka šī saistība radusies no tiesiska darījuma?*

3) *Vai kreditoriem, kuru prasījumi radušies no neatļautas darbības ir jāiesniedz kreditoru prasījums Maksātnespējas likuma 73. pantā noteiktajā kārtībā, un gadījumā, ja prasījums netiek iesniegts Maksātnespējas likumā noteiktajā termiņā, vai kreditors zaudē savas prasījuma tiesības pret parādnieku?*

4) *Gadījumā, ja pēc saistību dzēšanas procedūras izbeigšanas parādnieks tiek atbrīvots no atlikušajām saistībām, izņemot prasījumiem, kas radušies no neatļautas darbības, vai nedzēsti ir tikai šie prasījumi vai arī tiesāšanās izdevumi, kas saistīti ar lietas izskatīšanu par neatļautas darbības rezultātā radušos zaudējumu piedziņu?*

[1] Maksātnespējas likuma 164. panta ceturtajā daļā noteikts, ka pēc saistību dzēšanas procedūras pabeigšanas netiek dzēsti tai skaitā prasījumi no neatļautas darbības. Likumdevējs Maksātnespējas likumā nav ietvēris speciālu regulējumu attiecībā uz neatļautas darbības jēdziena nozīmi tieši maksātnespējas tiesību nozarē. Līdz ar to piemērojamas Civillikumā ietvertās tiesību normas, ievērojot Maksātnespējas likuma mērķi. Proti, Civillikuma 1635. pantā noteikts, ka katrs tiesību aizskārums, tas ir, katra pati par sevi neatļauta darbība, kuras rezultātā nodarīts kaitējums (arī morālais kaitējums), dod tiesību cietušajam prasīt apmierinājumu no aizskārēja, ciktāl viņu par šo darbību var vainot. Darbība šeit jāsaprot plašākā nozīmē, aptverot ne vien darbību, bet arī

⁵² Maksātnespējas administrācijas 24.01.2017. vēstuli Nr. 1-49/13.

atturēšanos no tās, tas ir, bezdarbību. Neatļauta darbība kā tāda civiltiesībās var izpausties gan līguma vai cita darījuma pienākumu nepildīšanā, gan ārpuslīgumiska citas personas aizskārumā jeb deliktā.⁵³ Tomēr, jāņem vērā, ka fiziskas personas maksātnespējas procesa mērķis ir pēc iespējas pilnīgāk apmierināt kreditoru prasījumus no parādnieka mantas un dot iespēju parādniekam, kura manta un ienākumi nav pietiekami visu saistību segšanai, tikt atbrīvotam no neizpildītajām saistībām un atjaunot maksātspēju. Līdz ar to ir apšaubāms, ka Maksātnespējas likuma 164. panta izpratnē par prasījumiem no neatļautas darbības, tai skaitā, ir uzskatāmi prasījumi, kas izriet no līgumisko attiecību pārkāpšanas, jo šādā gadījumā parādnieks netiktu atbrīvots no saistībām, kas izraisīja maksātnespējas iestāšanos un netiktu sasniegt fiziskas personas maksātnespējas procesa mērķis. Līdz ar to Maksātnespējas administrācijas ieskatā Maksātnespējas likuma 164. panta ceturtās daļas izpratnē ar neatļautu darbību saprotama tikai ārpuslīgumiska neatļauta darbība jeb delikts. Tātad jebkuras prasījuma tiesības, kas radušās no ārpuslīgumiskas prettiesiskas rīcības (var izpausties gan darbības, gan bezdarbības formā) rezultātā radītā kaitējuma, kas ir atlīdzināms, netiek dzēstas pēc saistību dzēšanas procedūras pabeigšanas fiziskas personas maksātnespējas procesā.

[2] Civilprocesa likuma 223. pantā kā viens no tiesvedības izbeigšanas pamatiem minēts izlīgums. Izlīgums, saskaņā ar Civillikuma 1881. pantu, ir līgums, ar kuru tā dalībnieki kādu apstrīdamu vai kā citādi apšaubāmu savstarpēju tiesisku attiecību, savstarpēji piekāpdamies, pārvērš par neapstrīdamu un neapšaubāmu. Kā izriet no iepriekš minētās definīcijas, izlīguma rezultātā rodas neapstrīdama un neapšaubāma tiesiska attiecība.⁵⁴ Proti, puses no brīvas gribas ir vienojušās par tiesiskās attiecības rašanos un pastāvēšanu, un to neapšaubā. Civilprocesuālā kārtībā slēgts izlīgums ir viens no tiesvedības izbeigšanas pamatiem, jo padara tiesvedību par nevajadzīgu un lieku tāpēc, ka puses konkrēto strīdu ir atrisinājušas vienošanās veidā.⁵⁵ Izlīgums nekādā ziņā negroza saistības, par ko tas slēgts, rašanās pamatu. Proti, ja sākotnējā ir radusies no neatļautas darbības, tad izlīgums kā civiltiesiska strīda risinājums, nedod pamatu uzskatīt, ka sākotnējā saistība radusies no tiesiska darījuma. Līdz ar to Maksātnespējas administrācijas ieskatā kādā no civilprocesa stadijām slēgts izlīgums nedod tiesisku pamatu atbrīvot parādnieku no konkrētās saistības saistību dzēšanas procedūras pabeigšanas rezultātā, pamatojoties uz paša izlīguma faktu un tiesisko dabu.

[3] Maksātnespējas likuma 141. panta 1.¹ daļā noteikts, ka pēc kreditoru prasījumu iesniegšanas termiņa beigām iestājas noilgums, līdz ar to kreditors zaudē kreditora statusu un savas prasījuma tiesības pret parādnieku gan fiziskās personas maksātnespējas procesa ietvaros, gan pēc tam, kad parādnieks ir atbrīvots no saistībām šā likuma 164. panta pirmajā daļā minētajā gadījumā, bet prasījumi par uzturlīdzekļu samaksu, prasījumi no neatļautas darbības un prasījumi par Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksā un Krimināllikumā paredzētajiem sodiem, kā arī kompensācijām par radīto kaitējumu nenoilgst. Saskaņā ar iepriekš minēto tiesību normu kreditors nezaudē savas prasījuma tiesības pret parādnieku par kaitējuma atlīdzināšanu, kas

53 SAISTĪBU TIESĪBAS. Mācību grāmata. Torgāns, K. – Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2014, 151. lpp.

54 LATVIJAS REPUBLIKAS CIVILLIKUMA KOMENTĀRI: Ceturtā daļa. Saistību tiesības. Autoru kolektīvs prof. K. Torgāna vispārīgā zinātniskā redakcijā. – Rīga: Mans Īpašums, 2000, 351. lpp.

55 CIVILPROCESA LIKUMA KOMENTĀRI: I daļa (1.-28. nodaļa). Autoru kolektīvs prof. K. Torgāna vispārīgā zinātniskā redakcijā. – Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2011, 499. lpp.

radies no neatļautas darbības. Proti, ja prasījuma tiesības izriet no neatļautas darbības, tad kreditora prasījuma neiesniegšana maksātnespējas procesā neietekmē kreditora tiesības vērst piedziņu pret parādnieku pēc maksātnespējas procesa izbeigšanas.

Ņemot vērā to, ka prasījumi no neatļautas darbības fiziskas personas maksātnespējas procesā nenoiļgst un netiek dzēsti, kreditoram nav pienākuma iesniegt kreditora prasījumu atbilstoši Maksātnespējas likuma XIII nodaļas regulējumam, jo šāds prasījums ir īstenojams neatkarīgi no fiziskas personas maksātnespējas procesā dzēstajām saistībām.

[4] Saskaņā ar Civilprocesa likuma 33. pantu tiesāšanās izdevumi civillietās ir tiesas izdevumi un ar lietas vešanu saistītie izdevumi. Tie ir izdevumi, kas attiecīgajiem lietas dalībniekiem obligāti jāiemaksā valsts vai citu institūciju, kā arī advokātu ienākumos.⁵⁶ Tātad tiesāšanās izdevumi ir izdevumi, kas tai skaitā prasītājam radušies par strīda risināšanu civilprocesuālā ceļā. Viens no tiesāšanās izdevumu maksāšanas mērķiem ir atlīdzināt tai pusei izdevumus, kuras labā taisīts spriedums. Tātad, ja prasītājs pamatoti cēlis prasību par kaitējuma atlīdzināšanu un prasība ir apmierināta, viņam par labu piedzenami arī tiesāšanās izdevumi. No tā, savukārt, izriet, ka tiesāšanās izdevumu atlīdzināšana ir saistīta ar pašas prasības pamatotību. Proti, ja atbildētājs (parādnieks) nebūtu rīkojies prettiesiski, nebūtu radušies atlīdzināmi tiesāšanās izdevumi. Līdz ar to Maksātnespējas administrācijas ieskatā Maksātnespējas likuma 164. panta ceturtās daļas 2. punkta noteiktie prasījumi no neatļautas darbības ietver arī tiesāšanās izdevumus, kas saistīti ar lietas izskatīšanu par neatļautas darbības rezultātā radītā kaitējuma atlīdzināšanu.

Par kompensāciju par radīto kaitējumu⁵⁷

Vai fiziskajai personai bankrota procedūras laikā ir tiesības pilnībā atbrīvoties no saistībām, kuru pamats ir zaudējumu piedziņa?

Saskaņā ar Maksātnespējas likuma 164. panta ceturtās daļas 4. punktu pēc saistību dzēšanas procedūras pabeigšanas netiek dzēsti prasījumi par Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksā un Krimināllikumā paredzētajiem sodiem, kā arī kompensācija par radīto kaitējumu. Papildus Maksātnespējas likuma 141. panta 1.¹ daļā ir precizēts, ka Maksātnespējas likuma 164. panta ceturtās daļas 4. punktā noteiktās saistības, tostarp kompensācija par radīto kaitējumu, nenoiļgst. No minētā nepārprotami izriet, ka kreditora prasījumam, kas izriet no neatļautas darbības un kas ir kaitējuma kompensācija, nav piemērojams Maksātnespējas likuma 141. panta 1.¹ daļā noteiktais kreditoru prasījumu noilgums.

Tajā pašā laikā norādām, ka minētās normas neliedz apdrošināšanas kompānijai pieteikt savu kreditora prasījumu Maksātnespējas likuma 141. panta noteiktajā kārtībā. Tādā gadījumā no bankrota procedūras laikā realizētās parādnieka mantas iegūtie līdzekļi tiktu novirzīti kreditora – apdrošināšanas kompānijas, prasījuma apmierināšanai. Savukārt tas, vai kreditora prasījums tiks

56 CIVILPROCESA LIKUMA KOMENTĀRI: I daļa (1.-28. nodaļa). Autoru kolektīvs prof. K. Torgāna vispārīgā zinātniskā redakcijā. – Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2011, 99.-100. lpp.

57 Maksātnespējas administrācijas 24.01.2017. vēstule Nr. 1-49/12.

pilnībā apmierināts bankrota procedūras laikā, ir atkarīgs no vairākiem apstākļiem – parādnieka manta un tās realizācijas laikā iegūtie līdzekļi, pieteikušos kreditoru skaits, no kā savukārt ir atkarīga kreditoru prasījumu segšanas kārtība u.tml. Ņemot vērā minēto, teorētiski ir iespējams, ka, apdrošināšanas kompānijas prasījums, piesakot to Maksātnespējas likuma noteiktajā kārtībā, tiks pilnībā apmierināts bankrota procedūras laikā no parādnieka mantas realizācijas gaitā iegūtajiem līdzekļiem.

Ja tomēr apdrošināšanas kompānijas prasījums netiks pilnībā segts bankrota procedūras laikā, tad parādniekam būs pienākums saistību dzēšanas procedūras laikā kreditoru prasījumu segšanai (tostarp, arī apdrošināšanas kompānijas prasījuma segšanai) mēnesī novirzīt vienu trešdaļu no saviem ienākumiem, bet jebkurā gadījumā novirzāmo ienākumu apmērs nevar būt mazāks par vienu trešdaļu no valstī noteiktās minimālās algas (t.i., vismaz 126,66 *EURO*). Arī šajā gadījumā teorētiski ir iespējams, ka apdrošināšanas kompānijas prasījums varētu tikt pilnībā apmierināts saistību dzēšanas procedūras laikā no parādnieka ikmēneša maksājumiem kreditoriem.

Ja, parādniekam izpildot saistību dzēšanas plānu, apdrošināšanas kompānijas prasījums vēl aizvien nebūs pilnībā apmierināts, tad tiesa, saskaņā ar Civilprocesa likuma 363.⁵⁵ trešo daļu apstiprinot saistību dzēšanas procedūras izbeigšanu un lemjot par to saistību dzēšanu, kuras nav izpildītas saistību dzēšanas procesa laikā, visticamāk, noteiks, ka saistības, kas izriet no apdrošināšanas kompānijas prasījuma par zaudējumu piedziņu par radīto kaitējumu, atbilstoši Maksātnespējas likuma 164. panta ceturtās daļas 4. punktam netiek dzēstas. Tādā gadījumā apdrošināšanas kompānija atlikušo sava prasījuma daļu varēs no parādnieka piedzīt vispārējā prasības kārtībā.

Savukārt no Maksātnespējas likuma 164. panta ceturtās daļas 4. punkta un 141. panta pirmās prim daļas izriet, ka, ja apdrošināšanas kompānija savu kreditora prasījumu nebūs pieteikusi Maksātnespējas likuma 141. panta noteiktajā kārtībā, tad tā savas prasījuma tiesības varēs realizēt vispārējā kārtībā pēc tam, kad tiesa būs pieņēmusi lēmumu par parādnieka maksātnespējas procesa izbeigšanu.

Minēto apliecina Maksātnespējas likuma 134. panta otrās daļas 1. punktā noteiktais, ka pēc fiziskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanas tiek apturēta izpildu lietvedība lietās par piespriesto, bet nepiedzīto summu piedziņu un lietās par parādnieka saistību izpildīšanu tiesas ceļā. Proti, saskaņā ar Maksātnespējas likuma 5. panta pirmo daļu viens no fiziskās personas maksātnespējas procesa mērķiem ir pēc iespējas pilnīgāk apmierināt kreditoru prasījumus no parādnieka mantas. Šajā gadījumā ar vārdu "kreditori" tiek apzīmēti tie kreditori, kuru prasījumi ir tikuši atzīti Maksātnespējas likumā noteiktajā kārtībā.

Par galvinieka maksātnespēju⁵⁸

1) Vai parādniekam pēc maksātnespējas procesa pasludināšanas ir pienākums norādīt arī tās saistības, kas izriet no galvojuma līguma un kurām prasījums nav iestājies un nav arī zināms, vai tas iestāsies maksātnespējas procesa laikā?

⁵⁸ Maksātnespējas administrācijas 16.01.2017. vēstule Nr. 1-49/5.

2) *Vai, izbeidzoties fiziskās personas maksātspējas procesam, atbrīvojot parādnieku no atlikušajām saistībām, parādnieks tiek atbrīvots arī no galvojuma saistībām? Vai minētajā gadījumā ir nozīme apstāklim, ka parādnieks saistības, kas izriet no galvojuma, nav norādījis saistību dzēšanas plānā?*

3) *Ja pēc fiziskās personas maksātspējas procesa izbeigšanas, atbrīvojot parādnieku no atlikušajām saistībām, trešā persona sāktu kavēt kredīta maksājumus un tiktu uzsākta parāda piedziņa, vai piedziņu būtu iespējams vērst arī pret galvinieku, kuram pirms prasījuma iestāšanās ir ticis izbeigts maksātspējas process, atbrīvojot viņu no saistībām?*

[1] Saskaņā ar Civilprocesa likuma 363.²³ panta pirmās daļas 3., 4. un 5. punktu parādnieks fiziskās personas maksātspējas procesa pieteikumā norāda visas termiņā neizpildītās saistības, visas saistības, kuru izpildes termiņš iestāsies pēc fiziskās personas maksātspējas procesa pasludināšanas dienas, kā arī visu to saistību kopējo summu, kuru izpildes termiņš iestāsies gada laikā. Minētā informācija ir nepieciešama, lai tiesa pārliecinātos, ka attiecībā uz pieteicēju pastāv vismaz viena no divām Maksātspējas likuma 129. panta pirmajā daļā norādītajām maksātspējas pazīmēm: šai personai nav iespēju nokārtot parādsaistības, kurām iestājies izpildes termiņš, un parādsaistības kopā pārsniedz 5000 *euro* vai sakarā ar pierādāmiem apstākļiem šai personai nebūs iespējams nokārtot parādsaistības, kuru izpildes termiņš iestāsies gada laikā, un parādsaistības kopā pārsniedz 10 000 *euro*. Ņemot vērā, ka galvinieka pienākums izpildīt galvenā parādnieka saistības ir atkarīgs no nosacījuma, kurš nākotnē var neiestāties, nav pamata uzskatīt, ka Maksātspējas likuma 134. panta trešās daļas izpratnē no galvojuma izrietošais saistību izpildes termiņš iestājas pēc maksātspējas procesa pasludināšanas dienas.

No minētā izriet, ka parādniekam nav pienākuma maksātspējas procesa pieteikumā norādīt tās saistības, kas izriet no galvojuma līguma un attiecībā, uz kurām prasījuma tiesības nav iestājušās.

Savukārt attiecībā uz parādnieka pienākumu norādīt tās saistības, kas izriet no galvojuma līguma un attiecībā, uz kurām prasījuma tiesības nav iestājušās, pēc maksātspējas procesa pasludināšanas norādām turpmāko.

Atbilstoši Maksātspējas likuma 141. panta pirmajai daļai un 73. panta ceturtās daļas 5.¹ punktam kreditori, iesniedzot kreditora prasījumu, citu starpā norāda, vai kreditors atzīstams par tādu, kura prasījuma tiesības ir atkarīgas no nosacījuma iestāšanās, kā arī prasījuma apmēru un datumu (ja tāds ir zināms), līdz kuram nosacījumam jāiestājas. Tādējādi tādu prasījumu tiesību norādīšana, kura prasījuma tiesības ir atkarīgas no nosacījuma iestāšanās, ir kreditoru kompetencē. Minētais sasaucas ar Civilprocesa likuma 1. pantā nostiprināto dispozitīvātes principu - privātautonomijas procesuālās izpausmes formu. Proti, pusēm tiek sniegta rīcības brīvība, kuras ietvaros puses izvēlas, vai izmantot likumā noteiktās tiesības vai atteikties no to izmantošanas. Dispozitīvātes princips paredz, ka pats dalībnieks aktīvi rīkojas un izpilda noteiktos pienākumus, kā arī izmanto paredzētās iespējas (sk. *Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2010. gada 6. oktobra sprieduma lietā Nr. 2009-113-0106 secinājumu daļas 20. punktu un 2012. gada 1. novembra sprieduma lietā Nr. 2012-06-01 secinājumu daļas 13.3.1. punktu*). Attiecīgi kreditoru prasījumu iesniegšana, tostarp arī par tādām prasījuma tiesībām, kuras ir atkarīgas no nosacījuma iestāšanās, ir kreditora tiesības, kuru izmantošanai nepieciešama aktīva kreditoru rīcība, iesniedzot iesniegumu

administratoram par kreditora prasījumu atzīšanu Maksātnespējas likuma 73. panta otrajā daļā noteiktajā termiņā.

Ņemot vērā minēto, parādniekam nav pienākuma pēc maksātnespējas procesa pasludināšanas norādīt tās saistības, kas izriet no galvojuma līguma un attiecībā, uz kurām prasījuma tiesības nav iestājušās.

Tajā pašā laikā norādām, ka saskaņā ar Maksātnespējas likuma 6. panta 7. un 8. punktā nostiprināto atklātības un labticības principu, parādniekam tomēr būtu vēlams norādīt gan tiesai, iesniedzot maksātnespējas procesa pieteikumu, gan administratoram pēc fiziskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanas visa parādniekam pieejamā informācija, kurai varētu būt nozīme maksātnespējas procesa ietvaros. Tostarp, arī informācija par parādnieka galvojuma saistībām.

[2] Ja kreditors, kura prasījuma tiesības ir atkarīgas no nosacījuma iestāšanās, savu kreditora prasījumu ir pieteicis Maksātnespējas likuma 73. panta kārtībā, tad kreditors fiziskās personas maksātnespējas procesa ietvaros var pretendēt uz sava prasījuma apmierināšanu maksātnespējas procesa ietvaros nosacījuma iestāšanās gadījumā. Tajā pašā laikā, ja galvnieka maksātnespējas procesa laikā neiestāsies galvnieka atbildības priekšnoteikumi, proti, galvenais parādnieks turpinās galvnieka maksātnespējas procesa laikā godprātīgi pildīt savas saistības pret kreditoru, tad nosacījums, no kura ir atkarīga kreditora prasījuma esamība pret galvnieku, neiestāsies.

Saskaņā ar Maksātnespējas likuma 164. panta pirmo daļu, ja parādnieks ir veicis fiziskās personas saistību dzēšanas plānā noteiktās darbības, pēc šā plāna darbības beigām atlikušās minētajā plānā norādītās šīs personas saistības tiek dzēstas un apturētās izpildu lietvedības par dzēsto saistību piedziņu tiek izbeigtas. Tādējādi saistību dzēšanas procedūras mērķis ir atbrīvot godprātīgu parādnieku no tā saistībām.

Norādām, ka šo likumdevēja nosprausto mērķi nebūtu iespējams sasniegt, ja parādnieka atbrīvošana no saistībām būtu atkarīga nevis no paša parādnieka labticīgas rīcības, pildot Maksātnespējas likumā noteiktos pienākumus, bet gan no faktoriem, kas ir ārpus parādnieka kontroles un kuru iestāšanās tas nekādi nevar ietekmēt. Proti, parādnieks nevar ietekmēt faktu, ka nav iestājies saistību izpildes pienākums attiecībā pret galvojumā noteiktām saistībām. Tādēļ, ņemot vērā to, ka likumdevējs paredzējis parādniekam tiesības atbrīvoties no visām tā saistībām (izņemot Maksātnespējas likuma 164. panta ceturtajā daļā norādītajām saistībām), apstāklis, ka saistība, kas rodas no galvojuma, vēl nav iestājusies, nav šķērslis šīs saistības dzēšanai pēc saistību dzēšanas procedūras norises.

Jāņem vērā, ka saskaņā ar Civilprocesa likuma 363.³⁶ panta otro daļu, ja tiesa, izbeidzot saistību dzēšanas procedūru, konstatē, ka parādnieks ir atbrīvojams no parāda saistībām saskaņā ar Maksātnespējas likuma 164. pantu, tā vienlaikus ar procedūras izbeigšanu atbrīvo viņu no saistībām, kuras norādītas fiziskās personas saistību dzēšanas plānā.

No minētā izriet, ka arī saistības, kas ir atkarīgas no nosacījuma iestāšanās ir norādāmas saistību dzēšanas plānā, lai tiesa varētu lemt par to dzēšanu.

[3] Apstāklis, ka parādnieks ir galvojis par citas personas saistībām, pats par sevi nerada parādniekam pienākumu šīs saistības segt. Saskaņā ar Maksātnespējas likuma 5. panta pirmās daļas fiziskās personas maksātnespējas procesa mērķis ir pēc iespējas pilnīgāk apmierināt kreditoru prasījumus no parādnieka mantas un dot iespēju parādniekam, kura manta un ienākumi nav

pietiekami visu saistību segšanai, tikt atbrīvotam no neizpildītajām saistībām un atjaunot maksātspēju.

Ja tiktu uzsāktas piedziņas darbības pret galveno parādnieku un piedziņu būtu iespējams vērst arī pret galvinieku, kuram pirms prasījuma iestāšanās ir ticis izbeigts maksātnespējas process, atbrīvojot viņu no saistībām, tad maksātnespējas procesa pabeigšanas un saistību dzēšanas rezultātā parādniekam nevis tiktu atjaunota maksātspēja, bet gan draudētu atkārtots maksātnespējas risks. Norādām, ka Maksātnespējas likuma un fiziskās personas maksātnespējas procesa mērķis ir dot iespēju fiziskajai personai "otro iespēju" pēc maksātnespējas procesa veiksmīgas pabeigšanas uzsākt ar parādiem neapgrūtinātu dzīvi, pilnvērtīgi iekļaujoties ekonomiskajā apritē.

Ņemot vērā minēto, ja tiktu uzsākta parāda piedziņa pret galveno parādnieku, piedziņu pret galvinieku, kuram pirms prasījuma iestāšanās ir ticis izbeigts maksātnespējas process, atbrīvojot viņu no saistībām, nebūtu iespējams vērst.

4. Maksātnespējas procesa izmaksas

Par administratora atlīdzību no atgūtās mantas juridiskās personas maksātnespējas procesā⁵⁹

Vai maksātnespējas procesa laikā atgūtie naudas līdzekļi no parādniekam piederošā nekustamā īpašuma iznomāšanas ir uzskatāmi par atgūto mantu saskaņā ar Maksātnespējas likuma 93. pantu, par kuru attiecīgi administrators ir tiesīgs saņemt atlīdzību atbilstoši Maksātnespējas likuma 169. panta otrās daļas 2. punktam.

Maksātnespējas likuma 169. panta otrās daļas 2. punktā noteikts, ja pēc parādnieka mantas pārdošanas plāna sastādīšanas maksātnespējas process tiek turpināts, jo šo procesu ir iespējams finansēt no parādnieka līdzekļiem, administratora atlīdzība no parādnieka neieķīlātās mantas pārdošanas, kā arī no atgūtās parādnieka mantas ir 10% no summas, kas paredzēta izmaksai kreditoriem. Administrators ar kreditoru sapulci vai citu maksātnespējas procesa izmaksu finansētāju var vienoties arī par citu atlīdzības apmēru un segšanas kārtību.

Saskaņā ar Maksātnespējas likuma 93. panta pirmajā daļā noteikto, ka par atgūto mantu maksātnespējas procesā uzskatāma: 1) manta, kas iekļauta parādnieka mantā juridiskās personas maksātnespējas procesa laikā, pamatojoties uz prasījuma tiesībām pret trešajām personām; 2) manta, kas atgūta, atzīstot darījumus par spēkā neesošiem; 3) manta, kas atgūta, atprasot segtos parādus; 4) manta, kas atgūta, atprasot rokas ķīlas priekšmetu. Saskaņā ar Maksātnespējas likuma 93. panta otro daļu atgūtajai mantai ir pielīdzināmi: naudas līdzekļi un manta, kas iegūta no juridiskās personas pārvaldes institūciju locekļiem, pamatojoties uz viņu pienākumu atbildēt par nodarītajiem zaudējumiem; naudas līdzekļi un manta, kas iegūta no personālsabiedrības personiski atbildīgajiem biedriem, pamatojoties uz viņu pienākumu atbildēt par personālsabiedrības saistībām; naudas līdzekļi, kas iegūti no dalībniekiem (akcionāriem) un citu pārvaldes institūciju locekļiem kriminālsodāma juridiskās personas maksātnespējas procesa gadījumā un citos likumā paredzētajos gadījumos. Tādējādi administratoram ir tiesības aprēķināt sev atlīdzību no mantas, kas ir atgūtā manta Maksātnespējas likuma 93. panta izpratnē.

Saskaņā ar Maksātnespējas likuma 67. panta 8. punktā noteikto, ka administratoram ir tiesības iznomāt (izīrēt) jebkuru parādnieka mantu, kā arī nomāt (īrēt) jebkuru mantu, ja tas ir kreditoru kopumu interesēs.

Civillikuma 855. pantā noteikts, ka nomas maksa, kuru iegūst no galvenās lietas, ir uzskatāma par civiltiesiskiem augļiem. Savukārt, atbilstoši Civillikuma 1302. pantā noteiktajam, ķīlas tiesība uz atsevišķu lietu aptver arī tās augļus, kas vēl ir, ceļot prasību pret atbildētāju, vai kas vēlāk radušies. Ievērojot minētajās Civillikuma normās noteikto, jāsecina, ka nodrošinātā kreditora ķīlas tiesība aptver arī nomas maksu, kuru parādnieks saņem, iznomājot ieķīlāto nekustamo īpašumu. Naudas līdzekļi, kas ir iegūti, pārvaldot (iznomājot) parādnieka mantu, saskaņā ar Maksātnespējas likuma 92. panta pirmās daļas 4. punktā noteikto iekļaujas parādnieka mantas masā un ir izlietojami likumā

⁵⁹ Maksātnespējas administrācijas 25.05.2017. vēstule Nr. 1-49/66.

noteiktajā kārtībā. Attiecīgi novirzāmi nodrošinātā kreditora prasījuma apmierināšanai, ja uz tiem attiecināma ķīlas tiesība, kas paredz apmierināt nodrošinātā kreditora prasījumu Maksātnespējas likuma 116. panta kārtībā.

Maksātnespējas administrācijas ieskatā no Maksātnespējas likuma 93. panta pirmajā daļā noteiktā neizriet, ka atgūta manta šā likuma izpratnē ir naudas līdzekļi no Parādniekam piederošā nekustamā īpašuma iznomāšanas. Līdz ar to, ņemot vērā, ka naudas līdzekļi, kas iegūti no parādniekam piederošā nekustamā īpašuma iznomāšanas ir uzskatāmi par augļiem Maksātnespējas likuma 92. panta pirmās daļas 4. punkta izpratnē, nevis par atgūto mantu šā likuma 93. panta pirmās daļas tvērumā, secināms, ka administratora atlīdzība no minētajiem naudas līdzekļiem nav nosakāma.

Par Maksātnespējas likuma 169. panta otrās daļas 1. punkta interpretāciju⁶⁰

Maksātnespējas likuma 169. panta otrās daļas 1. punktā noteiktā administratora atlīdzība 10 procentu apmērā no naudas līdzekļiem no atgūtās mantas (Maksātnespējas likuma 93. pants), vai atgūtajā mantā ir iekļauts arī pievienotās vērtības nodoklis?

Administratora atlīdzības aprēķināšanas kārtība juridiskās personas maksātnespējas procesā ir noteikta Maksātnespējas likuma 169. pantā. Minētā Maksātnespējas likuma norma paredz vairākus gadījumus, kuros administrators tiesīgs saņemt atlīdzību no parādnieka mantas par pienākumu veikšanu juridiskās personas maksātnespējas procesā. Proti, atbilstoši Maksātnespējas likuma 169. panta otrās daļas 1. punktam no iecelšanas dienas līdz mantas pārdošanas plāna vai ziņojuma par mantas neesamību sastādīšanai, administrators ir tiesīgs saņemt atlīdzību divu minimālo mēnešalgu apmērā, kā arī 10 procentus no šajā periodā atgūtās mantas. Līdz ar to šajā maksātnespējas procesa stadijā, administrators saņem garantēto atlīdzību divu minimālo mēnešalgu apmērā no parādnieka mantas, kā arī noteiktu daļu no Maksātnespējas likuma 93. pantā norādītās atgūtās parādnieka mantas.

Maksātnespējas likuma 93. panta pirmajā daļā noteikts, ka par atgūto mantu maksātnespējas procesā uzskatāma: 1) manta, kas iekļauta parādnieka mantā juridiskās personas maksātnespējas procesa laikā, pamatojoties uz prasījuma tiesībām pret trešajām personām; 2) manta, kas atgūta, atzīstot darījumus par spēkā neesošiem; 3) manta, kas atgūta, atprasot segtos parādus; 4) manta, kas atgūta, atprasot rokas ķīlas priekšmetu. Saskaņā ar Maksātnespējas likuma 93. panta otro daļu atgūtajai mantai ir pielīdzināmi: naudas līdzekļi un manta, kas iegūta no juridiskās personas pārvaldes institūciju locekļiem, pamatojoties uz viņu pienākumu atbildēt par nodarītajiem zaudējumiem; naudas līdzekļi un manta, kas iegūta no personālsabiedrības personiski atbildīgajiem biedriem, pamatojoties uz viņu pienākumu atbildēt par personālsabiedrības saistībām; naudas līdzekļi, kas iegūti no dalībniekiem (akcionāriem) un citu pārvaldes institūciju locekļiem kriminālsodāma juridiskās personas maksātnespējas procesa gadījumā un citos likumā paredzētajos gadījumos. Tādējādi administratoram ir tiesības aprēķināt sev atlīdzību no mantas, kas ir atgūta manta Maksātnespējas likuma 93. panta izpratnē.

⁶⁰ Maksātnespējas administrācijas 28.04.2017. vēstule Nr. 1-49/59.

Saskaņā ar Maksātnespējas likuma 169. panta otrās daļas 1. punktu administratoram ir tiesības parādnieka maksātnespējas procesā aprēķināt sev atlīdzību 10 procentu apmērā no mantas, kas ir atgūtā manta Maksātnespējas likuma 93. panta izpratnē. Savukārt minētā panta otrās daļas 2. punkts paredz, ka administratora atlīdzība, tai skaitā, no atgūtās parādnieka mantas ir 10 procenti no summas, kas paredzēta izmaksai kreditoriem. Administratora atlīdzības apmērs par debitoru parādu un citas mantas atgūšanu juridiskās personas maksātnespējas procesā saskaņā ar Maksātnespējas likuma 169. panta otrās daļas 1. un 2. punkta noteikumiem ir tieši saistīts ar tā darbības efektivitāti maksātnespējas procesa mērķa sasniegšanā – pēc iespējas pilnīgāku kreditoru prasījumu apmierināšanu. Respektīvi, administratora atlīdzība ir tieši atkarīga no atgūtajiem naudas līdzekļiem, kas novirzāmi kreditoru prasījumu apmierināšanai, līdz ar to nav pamata noteikt principiāli atšķirīgu administratora atlīdzības noteikšanas mehānismu Maksātnespējas likuma 169. panta otrās daļas 1. un 2. punkta izpratnē. Ņemot vērā minētās tiesību normas, secināms, ka likumdevējs ir skaidri izteicis savu gribu attiecībā uz administratora atlīdzības aprēķināšanas metodi gadījumos, kad tiek atgūta parādnieka manta. Līdz ar ko norādāms, ka administratora atlīdzība no atgūtās mantas Maksātnespējas likuma 93. panta izpratnē aprēķināma Maksātnespējas likuma 169. panta otrās daļas 2. punktā noteiktajā kārtībā.

Ņemot vērā minēto, secināms, ka juridiskās personas maksātnespējas procesa ietvaros, lai aprēķinātu administratora atlīdzību, tiek vērā ņemti visi naudas līdzekļi, ko administrators ir ieguvis maksātnespējas procesa laikā, proti, administratora atlīdzības tiek aprēķināta no naudas līdzekļiem, kas tiek izmaksāti kreditoriem.

Par maksātnespējas procesa administratora atlīdzību⁶¹

Vai administratora aprēķins par ieķīlātās mantas pārdošanu bez izsoles ir jāsaprot un administratoram ir tiesības sagatavot šo aprēķinu pēc katra atsevišķa darījuma noslēgšanas, vai administratora aprēķins par ieķīlātās mantas pārdošanu bez izsoles ir jāsaprot un administratoram ir tiesības sagatavot šo aprēķinu tikai pēc visas ieķīlātās mantas pārdošanas bez izsoles pabeigšanas? Vai ir piemērojama analogija ar Maksātnespējas likuma 115. pantu, kurš paredz ieķīlātās mantas pārdošanu ar izsoli?

Saskaņā ar Maksātnespējas likuma 169. panta pirmo daļu par administratora pienākumu veikšanu juridiskās personas maksātnespējas procesā administrators saņem atlīdzību no parādnieka mantas, izņemot šajā likumā minētos gadījumus. Maksātnespējas likuma 169. panta trešā daļa noteic administratora atlīdzības apmēru par ieķīlātās parādnieka mantas pārdošanu, ja to veicis administrators, turklāt nenosakot konkrētu ieķīlātās mantas pārdošanas veidu. Saskaņā ar minēto normu administratora atlīdzība ir atkarīga no ieķīlātās mantas pārdošanā iegūtajiem līdzekļiem un nodrošinātajam kreditoram izmaksājamās summas.

Vienlaikus norādāms, ka saskaņā ar Maksātnespējas likuma 111. panta pirmo daļu administrators [...] sastāda parādnieka mantas pārdošanas plānu, un atbilstoši minētā panta otrajai daļai parādnieka mantas pārdošana notiek par iespējami augstāko cenu, lai nodrošinātu kreditoru

⁶¹ Maksātnespējas administrācijas 18.04.2017. vēstule Nr. 1-49/53.

prasījumu segšanu. Par mantas pārdošanas plānu administrators atbilstoši šā likuma 81. pantam ziņo kreditoriem. Ja kreditoriem par to ir iebildumi, viņiem ir pienākums par to ziņot administratoram (Maksātnespējas likuma 82. pants).

Līdz ar to atbilstoši minētajām normām administratoram ir pienākums izvērtēt, vai kreditoru interesēm atbilst parādnieka ieķīlātās mantas pārdošana izsolē vai arī manta ir pārdodama bez izsoles. Turklāt saskaņā ar Maksātnespējas likuma 116. panta otro daļu, ja nodrošinātais kreditors ir vienojies ar administratoru par ieķīlātās mantas pārdošanu bez izsoles, administratoram jāizvēlas tāds ieķīlātās mantas pārdošanas modelis, lai pēc maksātnespējas procesa izdevumu un administratora atlīdzības segšanas kreditoru prasījumu apmierināšanai būtu novirzāms vairāk līdzekļu. Ņemot vērā minēto, jāsecina, ka administratoram ir tiesības saņemt lielāku atlīdzību, ja viņš ir izvēlējis tādu ieķīlātās mantas pārdošanas kārtību, kuras rezultātā kreditoru prasījumi tiek apmierināti vispilnīgāk.

Savukārt nodrošinātajam kreditoram savu interešu aizsardzībai būtu jāvienojas ar administratoru ne tikai par mantas pārdošanas veidu, proti, izsolē vai bez izsoles, bet arī par citiem ar mantas pārdošanu saistītiem jautājumiem, piemēram, mantas pārdošanu vienā kopējā vai atsevišķās izsolēs, pārdošanu kā atsevišķu mantu vai lietu kopību.

Maksātnespējas likuma 169. panta trešā daļa nosaka administratora atlīdzības apmēru par ieķīlātās mantas pārdošanu atkarībā no kreditoram izmaksājamās summas. Minētās normas formulējums liecina, ka administratora atlīdzības apmērs ir atkarīgs no līdzekļu apmēra, kas iegūts, pārdodot konkrētam kreditoram par labu ieķīlātu mantu, kas savukārt norāda uz to, ka administratora atlīdzība būtu jāaprēķina no kopējās summas, kas iegūta, pārdodot konkrētam kreditoram par labu ieķīlātu mantu.

Tomēr Maksātnespējas likums neizslēdz iespēju administratoram saņemt atlīdzību par katru ieķīlātās mantas pārdošanas gadījumu, ja rezultātā ir iespējams iegūt vairāk līdzekļu kreditoru prasījumu apmierināšanai, un šāds pārdošanas veids ir saskaņots ar nodrošināto kreditoru. Minētais ir nesaraujami saistīts ar Maksātnespējas likumā noteikto prasību administratoram izvēlēties tādu ieķīlātās mantas pārdošanas modeli, lai rezultātā vispilnīgāk tiktu apmierināti kreditoru prasījumi, nevis, lai gūtu sev lielāku atlīdzību. Jāņem vērā, ka atbilstoši Maksātnespējas likuma 26. panta otrajai daļai administratora pienākums ir nodrošināt efektīvu un likumīgu maksātnespējas procesa norisi un mērķu sasniegšanu. Proti, administratora darbībām vienlaikus jāatbilst efektivitātes principam un likuma normām. Efektivitātes princips noteic, ka maksātnespējas procesa ietvaros piemērojami tādi pasākumi, kas ļauj ar vismazāko resursu patēriņu vispilnīgāk sasniegt procesa mērķi, savukārt jēdziens "likumīgs" paredz, ka administratoram maksātnespējas procesā jādarbojas ar likumu piešķirto pilnvaru ietvaros.

Ievērojot to, ka ieķīlāto mantu var pārdot ne tikai izsolē, minētais secinājums būtu attiecināms arī uz ieķīlātās mantas pārdošanu bez izsoles.

Maksātnespējas likuma 115. panta ceturtnā daļa nosaka, ka pēc tam, kad tiesa apstiprinājusi izsoles aktu vai pieņēmusi lēmumu reģistrēt īpašuma tiesības uz kreditora vārda, kas ir paziņojis par gribu mantu paturēt, administrators sagatavo aprēķinu [...]. Nosolītājs, parādnieks vai kreditori administratora sagatavoto aprēķinu var pārsūdzēt tiesā, kurā ierosināta attiecīgā juridiskās personas maksātnespējas procesa lieta, 10 dienu laikā no aprēķina saņemšanas dienas.

Minētais pants paredz administratora aprēķina sagatavošanu pēc tam, kad tiesa ir apstiprinājusi izsoles aktu, līdz ar to Maksātnespējas likuma 115. panta ceturtās daļas piemērošanas priekšnoteikumi ir izsoles organizēšana un izsoles akta apstiprināšana tiesā. Maksātnespējas administrācijas ieskatā, apstrīdot izsoles aprēķinu par ieķīlātas mantas pārdošanu bez izsoles, nav piemērojama Maksātnespējas likuma 115. panta ceturtā daļa, tā kā šis pants ir attiecināms tikai uz gadījumiem, kad parādnieka ieķīlātā manta tiek pārdota izsolē.

Saistībā ar aprēķina, kurš ir sagatavots pēc ieķīlātās mantas pārdošanas bez izsoles, apstrīdēšanas kārtību, norādām, ka Maksātnespējas likuma 84. panta 2. punkts paredz kreditoru tiesības apstrīdēt administratora rīcību Maksātnespējas likuma noteiktajā kārtībā, kā arī minētajā likumā ir noteiktas Maksātnespējas administrācijas tiesības izskatīt sūdzības par administratora rīcību.

Saskaņā ar Maksātnespējas likuma 175. panta pirmās daļas 2. punktu, Maksātnespējas administrācija pieņem lēmumus par administratora rīcību tiesiskās aizsardzības procesā vai maksātnespējas procesā, kā arī par tiesiskā pienākuma uzlikšanu pārkāpuma konstatēšanas gadījumā. Maksātnespējas administrācija savas kompetences robežās vērtē administratora rīcību parādnieka maksātnespējas procesā – vai administrators, pildot likumā noteiktos pienākumus, savā darbībā nav pieļāvis normatīvo aktu pārkāpumus.

5. Pārrobežu maksātnespējas process

*Par svešvalodā iesniegtu kreditora prasījumu*⁶²

Kā administratoram būtu jārikojas, saņemot kreditora prasījumu, nevis valsts, kurā pasludināts maksātnespējas process, valodā, bet gan kreditora reģistrācijas (domicila) valsts oficiālajā valodā?

Saskaņā ar Regulas 4. panta pirmo daļu, ja vien šajā regulā nav noteikts citādi, uz maksātnespējas procedūru un tās sekām attiecas tās dalībvalsts tiesību akti, kuras teritorijā šāda procedūra ir sākta. Saskaņā ar šā panta otrās daļas h) punktu maksātnespējas procesa sākšanas valsts tiesību akti regulē nosacījumus attiecībā uz prasījumu iesniegšanu, pārbaudi un atzīšanu. Tātad arī citā Eiropas Savienības valstī esošam kreditoram jāievēro Latvijas Republikā spēkā esošo normatīvo aktu prasības attiecībā uz kreditora prasījuma iesniegšanu, ja parādnieka maksātnespējas process tiek pasludināts Latvijā.

Maksātnespējas likuma 67. panta 12. punkts paredz administratora tiesības pieprasīt, lai kreditors iesniedz noteiktā kārtībā apliecinātu sava prasījuma un to pamatojošo dokumentu tulkojumu valsts valodā.

Arī Regulas 42. panta 2. daļa paredz šādas administratora tiesības, proti, „*visi kreditori, kuru pastāvīgā dzīvesvieta, domicils vai juridiskā adrese ir kādā dalībvalstī, kas nav procedūras sākšanas valsts, var iesniegt savus prasījumus šīs citas valsts oficiālajā valodā vai kādā no tās oficiālajām valodām. Šajā gadījumā prasījuma iesniegumam tomēr jābūt virsrakstam “Prasījuma iesniegums” procedūras sākšanas valsts oficiālajā valodā vai kādā no oficiālajām valodām. Turklāt kreditoram var lūgt nodrošināt tulkojumu procedūras sākšanas valsts oficiālajā valodā vai kādā no oficiālajām valodām”*.

Ņemot vērā iepriekš minēto, kaut arī Regulas 42. panta otrā daļa paredz ārvalsts kreditora tiesības iesniegt kreditora prasījumu šīs ārvalsts oficiālajā valodā, tomēr administratoram gadījumā, ja kreditora prasījums un to pamatojošie dokumenti iesniegti svešvalodā, un administratoram bez attiecīga tulkojuma nav iespējams noteikt, uz kā pamata veidojies un no kā sastāv kreditora prasījums, ir tiesisks pamats lūgt kreditoram iesniegt kreditora prasījuma tulkojumu valsts valodā, kurā pasludināts parādnieka maksātnespējas process. Līdz ar to kreditoram, saņemot šādu administratora pieprasījumu, ir jānodrošina iesniegto dokumentu tulkojums.

Kaut arī kreditora prasījuma neiesniegšana valsts valodā, kurā pasludināts maksātnespējas process, nav atzīstama par šķērslī kreditora prasījuma atzīšanai, tomēr gadījumā, ja administratoram nepieciešams kreditora prasījuma un to pamatojošo dokumentu tulkojums, administrators ir tiesīgs piemērot tādu pašu mehānismu, kādu piemēro gadījumos, ja kreditora prasījumā konstatēta neatbilstība normatīvo aktu prasībām. Proti, saskaņā ar Maksātnespējas likuma 74. panta otro daļu, ja iesniegtais kreditora prasījums neatbilst normatīvo aktu prasībām, administrators nekavējoties nosūta kreditoram lūgumu 10 dienu laikā no administratora pieprasījuma nosūtīšanas dienas novērst

⁶² Maksātnespējas administrācijas 09.05.2017. vēstule Nr. 1-49/60.

konstatētos trūkumus. Gadījumā, ja kreditors pēc administratora lūguma un noteiktajā termiņā konstatēto neatbilstību nav novērsis, administratoram saskaņā ar Maksātnespējas likuma 74. panta otro daļu ir tiesisks pamats pieņemt lēmumu par kreditora prasījuma neatzīšanu vai daļēju atzīšanu. Līdz ar to arī gadījumā, ja pēc administratora lūguma iesniegt kreditora prasījuma tulkojumu, kreditors to neiesniedz, administratoram nav iespējams veikt iesniegtā kreditora prasījuma pamatotību un atbilstību normatīvo aktu prasībām.

Tomēr vienlaikus jāvērs uzmanība, ka atbilstoši tiesību zinātnieku paustajām atziņām apstāklim, ka kreditors pēc administratora lūguma nav nodrošinājis iesniegto dokumentu tulkojumu, nevajadzētu radīt negatīvas tiesiskās sekas.⁶³ Proti, saskaņā ar Regulu kreditora prasījumu nevar neatzīt tikai tādēļ, ka tas nav iesniegts valsts valodā, kurā pasludināts parādnieka maksātnespējas process. Bet, ievērojot iepriekš minēto, ka maksātnespējas procesam tiek piemēroti Latvijas Republikā spēkā esošie normatīvie akti, administratoram atbilstoši Maksātnespējas likuma 74. panta otrajai daļai ir pamats neatzīt kreditora prasījumu, ja pēc administratora lūguma kreditors nav novērsis trūkumus - iesniedzis tā tulkojumu. Turklāt kreditora prasījuma neatzīšanas iemesls konkrētajā gadījumā būtu nevis apstākļi, ka kreditora prasījums ticis iesniegts svešvalodā, bet gan apstākļi, ka kreditors nav iesniedzis tā tulkojumu administratora noteiktajā termiņā.

Par Lielbritānijā pabeigtas fiziskās personas maksātnespējas procedūras sekām attiecībā uz kreditoriem Latvijā⁶⁴

Kādas darbības parādniekam būtu jāveic Latvijā pēc Lielbritānijā pabeigtas fiziskās personas maksātnespējas procedūras, lai novērstu iespējamību, ka kreditori Latvijā varētu celt prasības par saistību izpildi pret parādnieku?

Attiecībā uz parādnieka Lielbritānijā uzsāktu maksātnespējas procesu ir piemērojama 2000. gada 29. maija Padomes Regula (EK) Nr. 1346/2000 par maksātnespējas procedūrām (turpmāk – Regula). Saskaņā ar Līguma par Eiropas Savienības darbību 288. pantu regulas ir vispārpiemērojamas, un regulu tiešās piemērojamības princips nozīmē to, ka regulas kļūst par Eiropas Savienības dalībvalsts nacionālo tiesību kopuma daļu bez nacionālo tiesību starpniecības.

Atbilstoši Regulas 40. panta 1. punktam pēc maksātnespējas procedūras uzsākšanas [...] likvidatoram (administratoram) ir pienākums nekavējoties informēt zināmos kreditorus, kuru pastāvīgā dzīvesvieta, domicils vai juridiskā adrese ir citās dalībvalstīs. Ņemot vērā minēto, konkrētajā situācijā atbilstoši Regulas 40. panta 1. punktam maksātnespējas procedūrā ieceltajam administratoram bija jāpaziņo kreditoriem, kuru pastāvīgā dzīvesvieta, domicils vai juridiskā adrese ir citā dalībvalstī (konkrētajā gadījumā Latvijā), par fiziskās personas maksātnespējas procesa uzsākšanu un jāaicina kreditori iesniegt savus prasījumus pret maksātnespējīgo personu. Administratora rīcība, nenosūtot kreditoriem, kuru juridiskā adrese ir citā Eiropas Savienības dalībvalstī, paziņojumu par maksātnespējas procedūras uzsākšanu, būtu uzskatāma par normatīvo

63 Wessels B. International Insolvency Law. Deventer: Kluwer, 2012, 820. p.

64 Maksātnespējas administrācijas 25.05.2017. vēstule Nr. 1-49/65.

aktu pārkāpumu. Atbilstoši Latvijas tiesu praksei, maksātnespējas procedūras uzsākšana un pabeigšana citā dalībvalstī nevar ietekmēt kreditora, kurš nav ticis informēts par maksātnespējas procedūru un kreditora prasījuma pieteikšanu, tiesības saņemt apmierinājumu no parādnieka (*Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu departamenta 2016. gada 26. februāra sprieduma Nr. SKC-77/2016 7.3. punkts*). Proti, prasījuma tiesību zaudēšanas iemeslam ir jābūt izrietošam no paša kreditora, nevis no administratora vai parādnieka darbībām (piemēram, vilcināšanās savlaicīgi informēt kreditoru). No minētā izriet, ka Lielbritānijā pasludinātas un sekmīgi pabeigtas fiziskās personas maksātnespējas procedūras sekas ir saistošas tikai tiem kreditoriem, kuri ir tikuši pienācīgā kārtā informēti par maksātnespējas procedūras uzsākšanu dalībvalstī atbilstoši Regulas 40. panta 1. punktam. Savukārt no Regulas 4. panta izriet, ka administratora atbildības apmēru par citā dalībvalstī esošo kreditoru neinformēšanu par maksātnespējas procedūras pasludināšanu un kreditoru tiesības saņemt atlikušo parādsaistību atmaksu regulē maksātnespējas procedūras pasludināšanas dalībvalsts (t.i., Lielbritānijas) normatīvie akti. Tajā pašā laikā jāņem vērā, ka privāttiesībās tiek piemērots tiesību princips *pacta sunt servanda* (no latīņu val. līgumi ir jāpilda), no kā izriet kreditoru tiesības saņemt parādsaistību apmierinājumu no parādnieka.

Savukārt par kreditoru informēšanu par parādnieka pabeigto maksātnespējas procedūru Lielbritānijā, norādāms turpmākais.

Saskaņā ar Regulas 17. panta pirmo daļu nolēmumam, ar ko uzsāk galveno maksātnespējas procedūru, bez turpmākām formalitātēm ir tādas pašas sekas visās citās dalībvalstīs kā valstī, kur tika uzsākts maksātnespējas process. Tāpat atbilstoši Regulas 25. panta 1. punktam nolēmumus, ko sniegusi tiesa par maksātnespējas procedūras norisi (tostarp, par tās izbeigšanu), kā arī šajā tiesā apstiprinātos mierizlīgumus atzīst bez turpmākām formalitātēm.

Tādēļ, lai Lielbritānijas kompetentās institūcijas nolēmums un tā sekas būtu spēkā Latvijā, Latvijas institūcijām nav jāpieņem lēmums par dalībvalsts kompetentās institūcijas lēmuma atzīšanu vai reģistrēšanu, jo šis lēmums ir spēkā Latvijas Republikā kopš tā pasludināšanas brīža Lielbritānijā. Lielbritānijas tiesas spriedumam par fiziskās personas maksātnespējas procesa izbeigšanu piemīt juridisks spēks, kas nodrošina iespēju šo dokumentu izmantot tiesību īstenošanai vai likumisko interešu aizstāvībai visās Eiropas Savienības dalībvalstīs attiecībā uz valsts iestādēm un citām juridiskām un fiziskām personām.

Attiecībā uz to, ka ziņas par parādnieka izieto fiziskās personas maksātnespējas procedūru Lielbritānijā ir pieejamas Eiropas Savienības vienotajā maksātnespējas reģistrā, norādāms, ka šobrīd Eiropas e-tiesiskuma portālā pieejama bezmaksas informācija no astoņu Eiropas Savienības dalībvalstu maksātnespējas reģistriem, un to skaitā nav Lielbritānija (skatīt: Integrēta meklēšana valstu maksātnespējas reģistros. Pieejams: https://e-justice.europa.eu/content_interconnected_insolvency_registers_search-246-lv.do?init=true, aplūkots 2017. gada 23. maijā). No minētā izriet, ka valsts iestādēm un citām juridiskām un fiziskām personām Latvijā nav pieejama bezmaksas informācija par tiem parādniekiem, kuru parādsaistības ir Latvijā, bet maksātnespējas procedūra ir pasludināta un izbeigta Lielbritānijā. Tādējādi parādniekam ir nepieciešams informēt kreditorus par maksātnespējas procedūras pabeigšanu Lielbritānijā, paziņojumam pievienojot Lielbritānijas kompetentās institūcijas nolēmumu (un tā apliecinātu tulkojumu valsts valodā), lai kreditori varētu pārliecināties par faktu, ka parādnieks Lielbritānijā ir sekmīgi pabeidzis fiziskās personas maksātnespējas procedūru. Norādāms, ka ir būtiski, lai

Lielbritānijas tiesa savā nolēmumā būtu norādījusi, ka parādnieks līdz ar fiziskās personas maksātnespējas procedūras izbeigšanu ir arī atbrīvots no atlikušajām saistībām.

***Par zvērināta tiesu izpildītāja rīcību
pēc fiziskās personas maksātnespējas
procesa pabeigšanas Lielbritānijā⁶⁵***

Fiziskā persona maksātnespējas procesu pabeidza Lielbritānijā. Tajā pašā laikā no zvērināta tiesu izpildītāja tika saņemta vēstule, kurā lūgts atmaksāt parādu vienam no fiziskās personas kreditoriem. Parādnieks vairākkārt ir informējis kreditoru par Lielbritānijā pabeigto maksātnespējas procesu, nosūtot viņam tiesas nolēmuma kopiju. Zvērināts tiesu izpildītājs savukārt norāda, ka ziņas par parādnieka pabeigto fiziskās personas maksātnespējas procesu nav atrodamas Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistra vestajā maksātnespējas reģistrā (turpmāk – maksātnespējas reģistrs). Kā fiziskajai personai iepriekš aprakstītajā situācijā rīkoties?

Saskaņā ar Regulas 25. panta pirmo daļu nolēmumus, ko sniegusi tiesa par maksātnespējas procedūras norisi un izbeigšanu, kā arī šajā tiesā apstiprinātos mierizlīgumus atzīst bez turpmākām formalitātēm. Tādējādi nolēmums par maksātnespējas procedūras izbeigšanu vienā dalībvalstī tiek atzīts visās citās dalībvalstīs no brīža, kad tas ir spēkā procedūras sākšanas valstī, un šim nolēmumam bez turpmākām formalitātēm ir tādas pašas sekas visās citās dalībvalstīs kā saskaņā ar tiesību aktiem procedūras sākšanas valstī. Minētais ir balstīts uz Eiropas Savienībā nostiprināto savstarpējās uzticēšanās principu, kas veicina vienkāršotu maksātnespējas procedūru ietvaros pieņemto lēmumu atzīšanu un izpildīšanu (*Eiropas Savienības Tiesas 2012. gada 5. jūlija sprieduma lietā Nr. C-527/10 33. un 34. paragrāfs*).

Tādējādi Lielbritānijas tiesas nolēmumam par fiziskās personas maksātnespējas procesa izbeigšanu piemīt juridisks spēks, kas nodrošina iespēju šo dokumentu izmantot tiesību īstenošanai vai likumisko interešu aizstāvībai visās Eiropas Savienības dalībvalstīs attiecībā uz valsts iestādēm un citām juridiskām un fiziskām personām. Fiziskā persona, īstenojot savas tiesiskās intereses, var iesniegt tiesas lēmumu par fiziskās personas maksātnespējas procesa izbeigšanu un tā apliecinātu tulkojumu valsts valodā zvērinātam tiesu izpildītājam, kreditoram vai jebkurai citai fiziskai un juridiskai personai, un tas šīm personām ir tikpat saistošs kā tad, ja šo nolēmumu būtu pasludinājis tiesa Latvijā.

Papildus attiecībā uz aprakstīto zvērināta tiesu izpildītāja norādi, ka ziņas par parādnieka izieto fiziskās personas maksātnespējas procedūru Lielbritānijā nav atrodamas maksātnespējas reģistrā, norādām, ka maksātnespējas reģistrā tiek ierakstītas ziņas tikai par Latvijā pasludinātajiem tiesiskās aizsardzības procesiem, juridiskas personas maksātnespējas procesiem un fiziskas personas maksātnespējas procesiem.

Ņemot vērā minēto, Maksātnespējas administrācijas ieskatā, parādniekam būtu jāiesniedz Lielbritānijas tiesas nolēmums par fiziskās personas maksātnespējas procesa izbeigšanu un tā

⁶⁵ Maksātnespējas administrācijas 28.03.2017. vēstule Nr. 1-49/42.

apliecināts tulkojums valsts valodā ne tikai kreditoram, bet arī zvērinātam tiesu izpildītājam, lai pēdējais varētu pārliecināties par faktu, ka parādnieks ir Lielbritānijā sekmīgi pabeidzis fiziskās personas maksātnespējas procesu. Norādām, ka ir būtiski, lai Lielbritānijas tiesa savā nolēmumā būtu norādījusi, ka parādnieks līdz ar fiziskās personas maksātnespējas procesa izbeigšanu ir arī atbrīvots no atlikušajām saistībām.

Par Krievijas Federācijā pasludināta fiziskās personas maksātnespējas procesa atzīšanu Latvijas Republikā⁶⁶

Parādniekam, Krievijas Federācijas (turpmāk - Krievija) pilsonim ar termiņuzturēšanās atļauju Latvijā, Krievijā ar Krievijas tiesas nolēmumu pasludināts fiziskās personas maksātnespējas process. Parādniekam Latvijā pieder viena puse domājamās daļas no nekustamā īpašuma kopīpašumā ar laulāto. Parādniekam piederošā viena puse domājamās daļas no nekustamā īpašuma apgrūtināta ar ķīlas tiesībām par labu kreditoram, Krievijas pilsonim ar termiņuzturēšanās atļauju Latvijā, kā nodrošinājums starp parādnieku un kreditoru vairāk kā trīs gadus pirms parādnieka maksātnespējas pasludināšanas slēgtajā līgumā ietvertu saistību izpildei. Saistību izpildes termiņš iestājies pēc tam, kad beidzies kreditoru pieteikšanās termiņš Krievijā pasludinātajā maksātnespējas procesā. Kreditors maksātnespējas procesā savu prasījumu nav pieteicis. Ņemot vērā to, ka parādnieks savas saistības pret kreditoru nav izpildījis, kreditors gatavojas Latvijas Republikas zemesgrāmatu nodaļā iesniegt pieteikumu par saistību bezstrīdus piespiedu izpildīšanu, vēršot piedziņu uz iepriekš minēto iekļāto īpašumu. Tajā pašā laikā kreditoram ir informācija, ka Krievijas tiesas ieceltais parādnieka maksātnespējas procesa administrators gatavojas Latvijas tiesai lūgt atzīt tiesas nolēmumu, ar ko pasludināta parādnieka maksātnespēja. Ņemot vērā norādītos apstākļus, lūgts atbildēt uz sekojošiem jautājumiem:

1) *Vai Latvijā iespējams atzīt Krievijas tiesas nolēmumu par fiziskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanu, un kādi normatīvie akti regulē šāda Krievijas tiesas nolēmuma atzīšanu un izpildi Latvijā?*

2) *Kā izpaužas šāda nolēmuma izpilde Latvijā un kādas ir sekas?*

3) *Kas notiek ar kreditoru prasījumiem, kas nodrošināti Latvijā, ja Krievijas tiesas nolēmums, ar ko pasludināta parādnieka maksātnespēja, tiek atzīts Latvijā, bet kreditori nav pieteikuši savus prasījumus maksātnespējas procesa ietvaros?*

4) *Ja šāda nolēmuma atzīšana Latvijā ir notikusi, vai nodrošinātajam kreditoram var liegt saistības bezstrīdus piespiedu izpildīšanu Latvijā un/vai nodrošinātajam kreditoram, saņemot zemesgrāmatu nodaļas tiesneša pozitīvu lēmumu par parādnieka saistības nodošanu bezstrīdus piespiedu izpildīšanai, var liegt izpildīt šādu zemesgrāmatu nodaļas tiesneša lēmumu Latvijā, proti, liegt tiesu izpildītājam rīkot nekustamā īpašuma izsoli?*

Saskaņā ar vispārēju principu, vienas valsts teritorijā pieņemts nolēmums ir saistošs un izpildāms tikai šīs konkrētās valsts teritorijā.⁶⁷ Juridisku spēku ārvalsts nolēmums iegūst tikai ar

⁶⁶ Maksātnespējas administrācijas 07.02. 2017. vēstule Nr. 1-49/19.

⁶⁷ Autoru kolektīvs Torgāna, K. zinātniskajā redakcijā (2014). Civilprocesa likuma komentāri. III daļa.

brīdi, kad tas ir noteiktā procesuālā kārtībā atzīts. Līdz ar to, ārvalsts sprieduma izpildes priekšnosacījums ir tā atzīšana, un kamēr konkrētais Krievijā pasludinātais nolēmums nav atzīts Latvijā, tam nav juridiska spēka Latvijas teritorijā un to nav iespējams izpildīt. Ņemot vērā iepriekš minēto, Maksātnespējas administrācijas ieskatā Krievijā pasludināts tiesas nolēmums, kas noteiktā procesuālā kārtībā nav atzīts Latvijā, nevarētu būt šķērslis Latvijā slēgta darījuma pušu tiesību realizācijai.

Ārvalsts tiesas nolēmuma atzīšana ir viens no starptautisko privāto tiesību regulēšanas priekšmetiem. Ārvalsts tiesas nolēmumu atzīšana Latvijā, saskaņā ar Civilprocesa likumu, ir tiesas ekskluzīvā kompetencē. Tiesa atzīst ārvalsts tiesas nolēmumu, piemērojot starptautisko privāto tiesību avotus, proti, starptautiskos līgumus, starptautiskās paražas, vispāratzītus tiesību principus, valstu iekšējās tiesības un tiesību doktrīnu, tai skaitā dažādu starptautisko organizāciju izstrādātus dokumentus. Ņemot vērā tiesas kompetenci atzīt ārvalsts tiesas nolēmumu, tikai tiesas kompetencē ir lemt par konkrētajā situācijā piemērojamiem tiesību avotiem un sprieduma izpildi.

Krievijā pasludināta sprieduma civillietā atzīšanu un izpildi Latvijā regulē 1995. gada 28. marta divpusējais tiesiskās palīdzības līgums starp Latvijas Republiku un Krievijas Federāciju par tiesisko palīdzību un tiesiskajām attiecībām civilajās, ģimenes un krimināllietās (turpmāk – divpusējais līgums). Divpusējā līguma 50. panta pirmajā daļā noteikts, ka līgumslēdzējas valstis savstarpēji atzīst un izpilda justīcijas iestāžu (tiesu) likumīgā spēkā stājušos spriedumus civilajās un ģimenes lietās un spriedumus, kas skar nozieguma rezultātā nodarīto zaudējumu atlīdzību. Divpusējā līgumā nav speciālas norādes attiecībā uz nolēmumu maksātnespējas jomā atzīšanu. Tādēļ Krievijā pasludināts tiesas nolēmums par fiziskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanu Latvijā būtu atzīstams un izpildāms, pamatojoties uz iepriekš minētajiem vispārīgajiem spriedumu atzīšanas un izpildes noteikumiem. Divpusējais līgums nesatur pietiekamu normatīvo regulējumu ārvalsts nolēmumu atzīšanai, tādēļ Krievijā pasludinātā nolēmuma par fiziskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanu Latvijā atzīšanai un izpildīšanai jāpiemēro Civilprocesa likuma F daļas (Starptautiskais civilprocess) noteikumi tiktāl, ciktāl to neregulē divpusējais līgums, un ciktāl tas nepieciešams sekmīgai procesuālajai nolēmuma atzīšanai un izpildei Latvijā.

Maksātnespējas administrācija norāda, ka maksātnespējas tiesības ir specifiska saimniecisko tiesību nozare, kas prasa speciālu tiesisko regulējumu. Līdz ar to taisnīgam situācijas noregulējumam tiesa var lemt arī par citu tiesību avotu piemērošanu. Piemēram, tiesa varētu uzskatīt par nepieciešamu piemērot tā saucamos *soft law* tiesību avotus, kas nav juridiski saistoši, bet to piemērojamība balstās šo avotu autoritātē. Viens no šādiem pārrobežas maksātnespējas tiesību avotiem ir ANO Starptautisko tirdzniecības tiesību komisijas (UNCITRAL) Parauglikums par pārrobežu maksātnespēju un tā ieviešanas vadlīnijas (turpmāk – UNCITRAL noteikumi). UNCITRAL noteikumi satur maksātnespējas tiesībām atbilstošus principus un samērā detalizētas pakāpes ieteikuma rakstura normas par ārvalsts tiesas nolēmumu atzīšanu un citiem pārrobežu maksātnespējas aspektiem. Tāpat tiesiskā regulējuma robu aizpildīšanai un taisnīgam situācijas noregulējumam tiesa pēc analogijas varētu piemērot Eiropas Savienības pārrobežu maksātnespējas regulējumu un tajā ietvertos principus.⁶⁸

(61. – 86. nodaļa). Rīga: Tiesu namu aģentūra. 593. lpp.

68 Lowitzsch, J. (2007). *The Insolvency Law of Central and Eastern Europe*. Nottingham: MRP Nottingham. P. 95.

Starptautiskajās privātajās tiesībās vispārīgi pastāv *lex situs* princips, kas nozīmē, ka nekustamais īpašums un ar to saistītās lietu tiesības tiek apspriestas pēc nekustamā īpašuma atrašanās vietas valsts tiesībām. Šāds princips izriet arī no divpusējā līguma 38. panta pirmās daļas, kur noteikts, ka nekustamā īpašuma tiesības nosaka pēc tās līgumslēdzējas valsts likumdošanas, kuras teritorijā atrodas nekustamais īpašums. Savukārt, attiecībā uz kompetento tiesu, divpusējā līgumā noteikts, ka kompetentas izskatīt prasības par īpašuma tiesībām un citām lietu tiesībām, kas skar nekustamo īpašumu, ir tās līgumslēdzējas valsts tiesas, kuras teritorijā īpašums atrodas (21. panta otrās daļa). Iepriekš minētais princips izriet arī no UNCITRAL noteikumiem.⁶⁹ No aprakstītajiem apstākļiem un iepriekš minētā izriet, ka darījums, no kā izriet kreditora ķīlas tiesība, konkrētajā situācijā apspriežams pēc Latvijas tiesībām Latvijas tiesā. Līdz ar to norādāms, ka gadījumā, ja Latvijā tiktu atzīts Krievijas tiesas nolēmums par maksātnespējas procesa pasludināšanu, strīdu par šī procesa ietekmi uz ķīlas realizācijas tiesībām izšķiršana būtu tiesas kompetencē, un tikai tiesa, izvērtējot visus lietas faktiskos un tiesiskos apstākļus būtu tiesīga vērtēt, vai aprakstītais maksātnespējas process ir pamats liegt kreditoram saņemt savu prasījumu apmierināšanu no parādnieka dotās ķīlas.

Par pārrobežu maksātnespējas procesa atzīšanu Latvijā⁷⁰

- 1) *Kāpēc Lielbritānijā pasludināts maksātnespējas process tiek atzīts Latvijas Republikā?*
- 2) *Vai, ja personai ir uzsākts maksātnespējas process, tā var vērsties pie zvērināta tiesu izpildītāja, lai atgūtu debitora parādus?*

Informējam, ka attiecībā uz Lielbritānijā uzsākto maksātnespējas procesu ir piemērojama Regula. Saskaņā ar Regulas 17. panta pirmo daļu nolēmumam, ar ko uzsāk galveno maksātnespējas procedūru, bez turpmākām formalitātēm ir tādas pašas sekas visās citās dalībvalstīs kā valstī, kur tika uzsākts maksātnespējas process. Tāpat atbilstoši Regulas 25. panta 1. punktam nolēmumus, ko sniegusi tiesa par maksātnespējas procedūras norisi (tostarp, par tās pasludināšanu), kā arī šajā tiesā apstiprinātos mierizlīgumus atzīst bez turpmākām formalitātēm.

No minētā izriet, ka nolēmumi par maksātnespējas procedūras norisi vienā dalībvalstī tiek atzīti visās citās dalībvalstīs no brīža, kad tie ir spēkā procedūras sākšanas valstī, un šiem nolēmumiem bez turpmākām formalitātēm ir tādas pašas sekas visās citās dalībvalstīs kā procedūras sākšanas valstī. Minētais ir balstīts uz Eiropas Savienībā nostiprināto savstarpējās uzticēšanās principu, kas veicina vienkāršotu maksātnespējas procedūru ietvaros pieņemto lēmumu atzīšanu un

69 ANO Starptautisko tirdzniecības tiesību komisijas (UNCITRAL) Parauglikums par pārrobežu maksātnespēju un tā ieviešanas vadlīnijas.

Pieejams: www.vvc.gov.lv/export/sites/default/docs/.../Legislative_Guide_on_Insolvency_Law.doc. Skat. 32. panta komentāru. 66. lpp

70 Maksātnespējas administrācijas 30.01.2017. vēstule Nr. 1-49/16.

izpildīšanu (*Eiropas Savienības Tiesas 2012. gada 5. jūlija sprieduma lietā Nr. C-527/10 33. un 34. paragrāfs*).

Tādēļ, lai Lielbritānijas kompetentās institūcijas nolēmums un tā sekas būtu spēkā Latvijā, Latvijas institūcijām nav jāpieņem lēmums par dalībvalsts kompetentās institūcijas lēmuma atzīšanu vai reģistrēšanu, jo šis lēmums ir spēkā Latvijas Republikā kopš tā pasludināšanas brīža Lielbritānijā. Lielbritānijas tiesas spriedumam par fiziskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanu piemīt juridisks spēks, kas nodrošina iespēju šo dokumentu izmantot tiesību īstenošanai vai likumisko interešu aizstāvībai visās Eiropas Savienības dalībvalstīs attiecībā uz valsts iestādēm un citām juridiskām un fiziskām personām.

Attiecībā uz parādnieka tiesībām maksātnespējas procesa laikā atgūt debitoru parādus, norādām, ka saskaņā ar Regulas 12. pantu maksātnespējas procedūru sekas attiecībā uz tiesvedībā esošām lietām, kas attiecas uz parādniekam atsavinātiem aktīviem vai tiesībām, regulē vienīgi tās dalībvalsts tiesību akti, kurā lieta ir nodota tiesā. Tā kā izlīgums tika apstiprināts Latvijā saskaņā ar Latvijas normatīvajiem aktiem, tad arī sprieduma izpilde ir veicama saskaņā ar Latvijas normatīvajiem aktiem. Saskaņā ar Civilprocesa likuma 541. panta trešo daļu izpildu rakstu izsniedz piedzinējam uz viņa rakstveida lūguma pamata tā tiesa, kurā tajā laikā atrodas lieta. Izpildu dokumentu var iesniegt piespiedu izpildei 10 gadu laikā no tiesas vai tiesneša nolēmuma spēkā stāšanās dienas, ja likumā nav noteikti citi noilguma termiņi (Civilprocesa likuma 546. panta pirmā daļa).

Saskaņā ar Regulas 4. panta pirmo daļu uz maksātnespējas procedūru un tās sekām attiecas tās dalībvalsts tiesību akti, kuras teritorijā šāda procedūra ir sākta, tostarp attiecībā uz noteikumiem, kas regulē ieņēmumu sadali no aktīvu pārdošanas, prasījumu hierarhiju un to kreditoru tiesības, kuru prasības ir daļēji apmierinātas pēc maksātnespējas procedūras sākšanas, izmantojot lietu tiesības vai ieskaitu (Regulas 4. panta otrās daļas i) apakšpunkts).

6. Citi ar maksātnespējas tiesībām saistīti jautājumi

Par maksātnespējas procesa lietu glabāšanas termiņiem⁷¹

Kādu laika periodu administratoram ir pienākums glabāt tā vestās fiziskās personas maksātnespējas procesa vai juridiskās personas maksātnespējas procesa lietas materiālus (ar lietas materiāliem netiek saprasti tie dokumenti, ko administrators pārņēmis no parādnieka pārstāvja juridiskās personas maksātnespējas procesā un kas nododami glabāšanā arhīvā), un kā administratoram būtu jārikojas, iestājoties glabāšanas termiņa beigām?

2017. gada 6. janvārī stājās spēkā likums "Grozījumi Maksātnespējas likumā" (turpmāk – grozījumi). Ar grozījumiem Maksātnespējas likuma 26. pantā tika noteikts, ka administrators kārtro juridiskās personas maksātnespējas procesa un fiziskās personas maksātnespējas procesa lietas. Maksātnespējas likuma 26.¹ panta ceturtajā daļā noteikts, ka administratora lietu nomenklatūru un glabāšanas termiņus, kā arī lietvedības uzskaites kārtību nosaka Ministru kabinets. Saskaņā ar Maksātnespējas likuma pārejas noteikumu 49. punktu, šā likuma regulējumu, kas noteic administratora pienākumus lietvedības kārtēšanas jomā, piemēro, sākot ar 2017. gada 1. jūliju. Tāpat Maksātnespējas likuma 54. punktā noteikts, ka Ministru kabineta noteikumi, kuros regulēti iepriekš minētie ar administratora lietvedību saistītie jautājumi, jāizdod līdz 2017. gada 1. jūnijam. Līdz ar to Maksātnespējas administrācija norāda, ka šobrīd nepastāv normatīvajos aktos noteikta vienota kārtība, kādā administratori kārtro lietvedību, tai skaitā nav noteikti maksātnespējas procesa lietu glabāšanas termiņi.

Vienlaikus Maksātnespējas administrācija norāda, ka Ministru kabineta 2012. gada 6. novembra noteikumos Nr. 748 "Dokumentu un arhīvu pārvaldības noteikumi" (turpmāk - noteikumi) ir ietverti detalizēti lietvedības kārtēšanas noteikumi. Minētajiem noteikumiem attiecībā uz administratoriem nav saistošs raksturs, tomēr administrators ir tiesīgs vadīties no šajos noteikumos noteiktās kārtības, lai sekmīgi kārtotu maksātnespējas procesu lietas. Saskaņā ar noteikumu 41. punktu, nosakot dokumentu glabāšanas termiņu un arhīviski vērtīgos dokumentus, institūcijas var izmantot Latvijas Nacionālā arhīva izstrādātos un Latvijas Nacionālā arhīva tīmekļa vietnē (<http://www.arhivi.gov.lv>) publiski pieejamos tipveida dokumentu glabāšanas termiņu paraugsarakstus. Savukārt noteikumu 5. nodaļā detalizēti reglamentētas darbības, kas jāveic ar konkrētiem dokumentiem, kad notecējis to glabāšanas termiņš.

Tāpat jānorāda, ka ne Maksātnespējas likums, kas bija spēkā līdz 2010. gada 1. novembrim, ne likums "Par uzņēmumu un uzņēmēj sabiedrību maksātnespēju" nesatur tiesību normas, kas noteiktu maksātnespējas procesa lietu glabāšanas termiņus vai lietvedības kārtību. Līdz ar to uz maksātnespējas procesu, kas pasludināti saskaņā ar iepriekš minētajiem spēku zaudējušajiem likumiem, lietu glabāšanas termiņiem un citiem ar lietvedību saistītajiem jautājumiem, piemēram, dokumentu iznīcināšanu, nav attiecināma kāda speciāla kārtība.

⁷¹ Maksātnespējas administrācijas 07.04.2017. vēstule Nr. 1-49/46.

Par kreditora prasījuma iesniegšanu⁷²

Vai administrators var atteikties pieņemt tādu kreditora prasījumu, kas ir nosūtīts kā elektroniskā pasta vēstule un parakstīts ar drošu elektronisko parakstu, un lūgt to iesniegt papīra formā?

Saskaņā ar Maksātnespējas likuma 73. panta pirmo daļu kreditoru prasījumi pret parādnieku iesniedzami administratoram mēneša laikā no dienas, kad Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistra vestajā maksātnespējas reģistrā izdarīts ieraksts par parādnieka maksātnespējas procesa pasludināšanu. Ne Maksātnespējas likuma 73. pants, ne tālākie panti neparedz ierobežojumus attiecībā uz formu, kādā kreditoram būtu jāiesniedz kreditora prasījums administratoram. Norādām, ka privāto tiesību pamatprincips ir – atļauts viss, kas nav aizliegts likumos.

Tā kā ne no viena normatīvā akta neizriet aizliegums iesniegt administratoram kreditora prasījumu elektroniski, tad saskaņā ar iepriekš minēto privāttiesību principu secināms, ka kreditoriem ir šādas tiesības un administrators attiecīgi nevar atteikties pieņemt elektroniski iesniegtu kreditora prasījumu, kurš ir iesniegts atbilstoši normatīvajos aktos noteiktajām elektronisko dokumentu noformēšanas prasībām. Attiecīgi saskaņā ar Elektronisko dokumentu likuma 3. panta pirmo un otro daļu prasība pēc dokumenta rakstveida formas attiecībā uz elektronisko dokumentu ir izpildīta, ja elektroniskajam dokumentam ir elektroniskais paraksts un elektroniskais dokuments atbilst citām normatīvajos aktos noteiktajām prasībām. Elektroniskais dokuments uzskatāms par pašrocīgi parakstītu, ja tam ir drošs elektroniskais paraksts.

Atbilstoši Maksātnespējas likuma 26. panta otrajai daļai administrators nodrošina efektīvu un likumīgu fiziskās personas maksātnespējas procesa norisi un mērķu sasniegšanu. Proti, administratora darbībām vienlaikus jāatbilst efektivitātes principam un likuma normām. Efektivitātes princips noteic, ka maksātnespējas procesa ietvaros piemērojami tādi pasākumi, kas ļauj ar vismazāko resursu patēriņu vispilnīgāk sasniegt procesa mērķi, savukārt jēdziens “likumīgs” paredz, ka administratoram maksātnespējas procesā jādarbojas ar likumu piešķirto pilnvaru ietvaros, nodrošinot, ka viņa darbības atbilst ne tikai spēkā esošajiem normatīvajiem aktiem, bet arī tiesību sistēmai kopumā.

Norādām, ka administratora rīcība, atsakoties pieņemt elektroniski iesniegtu kreditora prasījumu, kas atbilst Elektronisko dokumentu likuma prasībām un lūdzot kreditora prasījumu iesniegt papīra formā, ir pretrunā Maksātnespējas likuma 26. panta otrajai daļai, jo tādējādi administrators nenodrošina efektīvu un likumīgu maksātnespējas procesu.

72 Maksātnespējas administrācijas 31.03.2017. vēstule Nr. 1-49/45.

***Par iekļātā nekustamā īpašuma pārdošanu
bez izsoles fiziskās personas un
juridiskās personas maksātspējas procesā⁷³***

1) Gadījumā, kad fiziskās personas maksātspējas procesa gaitā parādnieka nekustamais īpašums tiek pārdots bez izsoles, vienojoties par to ar kreditoru, kas paraksta pirkuma līgumu? Vai atbilstoši Maksātspējas likuma 137. panta 12. punktam pirkuma līgumu paraksta administrators?

2) Kāds ir tiesiskais pamats uz nekustamo īpašumu zemesgrāmatā ierakstīto aizlieguma, piedziņas un ķīlas atzīmju, kā arī hipotēku dzēšanai?

3) Vai nodrošinātā kreditora piekrišana nekustamā īpašuma pārdošanai bez izsoles ir patstāvīgs pamats hipotēkas, tostarp kārtējās hipotēkas, dzēšanai?

4) Kādi ir pamatojošie dokumenti zemesgrāmatā ierakstīto aizlieguma, piedziņas un ķīlas atzīmju, kā arī hipotēku dzēšanai un kādām personām jāparaksta un jāiesniedz zemesgrāmatā nostiprinājuma lūgums?

[1] Par personu, kura tiesīga parakstīt pirkuma līgumu gadījumā, ja fiziskās personas maksātspējas procesā nekustamais īpašums tiek pārdots bez izsoles, norādāms turpmāk minētais.

Atbilstoši Maksātspējas likuma 128. panta pirmajā daļā noteiktajam fiziskās personas maksātspējas procesam tiek piemēroti juridiskās personas maksātspējas procesa noteikumi, ievērojot šīs nodaļas noteikumus. Maksātspējas likuma 137. panta 10. punktā nostiprināts administratora pienākums organizēt parādnieka mantas pārdošanu. Maksātspējas likuma 116. panta otrā daļa pieļauj, ka par nodrošinājumu kalpojošais nekustamais īpašums var tikt pārdots bez izsoles gadījumā, ja administrators par to ir vienojies ar nodrošināto kreditoru. Lēmumu par neiekļātās parādnieka mantas pārdošanas veidu (ar izsoli vai bez tās) pieņem administrators (Maksātspējas likuma 111. panta ceturtā daļa). Tādējādi secināms, ka mantas pārdošana ir administratora pienākums.

Vienlaikus Maksātspējas likuma 134. panta 2. un 4. punktā noteikts, ka pēc fiziskās personas maksātspējas procesa pasludināšanas parādnieks zaudē tiesības rīkoties ar visu savu mantu, kā arī ar viņa valdījumā vai turējumā esošo trešajām personām piederošo mantu (izņemot mantu, uz kuru nevar vērst piedziņu), un šīs tiesības iegūst administrators, kā arī parādnieks zaudē tiesības bez administratora piekrišanas biežāk kā reizi mēnesī slēgt darījumus, kuru summa pārsniedz vienu minimālo mēnešalgu. Savukārt Maksātspējas likuma 95. panta pirmā daļa noteic, ka pēc parādnieka maksātspējas procesa pasludināšanas parādnieka mantas pārvaldīšanas tiesības iegūst administrators.

Nemot vērā, ka no iepriekš minētajām tiesību normām izriet, ka pēc parādnieka maksātspējas procesa pasludināšanas parādnieka mantu var pārdot tikai administrators, tad pirkuma līgums ir jāparaksta administratoram un pircējam.

[2] Attiecībā par tiesisko pamatu uz nekustamo īpašumu zemesgrāmatā ierakstīto aizlieguma, piedziņas un ķīlas atzīmju, kā arī hipotēku dzēšanai, norādāms turpmāk minētais.

73 Maksātspējas administrācijas 29.03.2017. vēstule Nr. 1-49/44.

Jāņem vērā, ka zemesgrāmatu nodaļas pašas neierosina nostiprinājumu, bet darbojas tikai uz ieinteresēto personu un likumā speciāli paredzētos gadījumos – uz tiesu un citu valsts iestāžu lūgumu pamata (skatīt Civilprocesa likuma komentāri. III daļa (61.–86.nodaļa). Prof. K. Torgāna zinātniskajā redakcijā. Tiesu namu aģentūra. 2014., 425.lpp.). Zemesgrāmatu likuma 57. pants noteic, ka nostiprinājumu var lūgt tikai nekustamu īpašumu īpašnieki un personas, kuru labā vai pret kurām taisāms nostiprinājums, tāpat arī likumā paredzētos gadījumos — tiesas un citas valsts iestādes vai amatpersonas. Attiecīgi no Zemesgrāmatu likuma 56. panta un 56.¹ panta izriet vispārīgs nosacījums, ka nostiprinājuma lūgumu par attiecīga ieraksta dzēšanu zemesgrāmatu nodaļījumā rakstveidā ir tiesīga iesniegt tikai tā persona, uz kuras pieteikuma pamata attiecīgā atzīme tika veikta. Tādējādi Zemesgrāmatu likums paredz administratoram tiesības iesniegt nostiprinājuma lūgumu tikai par maksātnespējas atzīmes dzēšanu. Šādas administratora tiesības nostiprinātas gan Maksātnespējas likuma 64. panta pirmās daļas 4. punktā, gan Zemesgrāmatu likuma 56.¹ panta 3. punktā. Savukārt, gadījumā, ja uz nekustamo īpašumu reģistrēta piedziņas vai aizlieguma atzīme, tad to dzēš pēc attiecīga nostiprinājuma lūguma saņemšanas no personas, uz kuras pamata aizlieguma atzīme sākotnēji tika reģistrēta (Zemesgrāmatu likuma 56.¹ panta 2. un 4. punkts).

Savukārt par nodrošinātā kreditora piekrišanu īpašuma pārdošanai bez izsoles un hipotēkas dzēšanu, jāņem vērā, ka zemesgrāmatās ierakstītu ķīlas tiesību dzēšana, tiklab pilnīga, kā arī pa daļai pielaižama tikai ar kreditora piekrišanu. Šis noteikums neattiecas uz tiem gadījumiem, kad ķīlas tiesību dzēš uz tiesas sprieduma vai lēmuma pamata (Civillikuma 1380. panta pirmā daļa). Tādējādi minētajā tiesību normā ir ietverts vispārējs noteikums, ka zemesgrāmatā ierakstītu hipotēku var dzēst tikai ar hipotekārā kreditora piekrišanu. Proti, lai dzēstu hipotēku, nostiprinājuma lūgumam jāpievieno kreditora piekrišana vai tiesas nolēmums, kas paredz attiecīgā ieraksta par hipotēku dzēšanu (skatīt Augstākās tiesas Civillietu tiesas palātas 2012. gada 25. aprīļa lēmumu lietā Nr. PAC-1449, kā arī Augstākās tiesas Senāta 2013. gada 28. februāra lēmumu lietā Nr. SKC-812/2013 un 2016. gada 22. janvāra lēmumu lietā Nr. SKC-1119/2016).

Hipotēkas [...] izbeidz savu eksistenci pēc nodrošināmā prasījuma izbeigšanās, pie tam ieraksts nevar izbeigties pats no sevis, ir nepieciešama hipotekārā ķīlas turētāja gribas izpausme vai, ja viņš izvairās to darīt – tiesas spriedums (skatīt Rozenfelds J., Lietu tiesības., Zvaigzne ABC, 227 lpp.) Arī Zemesgrāmatu likuma 56.¹ panta 1. punkts noteic, ka nostiprinājuma lūgumu par hipotēkas dzēšanu iesniedz kredītiestāde, kurai par labu nostiprināta ķīlas tiesība zemesgrāmatā.

Tādējādi secināms, ka gadījumā, ja nekustamais īpašums tiek pārdots bez izsoles, hipotēkas dzēšanai nepietiek tikai ar nodrošinātā kreditora izteiktu piekrišanu īpašuma pārdošanai, bet ir nepieciešams, lai nodrošinātais kreditors iesniedz rakstveida nostiprinājuma lūgumu par hipotēkas dzēšanu attiecīgajā zemesgrāmatu nodaļā. Vienlaikus tāda pati kārtība piemērojama attiecībā uz zemesgrāmatā nostiprinātas ķīlas atzīmes dzēšanu.

[3] Attiecībā par pamatojošajiem dokumentiem, kuri iesniedzami zemesgrāmatā, lai dzēstu ierakstītās aizlieguma, piedziņas un ķīlas atzīmes, kā arī hipotēkas un to, kādām personām jāparaksta un jāiesniedz zemesgrāmatā nostiprinājuma lūgums, jānorāda, ka pamatojošos dokumentus, kuri iesniedzami zemesgrāmatā ierakstīto aizlieguma, piedziņas, ķīlas atzīmju un hipotēkas dzēšanai noteic Zemesgrāmatu likuma 56.² pants un 61. pants. Vienlaikus nepieciešamo dokumentu sarakstu, kuri nepieciešami minēto atzīmju un hipotēku dzēšanai var aplūkot tīmekļa vietnē <https://www.zemesgramata.lv> sadaļā Informācija – Nepieciešamie dokumenti.

***Par mantas pārdošanu maksātnespējas procesā
un kārtējiem nekustamā īpašuma nodokļa maksājumiem⁷⁴***

- 1) *Par kārtējā nekustamā īpašuma nodokļa segšanu un tiesību normu piemērošanu maksātnespējas procesā, ja nekustamo īpašumu realizē tiesu izpildītājs.*
- 2) *Kādēļ tiesu izpildītāji pēc sprieduma izpildes izdevumu segšanas atlikušos naudas līdzekļus, kas iegūti realizējot parādnieka mantu, nenodod administratoram, bet gan nodrošinātajam kreditoram?*

Maksātnespējas administrācija norāda, ka tās kompetence noteikta Maksātnespējas likuma 173. pantā. Proti, Maksātnespējas administrācija ir tieslietu ministra pārraudzībā esoša tiešās pārvaldes iestāde, kas normatīvajos aktos noteiktās kompetences ietvaros īsteno valsts politiku tiesiskās aizsardzības procesa un maksātnespējas procesa jautājumos, aizsargā darbinieku intereses viņu darba devēja maksātnespējas gadījumā un likumā noteiktajā kārtībā īsteno valsts un sabiedrības interešu aizsardzību tiesiskās aizsardzības procesa un maksātnespējas procesa jautājumos. Maksātnespējas administrācijas kompetencē nav sniegt skaidrojumu par tiesu izpildītāju rīcību vai šīs rīcības atbilstību tiesību normām. Līdz ar to Maksātnespējas administrācija savas kompetences robežās sniegs viedokli par maksātnespējas procesu regulējošo tiesību normu piemērošanu konkrēto jautājumu ietvaros.

Vispārīgi saskaņā ar Maksātnespējas likuma 63. panta pirmās daļas 1. punktu pēc **juridiskās personas** maksātnespējas procesa pasludināšanas parādnieks zaudē tiesības rīkoties ar visu savu mantu, kā arī ar viņa valdījumā vai turējumā esošo trešajām personām piederošo mantu, un šīs tiesības iegūst administrators. Tai skaitā administrators iegūst tiesības atsavināt parādnieka mantu Maksātnespējas likumā noteiktajā kārtībā (Maksātnespējas likuma 67. panta pirmais punkts).

Maksātnespējas likuma 63. panta otrajā daļā noteikts - ja sprieduma izpildes lietvedība uzsākta pirms juridiskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanas, tā ir izbeidzama Civilprocesa likumā noteiktajā kārtībā. Pēc juridiskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanas kreditori piesaka prasījumus administratoram Maksātnespējas likumā noteiktajā kārtībā. Izpildu lietvedības izbeigšana regulēta Civilprocesa likuma 563. pantā. Saskaņā ar šī panta otro daļu, ja parādniekam likumā noteiktajā kārtībā pasludināta maksātnespēja, izpildu lietvedība par piespriesto naudas summu piedziņu no juridiskās personas izbeidzama pēc administratora pieteikuma. Tiesu izpildītājs pabeidz uzsākto mantas pārdošanu, ja tā jau ir izsludināta vai manta nodota tirdzniecības uzņēmumam pārdošanai, ja vien administrators nav pieprasījis atcelt izsludinātās izsoles, lai nodrošinātu mantas pārdošanu lietu kopības sastāvā. No pārdošanā saņemtās naudas tiesu izpildītājs ietur sprieduma izpildes izdevumus, bet pārējo naudu nodod administratoram kreditoru prasījumu segšanai atbilstoši Maksātnespējas likumā noteiktajai kārtībai, ievērojot nodrošinātā kreditora tiesības.

⁷⁴ Maksātnespējas administrācijas 15.03.2017. vēstule Nr. 1-49/36.

Minētajā tiesību normā *expressis verbis* noteikts, ka tiesu izpildītājs pārdošanā saņemto naudu pēc sprieduma izpildes izdevumu segšanas nodod administratoram, un administrators ir tā persona, kuras kompetencē ir atbilstoši Maksātnespējas likumā noteiktajai kārtībai segt maksātnespējas procesa izmaksas un kreditoru prasījumus. No tiesību normas neizriet tiesu izpildītāja tiesības rīkoties citādi, piemēram, nodot naudu nodrošinātajam kreditoram. Kā minēts iepriekš, tiesības realizēt parādnieka mantu maksātnespējas procesā ir administratora ekskluzīvas tiesības. Tiesu izpildītājam likumā noteiktais pienākums pabeigt jau uzsākto mantas pārdošanu gadījumā, ja parādniekam tiek pasludināts maksātnespējas process, ir uzskatāms par "izņēmuma" kārtību. Šāda kārtība skaidrojama ar nepieciešamību ievērot efektivitātes principu maksātnespējas procesā, proti, mantas pārdošana jau ir uzsākta, un nebūtu efektīvi to pārtraukt un identiskas darbības veikt atkārtoti. Tāpat minētais tiesu izpildītāja pienākums saistāms arī ar Maksātnespējas likumā noteiktu speciālu kārtību, kādā ir sedzamas parādnieka saistības. Personas, kurām ir prasījuma tiesības pret parādnieku, tai skaitā nodrošinātais kreditors, var saņemt savu prasījumu apmierinājumu tikai maksātnespējas procesa ietvaros atbilstoši Maksātnespējas likumā noteiktajai līdzekļu sadales kārtībai. Tāpat, lai nodrošinātu, ka nevienam no kreditoriem netiek piešķirtas nepamatotas priekšrocības attiecībā pret citiem, Maksātnespējas likuma 6. panta 2. punktā ir iekļauts kreditoru vienlīdzības princips, atbilstoši kuram kreditoriem ir vienādas iespējas saņemt savu prasījumu apmierinājumu saskaņā ar pirms maksātnespējas procesa uzsākšanas nodibinātajām saistībām.

Saskaņā ar Maksātnespējas likuma 115. panta ceturto daļu, no parādnieka neieķīlātās mantas izsoles rezultātā iegūtajiem naudas līdzekļiem vispirms sedz izsoles izdevumus, atlīdzību par izsoles rīkošanu, pievienotās vērtības nodokli, ja izsoles cena ar to aplikama, kārtējos nodokļu maksājumus, kas veicami par šo nekustamo īpašumu par laikposmu no dienas, kad pasludināts maksātnespējas process, līdz tā mēneša pēdējam datumam, kurā stājies spēkā tiesas nolēmums, ar kuru apstiprināta nekustamā īpašuma izsole. Vienlaikus attiecīgajā normā ir noteikts, ka šāda izsoles rezultātā iegūto līdzekļu sadales kārtība ir piemērojama arī gadījumos, kad kreditors mantu vēlas paturēt sev.

Savukārt, Maksātnespējas likuma 116. panta otrajā daļā noteikts, ka par nodrošinājumu kalpojošā (ieķīlātā) parādnieka manta tiek pārdota izsolēs Civilprocesa likumā noteiktajā kārtībā, ievērojot šā likuma 115. panta noteikumus. Līdz ar to arī gadījumos, kad izsolē tiek pārdota ieķīlātā parādnieka manta, no izsoles rezultātā iegūtajiem naudas līdzekļiem vispirms sedz izsoles izdevumus, atlīdzību par izsoles rīkošanu, pievienotās vērtības nodokli, ja izsoles cena ar to aplikama, kārtējos nodokļu maksājumus, kas veicami par šo nekustamo īpašumu par laikposmu no dienas, kad pasludināts maksātnespējas process, līdz tā mēneša pēdējam datumam, kurā stājies spēkā tiesas nolēmums, ar kuru apstiprināta nekustamā īpašuma izsole.

Situācijā, kad nodrošinātais kreditors Civilprocesa likumā noteiktajos gadījumos vēlas mantu paturēt sev, piemērojama Maksātnespējas likuma 116. panta trešā daļa, kur noteikts, ka šādā gadījumā nodrošinātā kreditora pienākums ir segt izsoles izdevumus, to skaitā par nodrošinājumu kalpojošās (ieķīlātās) parādnieka mantas vērtēšanas izmaksas, atlīdzību par izsoles rīkošanu un citus ar izsoles rīkošanu saistītos izdevumus, kā arī nekustamā īpašuma nodokļa maksājumus, kas veicami par šo nekustamo īpašumu no maksātnespējas procesa pasludināšanas dienas līdz nekustamā īpašuma izsoles dienai.

Šāda kārtība pēc analogijas ir piemērojama arī maksātnespējas procesā un arī gadījumā, ja iekļātā manta ir pārdota par brīvu cenu, proti, nerīkojot izsoles procedūru. Saskaņā ar Maksātnespējas likuma 134. panta otro daļu **fiziskās personas** maksātnespējas procesa sekas cita starpā ir izpildu lietvedības apturēšana lietās par piespiesto, bet nepiedzīto summu piedziņu un lietās par parādnieka saistību izpildīšanu tiesas ceļā. Analogiski juridiskās personas maksātnespējas procesam, Civilprocesa likuma 560. panta ceturtajā daļā noteikts, ka gadījumā, ja parādniekam pasludināts fiziskās personas maksātnespējas process, tiesu izpildītājs pabeidz uzsākto mantas pārdošanu, ja tā jau ir izsludināta vai manta nodota tirdzniecības uzņēmumam pārdošanai, izņemot gadījumu, kad fiziskās personas mantas pārdošanas plānā ir paredzēts atlikt mājokļa pārdošanu saskaņā ar Maksātnespējas likuma 148. pantu. No pārdošanā saņemtās naudas tiesu izpildītājs ietur sprieduma izpildes izdevumus, bet pārējo naudu nodod administratoram kreditoru prasījumu segšanai atbilstoši Maksātnespējas likumā noteiktajai kārtībai, ievērojot nodrošinātā kreditora tiesības. Tātad, ievērojot Civilprocesa likuma noteikumus, tiesu izpildītājam pārdošanā saņemto naudu pēc sprieduma izpildes izdevumu segšanas jānodod administratoram arī gadījumā, ja pasludināts fiziskās personas maksātnespējas process.

Vienlaikus Maksātnespējas likuma 146. panta ceturtajā daļā ir noteikts, ka parādnieka mantas pārdošanas plāns tiek realizēts atbilstoši šā likuma XX nodaļas noteikumiem, ciktāl šajā sadaļā nav noteikts citādi, t.i., parādnieka mantas izsoles fiziskās personas maksātnespējas procesā norisinās, kā arī izsoles rezultātā iegūtie naudas līdzekļi tiek sadalīti, ievērojot Maksātnespējas likuma 115. un 116. pantā noteikto kārtību.

Maksātnespējas administrācija norāda, ka, saskaņā ar minētajām tiesību normām, neatkarīgi no procedūras, kādā tiek realizēts nekustamais īpašums maksātnespējas procesā, un neatkarīgi no tā, vai šis īpašums ir kalpojis par nodrošinājumu parādnieka saistībām vai nav, pirms kreditoru prasījumu apmierināšanas ir sedzami nekustamā īpašuma nodokļa maksājumi, kas veicami par šo nekustamo īpašumu no maksātnespējas procesa pasludināšanas dienas.

***Par parādnieka noslēgtā nomas
vai īres līguma izsniegšanu⁷⁵***

- 1) *Vai administratoram pastāv ierobežojumi izsniegt noslēgtos nomas vai īres līgumus, aizklājot personalizēto informāciju (t.i., vārds, uzvārds, personas kods, uzņēmuma nosaukums un reģistrācijas numurs, deklarētā adrese, paraksts un personas kontaktinformācija);*
- 2) *Uz kāda pamata administrators var atteikt izsniegt noslēgtos nomas vai īres līgumus par nekustamo īpašumu, kuru ir paredzēts pārdot izsolē maksātnespējas procesa ietvaros?*

Saskaņā ar Maksātnespējas likuma 6. panta 7. punktā nostiprināto atklātības principu, lai nodrošinātu uzticamību, informācijai par procesu ir jābūt pieejamai visām procesā iesaistītajām personām, tādējādi veicinot šo personu interešu ievērošanu un procesa mērķu sasniegšanu. Tajā pašā laikā izņēmums ir informācija, kuras neierobežota izpaušana varētu kaitēt parādnieka vai kreditoru

⁷⁵ Maksātnespējas administrācijas 24.01.2017. vēstule Nr. 1-49/11.

likumīgajām interesēm. Tādējādi atbilstoši atklātības principam, attiecībā uz administratoru pastāv Maksātnespējas likumā noteiktais ierobežojums izsniegt tādu informāciju, kuras neierobežota izpaušana varētu kaitēt parādnieka vai kreditoru likumīgajām interesēm. No minētā izriet, ka atklātības princips nav absolūts un tas nenosaka obligātu pienākumu administratoram maksātnespējas procesa ietvaros padarīt pieejamu jebkura veida informāciju.

Tādējādi administratora rīcība, lūdzot sniegt informācijas pieprasījuma pamatojumu, atzīstama par tiesisku un pamatotu. Proti, administratora ekskluzīvajā kompetencē ir izvērtēt, vai pieprasītās informācijas izsniegšana konkrētajai personai varētu kaitēt parādnieka vai kreditoru likumīgajām interesēm, un, ja administratoram, lai veiktu šādu izvērtējumu, ir nepieciešams rakstveidā saņemt personas motivētu pamatojumu šādas informācijas saņemšanai, tad administratoram ir tiesības to lūgt. Lai veiktu minēto izvērtējumu, administratoram ir jāsamēro Maksātnespējas likuma mērķis - veicināt finansiālās grūtībās nonākuša parādnieka saistību izpildi, un parādnieka vai kreditoru likumīgās intereses.

Tāpat administratora ekskluzīvajā kompetencē ir izvērtēt, kādā veidā šādu informāciju personai darīt zināmu. Saskaņā ar Fizisko personu datu aizsardzības likuma 1. pantu šā likuma mērķis ir aizsargāt fizisko personu pamattiesības un brīvības, it īpaši privātās dzīves neaizskaramību, attiecībā uz fiziskās personas datu apstrādi. Personas datu apstrāde ir jebkuras ar personas datiem veiktas darbības, ieskaitot datu vākšanu, reģistrēšanu, ievadīšanu, glabāšanu, sakārtošanu, pārveidošanu, izmantošanu, nodošanu, pārraidīšanu un izpaušanu, bloķēšanu vai dzēšanu (Fizisko personu datu aizsardzības likuma 2. panta 4. punkts). Tādējādi administrators, pamatojoties uz Fizisko personu datu aizsardzības likuma 1. pantu, var, piemēram, izsniegt pieprasīto informāciju, aizklājot personu identificējošos datus.

***Par kreditora tiesībām iepazīties
ar citu kreditoru prasījumu pamatotības pierādījumiem⁷⁶***

Vai maksātnespējas procesā pēc kreditora lūguma administratoram būtu jānosūta citu kreditoru prasījumi un to pamatotības pierādījumi uz kreditora norādīto elektroniskā pasta adresi, noformējot dokumentus atbilstoši normatīvajos aktos noteiktajām elektronisko dokumentu noformēšanas prasībām?

Maksātnespējas likuma 79. panta otrajā daļā noteikts, ka katram kreditoram, kurš iesniedzis kreditora prasījumu, un parādnieka pārstāvim ir tiesības iepazīties ar kreditoru iesniegtajiem prasījumiem un to pamatotības pierādījumiem, sākot ar astoto dienu pēc kreditoru prasījumu iesniegšanas termiņa beigām. Šādas kreditora tiesības izriet no atklātības principa, kas nosaka - lai nodrošinātu uzticamību, informācijai par procesu ir jābūt pieejamai visām procesā iesaistītajām personām, tādējādi veicinot šo personu interešu ievērošanu un procesa mērķu sasniegšanu. Izņēmums ir informācija, kuras neierobežota izpaušana varētu kaitēt parādnieka vai kreditoru likumīgajām interesēm. Tāpat Maksātnespējas likuma 79. pantā kreditoram garantētās

⁷⁶ Maksātnespējas administrācijas 09.01.2017. vēstule Nr. 1-49/4.

tiesības iepazīties ar kreditoru prasījumiem un to pamatotības pierādījumiem ir būtiskas Maksātnespējas likuma 80. panta otrajā daļā noteikto kreditora tiesību pārsūdzēt tiesā administratora lēmumu par cita kreditora prasījuma atzīšanu realizācijai. Tādēļ tiesības iepazīties ar kreditoru prasījumiem un to pamatotības pierādījumiem administratoram jānodrošina tādējādi, ka kreditors pēc būtības tālāk var īstenot savas likumā noteiktās tiesības.

Vienlaikus likumdevējs likumā nav noteicis konkrētu veidu, kādā kreditors var iepazīties ar kreditoru prasījumiem un to pamatotības pierādījumiem, atstājot to administratora kompetencē. Administratoram jāizvērtē, kādā veidā nodrošināmas minētās kreditora tiesības, izvēloties atbilstošāko veidu un samērojot resursu patēriņu, vienlaikus nodrošinot efektīvu un likumīgu maksātnespējas procesa norisi un mērķu sasniegšanu.

Administratora pienākums nosūtīt kreditoram kreditoru prasījumus un to pamatotības pierādījumus elektroniskā veidā, noformējot dokumentus atbilstoši normatīvajos aktos noteiktajām elektronisko dokumentu noformēšanas prasībām izriet no Maksātnespējas likuma 81. panta trešajā daļā noteiktā - ja šajā likumā nav noteikts citādi, administrators informāciju kreditoriem sniedz elektroniski, noformējot dokumentu atbilstoši normatīvajos aktos noteiktajām elektronisko dokumentu noformēšanas prasībām. Kopsakarā vērtējot Maksātnespējas likuma 81. pantā un Maksātnespējas likuma 79. panta otrajā daļā noteikto, Maksātnespējas administrācijas ieskatā no minētajām tiesību normām neizriet administratora pienākums kreditoram nosūtīt kreditoru prasījumus un to pamatotības pierādījumus elektroniskā veidā, noformējot dokumentus atbilstoši normatīvajos aktos noteiktajām elektronisko dokumentu noformēšanas prasībām. Maksātnespējas likuma 81. pantā noteiktais attiecas uz gadījumiem, kad likums uzliek administratoram par pienākumu nosūtīt kreditoriem noteiktu informāciju vai ziņot par citiem jautājumiem, kuriem ir nozīme maksātnespējas procesā, savukārt no Maksātnespējas likuma 79. panta otrās daļas šāds pienākums neizriet.

Jāņem vērā, ka Maksātnespējas likumā nav noteikta kreditoru prasījumu iesniegšana tikai elektroniskā veidā, noformējot dokumentus atbilstoši normatīvajos aktos noteiktajām elektronisko dokumentu noformēšanas prasībām (kreditoru prasījumu iesniegšanas kārtība regulēta Maksātnespējas likuma 73. pantā). Līdz ar to kreditori savus prasījumus un to pamatotības pierādījumus administratoram ir tiesīgi iesniegt arī papīra formā. Turklāt iesniedzamo dokumentu apjoms mēdz būt visai ievērojams. Tādēļ Maksātnespējas administrācijas ieskatā administratoram ir tiesības izvērtēt, vai konkrētajā gadījumā kreditora prasīto dokumentu nosūtīšana elektroniski, noformējot dokumentu atbilstoši normatīvajos aktos noteiktajām elektronisko dokumentu noformēšanas prasībām, ir lietderīga un atbilstoša Maksātnespējas likuma 6. pantā nostiprinātajiem principiem, tai skaitā efektivitātes un atklātības principiem. Gadījumā, ja administrators to pamatoti uzskata par nelietderīgu, viņam jānodrošina cits veids kā kreditoram īstenot savas tiesības iepazīties ar kreditoru prasījumiem un to pamatotības pierādījumiem.

Papildus norādām, ka saskaņā ar Maksātnespējas likuma 174.¹ panta 1. punktu Maksātnespējas administrācija veic administratoru uzraudzību. Tādēļ gadījumā, ja VID uzskata, ka kāds administrators nepamatoti atsakās nosūtīt kreditoru prasījumus un to pamatotības pierādījumus elektroniskā veidā, noformējot dokumentus atbilstoši normatīvajos aktos noteiktajām elektronisko dokumentu noformēšanas prasībām, lūdzam par to ziņot

Maksātnespējas administrācijai, lai tā uzraudzības kārtībā varētu pārliecināties par atteikuma pamatotību.